AVLI PERSII FLACCI SATYRÆ SEX.

Cum posthumis Commentariis IOANNIS BOND,

Quibus recens accessit Index verborum:

Nunc primùm excusæ.

[redacted]

AMSTELODAMI,

Apud IOANNEM IANSSONIUM,

M. DC. XLV.

Lectori Benevolo salutem.

NIHIL unquam magis expetivi (candide Lector) quàm ut vota Deo, hominibus promissa præstare valeam. Illa verò persolvere, quatenus homo sum, vires meas longè superat; hæc adimplere (usquequò licita sunt & honesta) animus certè nunquam deerit.

Promisi equidem quatuor ferè abhinc annis, cùm Scholia mea in Horatium emitterem, majora aggressurum, si Deus longiorem hujus vitæ usuram mihi dedisset, præsertim si intellexerim studiorum meorum labores Musarum alumnis gratos fore & acceptos. Alterum Deus pro suâ in me misericordiâ concessit, alterum testantur multorum doctissimorum virorum laudes, quas in illud Commentariolum meum plenâ manu congesserunt. Idque opinor non aliam ob causam fecerunt, nisi quòd in illo fuerim brevis & succinctus, nec minùs brevis quàm apertus & perspicuus, quod præstare, teste Cicerone, difficile est. Nam in re magnâ & sententiâ longâ, brevitatem orationis adhibere, sine du-

bio obscuritatem parit, unde illud Poëtæ: —brevis esse laboro,

Obscurus fio.—

Proinde Orationis opportunitas, ut benè dixit Pindarus, παντὸς ἔχει κορυφὰν *omnium rerum præcipuam laudem meretur, quæ & brevis sit, cùm brevitate opus est, & longa, cùm res & tempus verborum multitudinem desiderant.* At stylus Persii, *cùm sit adeò figuratus, ut ne voculum quidem unum sit expers alicujus artificii, quis in illo explicando brevitatem à me expectabit? Siquidem quod Horatius admisit, negat Persius, qui consultò est obscurus, suisque scriptis caliginem & tenebras ex industriâ objecit. Multi tamen & sancti & eruditi viri hunc libellum in oculis, seu mavis in osculis habuêre, nec immeritò, quippe qui sententiarum gravitate & verborum pondere haud ulli Satyrographo postponendus est. Vitia namque insectatur acerrimè, virtutes verò ad cælum laudibus evehit sanctissimè. In quo miram invenies eruditionem, stylum tersum & politum, varietatem rerum jucundissimam., omnia denique non ubivis obvia, scitu tamen (si quid aliud) dignissima. Mole, fateor, est perexiguus, sic etiam sunt gemmæ pretiosæ; sed tantò plus habet authoritatis, quantò minùs habet ponderis. Unde luculenter cecinit Martialis:*

Sæpiùs

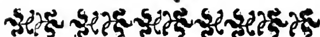
Sæpius in libro memoratur Persius uno,
Quàm levis in tota Marsus Amazonide.

Non sum nescius (Lector humanissime) quantæ sit difficultatis hunc Poëtam planè & plenè interpretari: qui adeò nodosus est & sublimis, ut nemo ferè omnium veram ac integram ipsius notitiam sibi unquam assumpserit: (imò ut audacter Lubinus pronuntiat) Persius à nemine adhuc virorum doctorum per omnia planè est intellectus. Neque me latet quantæ sit audacia post tot literatissimos viros, qui in hoc opere sudarunt, aliquid de meo afferre. Quod scripsi tamen, in spem venio quòd tibi arriserit, non modò quia brevior sum reliquis, sed etiam quia ordo Constructionis & Ecphrasis adjuncta, unà cum Annotationibus in margine appositis, Persium ex composito obscurum & tenebris involutum, tibi utcunque clarum reddent & manifestum. Quòd si scripta mea non per omnia votis tuis respondeant, ignoscas mihi quæso benevole Lector. Nihil enim adeò elaboratum conficiunt homines, quod omnibus numeris sit absolutum: nec quisquam tam solidè doctus est, aut in ea arte quam profitetur, adeò exercitatus, quin interdum errare, decipi, & labi possit.

Tui studiosiss.

IOAN. BOND.

VITA

VITA
PERSII
PER
IOANNEM BRITANNICUM.

PERSIUS Flaccus in Thuſcia Volaterras habet patriam, quod Euſebius teſtatur, ipſeque in ultimâ ſuâ ſatyrâ innuit, cùm ait:

-----mihi nunc Ligus ora
Intepet, hybernatque meum mare, quà latus ingens
Dant ſcopuli, & multâ littus ſe valle receptat,
Lunai portum eſt opera cognoſcere cives.

Nam Luna oppidum eſt & portus Thuſciæ, ut ſentiunt Strabo & Plinius. Oſtendit igitur poëta ſe Thuſcum eſſe, cùm ait,

Hybernatque meum mare.

Volaterræ oppidum eſt hoc modo ædificatum: in profundâ valle ſublimis & præceps undique collis exſtat, cujus in vertice planicies eſt, in quâ ſita ipſius ſunt urbis mœnia, atque ſtadiorum quindecim aſcenſus eſt. E cujus baſi rupes tota ardua atque difficilis. Illic aliquando ex proſcriptis à Syllâ quatuor militum complentes ordinem, biennio per obſidionem preſſi, tandem per inducias diſcedentes locum illum reliquerunt. Natus eſt ibi Perſius anno vigeſimo primo Imperii Tiberii,

tertio

tertio anno post passionem Christi Dei nostri, mortuus anno ætatis suæ trigesimo, anno nono imperij Neronis, quo anno thermæ à Nerone ædificatæ sunt. Cùm literarum causâ Romam venisset annos egressus pueritiæ, in disciplinâ se tradidit Cornuto philosopho, ut ipse cecinit in quintâ satyrâ, ubi ait:

Cùm primùm pavido custos mihi purpura cessit,
Bullaque succinctis laribus donata pependit:
Me tibi supposui, teneros tu suscipis annos
Socratio, Cornute, sinu.

Eum summâ pietate coluit & obedientiâ. Vsus est amicitiâ in primis Minutii Macrini Brixiani, equestris ordinis, principis viri, singulari modestiâ, & fide, & Cæsi Bassi poëtæ lyrici. Ætate jam adultâ sex satyras mirâ carminis acerbitate scripsit, quæ nunc in manibus habentur, in quibus summa ejus ingenii virtus judicatur. Vnde non immeritò Quintilianus eum multum veræ gloriæ meruisse, quamvis uno libro, prodidit. Quæ ab aliis traduntur de ejus vitâ, cùm authoritate careant, mihi non probantur. Tenuium opum se fuisse declarat illic,

Quis expedivit Psittaco suum Χαῖρε?
Picásque docuit verba nostra conari?
Magister artis, ingeniíque largitor
Venter.

TESTIMONIA
VETERUM SCRIPTORUM
DE PERSIO.

M. Fabii Quintil. lib. 10. Inst. Orat.

* *Multùm & vera gloria, quamvis uno libro, Persius meruit.*

M. Val. Martialis ex lib. 1. Epigr.

Sæpiùs in libro memoratur Persius uno,
Quàm levis in totâ Marsus Amazonide.

Hieronymi in Chron.

Anno Imp. Tib. trigesimo secundo, Olympiade ducentesimâ tertiâ, Persius Flaccus Poëta Volaterris nascitur, & Olympiade ducentesimâ decimâ moritur: cujus præceptor Cornutus Philosophus à Nerone posteà in exilium pulsus est.

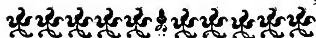
Cassiodori in Fastis.

Gallo & Noniano Coss. Persius Flaccus Satyricus Poëta Volaterris nascitur.

Diomedis ex lib. III. Gramm.

Satyra dicitur carmen apud Romanos, nunc quidem maledicum, & ad carpenda hominum vitia archaæ comœdiæ charactere compositum, quales scripserunt Lucillius & Horatius, & Persius: sed olim carmen, quod ex variis poëmatibus constabat, Satyra vocabatur, quales scripserunt Pacuvius & Ennius.

AV-

AULI PERSII FLACCI
IN SUUM SATYRARUM LIBRUM.
PROLOGUS.

Nec fonte labra [a] *prolui* [b] *Caballino;*
Nec in [c] *bicipiti somniasse* [d] *Parnasso*
Memini, ut [e] *repentè sic Poëta* [f] *prodirem.*

In hoc anteloquio (quod veriùs Ænigma dixeris) Persius *aliorum carpit vitia, nobilium nempè, & divitum Romanorum, qui aut lucri causâ aut famæ dulcedine quasi divino spiritu afflati, è vestigio Poëtæ evadunt excellentissimi. Atque hoc Satiricis in more positum est, ut se ipsi acerbiùs reprehendant, quò aliorum sordes & ineptias liberiùs insectentur, acriúsque perstringant. Primùm igitur suam in re Poëticâ scientiam extenuat, in eo, quòd nullum prorsùs commercium cùm Musis habuerit, unde subitò Poëta fieret.*

Nec prolui labra fonte Caballillino;], i. Ego Persius Satyras jam scripturus, vix dùm fonti Pegaseo labra admovi, ut olim Hesiodus; [*nec memini somniasse in bicipiti Parnasso,*] i. nec in memoriam revocare possum; quod aliquando dormierim in Parnassô monte illo bivertice. (sicut Ennius) *ut sic prodirem Poëta repentè*], i. ut unico fontis gustu, vel ut Musis in Parnasso semel visis, statim Poëta evaderem.

a Proluo, ∥. plerumque significat multùm, sive multo tempore lavare. *Vel*, labra belluarũ more aquis immergere. Verùm Persius, cùm in hoc Exordio se dejiciat, & factum à se procul removere cupiat, sic intelligendus est, quasi dicat, *Ego ne primis quidem labris fontem Pegasćium leviter attigi.* *b* Fonte equino, quē ictu ungulæ, Pegasus equus ille penniger Bellerophontis effodit, cùm in Heliconem Bœotiæ montē Musis sacrum, evolasset. Vide Ovid. Met. l. 5. Quæ quidem fabula, originem (opinor) traxit, ab acumine mentis, equo alato, imò qualibet sagittâ velocioris, in Poetis præsertim. *c* In duos colles surgenti. *d Parnassus*, mons est in Phocide Apolloni & Musis poëtarum Præsidibus consecratus, duos habet vertices, unde *biceps* appellatur. Caput pro fastigio. *e* Celeriter, sine ullo labore, divinitùs. *f* Quasi novum miraculum è tenebris in lucem prodirem.

a Heli-

a Sodalitium Musarum, quæ à monte Helicone quem incolunt, dictæ sunt *Heliconides*. b Fontem in pede Acrocorinthi Musis peculiariter sacrum, qui aquas ad imũ usque habet perspicuas & potui jucundissimas. *Pallida* dicitur Pyrene, ob pallorem è studio contractum: albicant enim qui vitam degunt sedentariam. Pers. --- *juvat impallescere chartis.*

a *Heliconidásque, pallidámque* b *Pyrenen*
Illis relinquo, quorum imagines c *lambunt*
Hederæ d *sequaces : Ipse* e *semipaganus*
f *Ad sacra vatum carmen affero nostrum.*

Relinquo Heliconidásque pallidámque Pyrenen quorum imagines hederæ sequaces lambunt :·] .i. eam ob causam (quia sc. hoc mihi, de quo alii gloriantur, vindicare nequeo) ego, & montes & fontes Musis consecratos, illis relinquo, quorum statuæ in Camœnarum æde positæ, hederæ foliis coronantur, ad immortalia ingenii monumenta: [*Ipse semipaganus affero carmen nostrum ad sacra vatum.*] .i. Ego verò, etsi Poëta subrusticus sim & agrestis, versus tamen meos ad sacram Apollinis ædem adporto, idque quasi penuriâ coactus facio, veluti psitacus & alia bruta animalia, quæ fame stimulante, vocem humanam discunt effingere.

c Circumeunt, & quasi linguâ ambiunt. Hedera enim Baccho sacra, habet folia in linguæ speciem desinentia, è quibus sicuti ex foliis lauri serta fiebant ad vates coronandos, quoniam in Bacchi tutelâ erant. Virg. *Pastores hederâ crescentem ornate poëtam.* d Hederæ natura est, ea quibus adhæret, tenaciter persequi. e Semipoëta, poeta minùs politus, semirusticus, qui Satyris meis profanis sacra aliorum poëmata contamino. f Ad Poëtarum cœtus & conventicula, quibus se inserere Persius non audet. *Vel*, ad Musarum & Apollinis Bibliothecam ab Augusto Cæsare extructam, ad quam Poëtæ opera sua deferebant.

a *Psitacus*, avis est ex Indiâ, quæ vocem humanam super omnia reddit, & quidem sermocinans: cui cùm sit lingua latior quàm cæteris avibus, eò faciliùs verba hominis articulatur patentiore plectro & palato.

Quis expedivit a *psitaco* b *suum χαῖρε ?*
Corvos quis olim c *concavum salutare ?*
Picásque docuit nostra verba d *conari ?*
Magister artis e *ingeníque largitor*

b Quasi proprium & naturale illi esse videatur. c Salutationem quasi ex concavâ spelunca proficiscentem. d Imitari, *vel*, magno conatu proferre. e Fames ingenii acumen multis largitur. Mart. *Et labor ingenium miseris dedit, et sua quemque Advigilare sibi jussit fortuna premendo.*

f *Ven-*

f Venter, negatas artifex sequi voces.

f Venter esuriens. Virg.---- *& duris urgens in rebus egestas.*

Animadverte LECTOR, *quòd Persius non de se hîc seriò loquitur, qui eques fuit Romanus locupletissimus, sed sub suâ personâ, poëtas exagitat insulsos & parasitastros, qui ventris explendi gratiâ, patronis suis divitibus molli aliquo poemate adblandiebantur.*

Quis expedivit psitaco suum χαῖρε?] .i. quis psitacum docuit tam expeditè proferre hanc salutantis vocem, sc. SALVE. [*quis olim docuit corvos salutare concavum?*] .i. quis Augusti temporibus, corvum instruxit raucam & concavam salutationem enarrare?] *& quis docuit picas conari verba nostra?*] .i. quisnam garrulas docuit picas, nostras hominum voces exprimere? Persius suæ interrogationi respondet. [*Venter magister artis & largitor ingenii, artifex sequi voces negatas*] .i. Venter famelicus humanum loqui docuit has aves, qui quidem venter, artis poëticæ est magister, & à quo ingenium fit subtilius: venter (inquam) qui peritus est & valdè ingeniosus, ad sequendum & consequendum vocem humanam, avibus à naturâ negatam.

QVOD SI a *DOLOSI SPES REFVLSERIT NVMMI:*
Corvos Poëtas, & poëtrias picas
b *Cantare credas* c *Pegaseïum* d *melos.*

a NVMMVS dolo plenus est, & multos facit dolosos. Phocydides. Χρυσὸς ἀεὶ δόλος ἐστὶ καὶ ἄργυρος.

b Cantare posse.

c Carmen suavissimũ, quasi ad Pegasi fontem elaboratum.

d Hic versiculus mirè vexavit Interpretes, qui de quantitate *Melos*, & scripturæ litigarunt sed sine causâ, me judice. Nam, *Melos* etsi legge carminis primam sæpiùs corripit, Homerus tamen in Hymnis, μέλος, priore productâ extulit, cujus exemplum in hoc versu sequitur Persius. Et Martianus Capella libro nono cecinit: *Et melicos cantus melica grata tulit.* Vt de aliis taceam, Politianus in suis Miscellaneis, multis abhinc annis, & Claverius (literarum certè lumen) in nuperis suis Annotationibus, *Nectar*, pro *Melos* legendum esse contendunt. quorum ille se legisse *Nectar* in codice antiquissimo affirmat; hic verò, dictionem *Nectar* à se reperram & fideliter exhibitam, ingenuè testatur. Sunt qui sedes mutant, ut dictio *Credas* in fine versus collocetur. Alii literam *l*, geminant, ut scansionis stet ratio, sicuti in Virgilio. *Relliquias Danaum* ---- In hac opinionum varietate, penes te est, Lector benevole, utra tibi magis lectio placuerit: vulgatam ego non repudio, at Persio mendam adscribere, nefas esse judico.

Quòd si spes nummi dolosi refulserit, credas corvos poëtas, & picas poëtrias cantare melos Pegaseium.] .i. Verùm si apparuerit spes nummi homines facientis dolosos, credere tu quidem possis, corvos quasi poëtas, & picas quasi poëtrias, dulcissimum carmen fundere, quale canunt poëtæ, qui è fonte Pegaseio se bibisse jactitant.

A. PER-

A. PERSII FLACCI

SATYRA PRIMA.

O *CURAS HOMINUM! O QUANTUM EST IN REBUS* a *INANE!*
Quis leget hæc? M. *min' tu istud ais? nemo Herculè.* P. *nemo?*
M. *Vel duo, vel nemo.* P. *turpe & miserabile.* M. *quare?*
P. b *Ne mihi* c *Polydamas, & Troïades* d *Labeonem,*
Prætulerint. ----

Persius in hujus Satyræ exordio, cum indignatione exclamat contra Romanos, qui non modò in versibus, sed etiam in prosâ oratione, colore poëtico sunt abusi: eò nimirùm ut apud vulgus laudem quærerent.

a Inane, quandoque ponitur pro eo spacio quod intercedit inter coelum & terras, ex Democriti & Epicuri sententiâ, ut Virg. in Sileno. *Namque canebat uti magnum per inane coacta Semina, terrarumque animaque marisque fuissent.*

Hic verò significat ingenii vel rationis vacuitatem: seu potiùs leves & inanes homines, quos Græci appellant Κενοδόξους, i. *inanis gloriæ cupides.* de quibus Horat. lib. 1. Satyr. IV. ----*inanes hoc juvat.*-- b Hic versus perplexus sanè est & ambiguus, quapropter varios variè agitavit Interpretes. Sunt qui volunt particulam *Ne* cum diphthongo scribi, ut fit Adverbium affirmandi: alii diphthongum rejiciunt, ut fit Adverbium imperandi. Liberum sit suum cuique judicium. Ego verò neutrum probo, sed iis assentior, qui in oratione tam abruptâ, verbum *vereor, timeo, sollicitus sum*, vel hujusmodi subintelligunt, sic enim Poëta timoris speciem præ se fert, quid de suis Satyris judicet populus, quem tamen vilè æstimat & salsè irridet. est igitur Ironia. c *Polydamas* fuit Troïanus, Panthi filius, vir admodùm prudens, sed timidus, per quem poëta NERONEM carminum censorem intelligit, sicut per *Troïades* designat Romanos; qui à Troïanis originem quùm traherent, facti sunt verè Troïades, i. effoeminati, degeneres, luxuriosi. d *Atcius Labeo*, (sic dictus, à labiorum magnitudine) insipidus & abnormis poëta fuit, Neroni tamen gratissimus, quòd Iliad. Homeri, verbum verbo reddens, foedissimè transtulisset.

O Cu-

O CURAS *hominum*!] .i. O vanas & varias hominum cogitationes! *quantum inane est in rebus*!] .i.quanta est in rebus humanis insipientia! [*quis leget hæc*?] .i, quotusquisque has meas leget Satyras acrimoniâ & acerbitate plenas? Hic introducitur Monitor aliquis,qui Persii orationem abrumpit. M.*au tu istud mihi*?] .i.mihi ne ô Persi istud loqueris? [*hercule nemo*] .i. per Herculem juro, quòd nemo vivit hisce tēporibus qui scripta sua mordacia leget, nam eò ventum est,ut versus dulces & lascivi duntaxat in pretio sint & honore. P.*nemo*?] .i. itá ne verò?(inquit Persius) nemon' hæc carmina mea curabit? Respondet Monitor. *Vel duo,vel nemo.*] .i.pauci admodum, seu potiùs nemo reperietur, qui Satyricam tuam mordacitatem legere sustinebit. P.*turpe & miserabile.*] .i.quòd nemo lecturus sit scripta mea (inquit Persius) ad honestatem & bonos mores spectantia, hoc quidem turpe est & miseratione dignum. M.*quare*?] .i. cur turpe hoc dicis & miserabile (inquit Monitor?)Respondet Persius. *Ne Polydamas & Troïades prætulerint mihi Labeonem.*] .i. equidem vereor,ne Polydamas [.i.NERO] & Troïades (.i. Romani ineptè judicantes) Labeonem poëtam insulsum mihi præposuerint.

—Mo. *nugæ. non si quid turbida Roma*
a *Elevet,accedas* : b *examénve improbum*
in illâ
Castiges c *trutinâ* : *NEC TE QUÆSIVERIS* d *EXTRA.*

a *Elevare*, quandoque significat sursùm levare, vel in altum tollere. Hic verò ponitur, pro extenuare, vel rem laude dignam verbis deprimere. sic Liv. lib. XXIII. *Q. Fabius res gestas in Hispaniâ elevavit*, i.depressit. b *Examen*, est lancium lingua quæ,quo pondus se vergit, exit: hîc autem per metaphoram à ponderatoribus deductam, significat judicii investigationem. c In illâ Po.Romani censurâ. *Trutina* propriè est oblongum illud foramen, intra quod est lingua bilancis, in quo foramine ostenditur vel æquilibrium,vel inæqualitas rei ponderatæ. d Extra Conscientiam tuam.

Nu-

Nugæ] .i. hæc NERONIS & vulgi temerarii judicia (inquit Monitor) sunt verba levia & nullius ponderis. [*si Roma turbida elevet quid, non accedas castigésve examen improbum in illâ trutinâ* :] .i. si populus Romanus, cujus judicium impurum est & mobile, quicquam tuæ laudis in cœlum usque extollat deprimátve, aut imminuat, non tu statim illi opinioni debes adsentiri, neque vitiosum vulgi judicium examinare aut castigare debes, in illâ perversâ & iniquâ lance, quâ plebs Romana res ponderat. sed potiùs in trutinâ tui ipsius recti & limati judicii, id corrigas & emendes. [NEC *quæsiveris te extra.*] .i. Nec verba, dicta, facta tua mensus fueris extra te. i. juxta opinionem populi, qui (ut benè Horatius.) *stultus honorem*
Sæpè dat indignis, & famæ servit ineptus :
sed tibi ad gloriam sufficiat benefacti Conscientia. NOSCE igitur teipsum, atque tuo de te incorrupto utere testimonio.

Nam Romæ quis non? P. *ah, si fas dicere!* *sed fas*
Tunc cùm ad a *canitiem, & nostrum istud* b *vivere triste*
Aspexi, c *& nucibus facimus quæcúnque relictis:*
d *Cùm sapimus patruos, tunc, tunc, ignoscite.* M. *nolo.*

a Ego cum Autumno. viro imprimis erudito, qui hinc biennium singulares in Persium scripsit Annotationes, *canitiem* animi sapientiâ imbuti, potiùs quàm albū capillitium hîc explico. quamvis, ut inquit Cyprian. videmus in pueris canos. Persius igitur fortasse fuit ἀνὴρ ἀργυρόκρανος, cæsarie argēteâ, qualis fuit Hadrianus Imperator. *Canescunt homines magis à temporibus, quoniam regio illa est omnium siccissima.* Gal. lib. II. de Temperament. b Vitam istam nostram tristem & austeram. Est autem Hellenismus. c Et Quum pueritiæ renunciaverim. Proverbium est à puerorum lusibus ductum. Horat. Satyr III. lib. II. *Ludere par impar, equitare in arundine longâ.* d Quùm sapientiâ patruos imitamur & repræsentamus. Solent patrui, fratrum liberos suæ fidei & educationi commissos, acriùs objurgare, si quid delinquant. Magna enim est in peccatis filii oculorum paternorum hippitudo seu potiùs cæcitas: at patruus ab hoc impotenti affectu liber, incorruptè judicat, & castigat severè. Ex quo natum est, ut *Patruus* pro sævo reprehensore seu castigatore ponatur. Cicer pro Cælio. *Qui in reliquâ vitâ mitis esset, fuit in hac causâ pertristis quidem patruus, censor, castigator.*

P. Quis

e Risus & lætitiæ affectus in splene est, ut Medici dicunt, cujus magnitudo facit homines ad risum prócliviores, juxta illud. *Splen ridere facit, cogit amare jecur.*

f *Cachinno, onis*, is est, qui solutè & immodicè ridet. Præcipit Seneca, ut risus sit sine cachinnatione, quâ nulla res ineptior ut ait Catullus. *Si ridere concessum sit, vituperetur tamen cachinnatio.* Cic. Tusc. lib. IV. At nostri Poëtæ illa cōparata est natura, ut in sectandis aliorum vitiis, ad risum sit profusior. quæ tamen cachinnatio, inter familiares aliquando locum habet, eoque magis, quùm Proditoribus & malæ mentis hominibus, ejusmodi risum emittendi, negata sit facultas.

P. *Quid faciam? sed sum petulanti e splene f cachinno.*

Nam Roma quis non?] .i. Romæ quis non iniquus est rerum æstimator? quis se extra se non quærit? *ah, si fas dicere?*] .i. utinam liceret mihi (qui annum ætatis trigesimum nondum attigi) nefarios Romanorum mores impunè notare! [*sed fas tunc, cùm adspexi ad canitiem, & nostrum istud triste vivere.*] .i. sed fas esse videtur, quùm contemplor mentis meæ canitiem & vitam severam, [*& facimus quæcunque nucibus relictis:*] .i. & cùm facimus omnia, quæ facere debemus (graviora nimirùm & magis seria) finitâ meâ & transactâ pueritiâ: [*cùm sapimus patruos,*] .i. quùm patrui mores didici, qui me instituit, [*tunc, tunc,*] .i. tunc licitum esse videtur, aliorum vitia liberè insectari, [*ignoscite,*] .i. ignoscite igitur mihi ô Romani, si in Satyris meis, vestram stultitiam omnibus deridendam patefaciam. Respondet Monitor nomine totius populi. *Nolo.*] .i. nolo equidem tibi ignoscere, si scribas. Poëta igitur temporibus tyrannicis quasi metu perculsus, secum addubitat, utrùm scribat an taceat. *Quid faciam? sed sum cachinno splene petulanti.*] .i. quamvis hîc mirificè fluctuo, ut quid faciam animi pendeo, natura tamen sic meum finxit & formavit splenem, ut non possim non aliorum vitia petulanter irridere.

a *Pulmo*, est unum de visceribus, cujus caro mollis est, levis & spongiosa, ungulæ bubulæ adsimilis, qui cordi præparat & conficit spiritum, ut ejus accessu innatus calor ventilatus, refrigeretur, vitalisque spiritus tanquàm pabulo foveatur. Loquitur Poëta hoc loco & alibi, ut physicus, qui cum Lacedemonio medico magnā habuisse consuetudinē legitur.

b *Anima*, idem quod ἄνεμος, pro vento hîc ponitur,

Scribimus inclusi, numeros ille, hic pede liber,
Grande aliquid, quod a pulmo b anima prælargus anhelet:

Sci-

Scilicet hoc populo, c pexúsque d togáque recenti,
Et natalitiâ tãdem cũ e Sardonyche f albus,
Sede leget celsa, liquido cùm g plasmate guttur
Mobile colluerit, h *patranti fractus ocello.*

Persius, ut alios cùm poëtas, tùm oratores liberiùs reprehendat, in primâ personâ tanquam de se etiam loquitur.

Inclusi scribimus,] .i. nos Romani Musæis nostris sive tuguriis inclusi, atque à turbâ remoti, poëmata scribimus & ingenii nervos exercemus, [*ille numeros, hic liber pede,*] .i. ille sc. Poëta scribit versus, qui numeris constant: hic, orator nimirum, lege carminis solutus, in prosâ scribit oratione, [*aliquid grande, quod pulmo prælargus animæ anhelet:*] .i. quod pulmo aëris & venti plenus, præ defatigatione anxiè halans, proferat & pronunciet: [*scilicet pexus & tandem albus togâ recenti, cum Sardonyche natalitiâ leget hac sede celsâ,*] .i. Poëta sc. capillos habens pexos & tandem togâ candidâ tanquam in die festo exornatus, gerens etiam annulum cum gemmâ primariâ, quam die natali ab amico dono acceperat, hæc sua lasciva carmina, populo Romano, in cathedrâ sublimi recitabit, [*cùm colluerit guttur mobile plasmate liquido,*] .i. cùm priùs bibendo laverit suum guttur, factum mobilius & flexibilius ad voces formandas, cum liquidâ potione, ex dulcioribus quibusdam rebus compo-

c Pexatus, vel calamistratus. Martial. *Pexatus pulchrè rides mea carmina Zoile.* d Togâ novâ & nitidâ vestitus. e *Sardonyx* est gemma pellucida, lapidem Sardium coloris rubei, & Onycha coloris subcandidi repræsentans. obtinet enim utriusque colorem. *Onyx* gemma, duxit appellationem à similitudine unguis humani, non solùm propter colorem, sed quia nihil fit in eo rugosum, nihil asperum, omnia verò ut in ungue lævia sunt & polita. f Nitidus & comptus, gemmâ ac niveâ veste decorus. g Eo (opinor) medicamento usi sunt illi poëtæ belluli, ne clamore nimio & vocis contentione raucescerent. h *Patrare*, παιδοποιεῖν, propriè significat liberis procreandis operam dare. significat etiam, quidvis incœptum ad finem perducere. Eumenius. *Res simul cœpta & patrata est, jam tùsque fuit rebellibus conatus & exitus.*

sitâ,

sitâ, [*fructus ocello patranti.*] .i. libidinosum corporis habitum præ se ferens, dum impudica legit carmina, osculo lascivo petulanter solutus.

Heic, neque more probo videas, neque voce serena
Ingentes a *trepidare* b *Titos, cùm carmina* c *lumbum*
Intrant, & tremulo d *scalpuntur ubi intima versu.*

a Cum gemitu subsilire, & quasi ceuêre.
b Horatius *Rhamnos* appellat. dicti sunt *Titi*, vel à *Tito Tatio* Sabinorum rege, vel, *Titi* quasi *tituli*, seu *tutuli*, quòd patriam tuerentur.
c Renes in lumbis.
d Sic, ut pruritus excitatur, veluti in amplexu.

.*Heic*,] .i. in hoc auditorio, ubi talia carmina tanto cum apparatu à poëta palàm leguntur [*videas Titos ingentes trepidare, neque more probo, neque voce serenâ,*] .i. videre possis magnos & nobiles viros, Romanæ Reip. principes, more improbo & voce tremulâ, libidinem suam cum turpi corporis gestu demonstrare, [*cùm carmina intrant lumbum, & ubi intima scalpuntur versu tremulo*,] .i. quùm fœda illa carmina ad lumbum, libidinis sedem, penetrant: & quùm interiora viscera titillantur versu obscœno, voce trementi & effœminatâ, à poëta pronunciato.

Tun' vetule auriculis alienis colligis escas?
Auriculis, quibus & dicas a *cute perditus:* b *ohe!*
Quò didicisse, nisi hoc c *fermentum: & quæ semel intus*
Innata est, rupto d *iecore exierit* e *caprificus?*

a Præ senio, vel multo studii labore, cutem habens deformem.
b *Ohe*, vox est satietatis, usque ad fastidium, quod & asserit Iuvenal. Satyr. VII. --- *satur est, cùm dicit Horatius, ohe.* c Translatio est vel à fermento quod suo fervore totam massam inflat, nec in eâ potest contineri: *vel* ab agris stercore columbino fermentatis, quod humum densam quasi inflat, sicuti vaga scientia poëtam scripturientem turgidum reddit & superbum. d In quo vulgus animi affectus collocatos credebant. Catachresis est, seu durior Allegoria. *Iecur* pro *corde*. Ita enim magni poëtæ secundùm vulgi opinionem plerumque loquebantur. Iuvenal. *Rumpe miser tensum iecur.* --- quod in invidum quadrat. e *Caprificus*, è sylvestri ficus genere, nullo unquam tempore maturescens, quæ ruptis ferè saxis è muris solet erumpere, calices tantùm non fructus producens.

In-

Invehitur Persius in poëtam rancidum, qui in ætate decrepitâ, lascivorum versuum recitatione laudes quærit & gloriam.

Vetule, tun' colligis escas auriculis alienis?] .i. ô senex delire, tu-ne tuis lascivis carminibus, materiam atque fomenta libidinis, Auditorum tuorum auriculis tanquam escam colligis? [*auriculis, quibus & dicas perditus cute; ohe!*] .i. auriculis, (inquam) tuorum Auditorum delicatulis, quibus tu senio rugosus te excuses, & dicas, [*ohe! quò didicisse? nisi hoc fermentum exierit,*] .i. ohe! in quem finem prodest poëticen didicisse, nisi hæc vana mea scientia, quæ me, ut fermentum massam panis inflat, in lucem prodierit, [*& caprificus exierit jecore rupto, quæ semel est innata intus?*] .i. & quorsum attinet didicisse carmina pangere, nisi illa intus & in corde penitùs comprehensa, fores tandem prorumpant, pectore patefacto, ut indè gloria comparetur?

En pallor, seniúmque, ô mores! usque adeóne
[a] *Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter?*
At pulchrum est, digito monstrari, & dicier, hic est.
Ten' [b] *cirratorum centum dictata fuisse*
Pro nihilo pendas? ecce inter pocula quærunt
[c] *Romulidæ saturi, quid* [d] *dia poëmata narrent.*

Poëtastrum seipsum excusantem, irridet Persius.

[a] Nota, quòd Verbum finitivi modi ponitur pro substantivo. *Scire tuum* pro *scientia tua*: sic Virgil. *Velle, suum cuique est,* -- pro voluntas sua cuique est.

[b] *Cirrati*, hoc loco sunt pueri, qui capillos habent intonsos & crispatos. *Coma in pueris est dulcis, reverenda in senibus. veneranda in sacerdotibus, terribilis in bellatoribus, decora in adolescentibus, compta in mulieribus.* Ambros. in VI. Hexam.

[c] Romani dicti sunt *Romulidæ*, à Romulo, qui Romam condidit.

[d] Poëmata sacra inter pocula non profanauda. Sic *dia Catonis sententia*, quod paulò elegantius est, quàm divina.

En

En pallor, seniúmque.] ,i. En quàm pallidus senex sis, vide, quale sit tuum senium. q.d. ô vetule, si te nihil aliud à scribendo recitandóque carmina lasciva impediat, certè illa ætas tua grandior, & faciei pallor, te alia studia sectari, aliósque mores amplecti admonerent. [*ô mores! usque adeò tuum scire est nihil, nisi alter sciat te scire hoc?*] .i. ô mores corruptos! an scientia tua nihil commodi aut voluptatis tibi adfert, nisi alter sciat, te illâ sapientiâ esse præditum? imò, te extra te non quæras, sed tacitâ conscientiâ vive contentus. Sequitur objectio poëtastri. *At pulchrum est, monstrari digito, & dicier, hic est.*] .i. at, ô Persi, quamvis tu aliorum de me sermones minimè cures, Ego certè pulchrum & præclarum esse puto, prætereuntium digitis monstrari, ut de me dicant, HIC est egregius ille poëta Romanus. quod olim Athenis de Demosthene dixit muliercula aquam ferens alteríque insusurrans, οὗτός ἐστι Δημοσθένης, Hic est ille Demosthenes. [*pendásne pro nihilo te fuisse dictata centum cirratorum?*] .i. an ducas pro nihilo, te esse poëtam, ex cuius libris pædagogi themata vel documenta desumunt, quæ centum discipulis calamistratis prælegunt & imitanda præbent? Respondet Persius, Romanos cum risu satyrico reprehendens, quòd inter potandum, de poëmatis inquirant & malè judicent. *Ecce Romulidæ saturi quærunt inter pocula, quid dia poëmata narrent:*] .i. Ecce Romani cibo potúque distenti, in conviviis inquirunt, quid divina poëmata tractent & in se contineant.

a Homines habent *humeros*, belluæ *armos*.

Heic aliquis cui circum a *humeros hyacinthina* b *lana est,*

Ovid. *Ex humeris armi fiunt.* ---- b Lena, Græce χλαῖνα, est vestis exterior, quæ super alba vestimenta solet indui. Cic. in Tusc. appellat *segmen*. Læna hyacinthina.

c *Ran-*

c *Rancidulum quiddam* d *balbâ de nare locutus,*
e *Phyllidas,* f *Hypsiphylas, vatum & plorabile si quid,*
g *Eliquat, & tenero* h *supplantat verba palato,*
Assensere i *viri.* k *Nunc non cinis ille poëtæ*
Felix? Nũc levior l *cippus nõ imprimit ossa?*
Laudant convivæ. Nunc non m *è manibus illis,*
Nunc non è tumulo, n *fortunatáque favillâ*
Nascentur violæ? —

Heic si aliquis, cui lana hyacinthina est circum humeros, locutus quiddam rancidulum de nare balbâ, eliquat Phyllidas, Hypsiphylas, & quid plorabile vatum, & supplantat verba palato tenero, omnes viri assensere.] .i. in hoc convivio (ubi inquiritur de poëmatibus) si quis nobilium Romanorum vestimento purpureo amictus, [NERONEM fortasse taxat] aliquid fœtidum; auribus insuave, per nares balbutit, si ineptas recitat fabulas affectuum & commiserationum plenas (cujusmodi sunt poëmata de Phyllide & Hypsiphyle facta) & si quid aliud flebile à poëtis com-

c Putridum & putidũ. Metaph. ducta à carne rancidâ & corruptâ. d Emittendo spiritum per nates, balbutire videtur. *Balbus* is est, qui sermonem non articulatè explicat; cujus causa est, aut linguæ brevitas, aut crassities nimia nonnunquam affluentis humoris copia vel ex humidiore cerebro, vel ex ebrietate, aliquando ex immodicâ siccitate. e Poëmata amatoria, quales erãt Elegiæ factæ de Phyllide Thraciæ reginâ, quæ Demophoontem Thesei filium adamavit, & thalamo suscepit; à quo cum se spretam esse crederet, vitam laqueo finivit, & in arborem Amagdalum sine foliis conversa est. f Infelices amores Hypsiphyles ab Iasone desertæ. g Liquide effert, & verba sua quasi guttatim depromit. h Dejicit, & quasi cadere facit. *Supplantare*, est supposito pede aliquem in terram dejicere. unde pro *decipere* quandoque ponitur veluti in hoc loco. i Convivæ adulatorii, nihil minùs quàm viri. k Ironicè loquitur Persius, significans vanas illas laudationes nihil prodesse mortuo. l *Cippus*, Græcè τύμβος, hoc loco signat sepulchri lapidem, cujus opus Ethnici superstitiosi ad mortuos pervenire putarunt. Ovid. *Et sit humus cineri non onerosa tuo.* m Ex illius poëtæ tumulo, in quo juxta veterum opinionem animæ mortuorum manebant. n Ex crematis ossibus illius poetæ, fortunati nimirùm, quia tantis laudibus ab adulatoribus effertur. *Favilla*, quasi *fovilla*, cinis extinctus, ignem tectum fovens, indifferenter pro quovis cinere accipitur.

posi-

positum, voce liquidâ pronunciat, ac verba sua quasi singultiens tenero frangit palato, eò nimirùm ut Auditorum captet benevolentiam: tunc omnes convivæ assentatores huic nobili poëtastro acclamant, atque laudant poëtam, qui opus recitatum composuerat, dicentes, [*Nunc, non cinis ille poëtæ felix*?] .i. an non cineres illius poëtæ (cujus versus recitatos audivimus) nunc sunt beati? [*non levior cippus nunc imprimit ossa?*] .i. nón-ne sepulchri lapis leviùs imprimit ossa tam sancti poëtæ, nunc, quando à tot nobilibus ebriisque convivis laudatur? [*nunc non nascentur violæ è manibus illis, nunc non è tumulo fortunatâque favillâ?*] .i. nón-ne jure ex illius poëtæ sepulchro enascentur rosæ & flores?

a Naribus rugatis, quod est indiciũ irrisionis, undè proverbiũ. ---- NASO *suspensus adunco.*
b Ora virûm laudem popularem.
c Quæcunque res Cedri succo illinuntur, à tineis & carie sunt immunes.

—rides (ait) & nimis a *uncis*
Naribus indulges. an erit, qui velle recuset
b *Os populi meruisse*; *&* c *cedro digna locutus*,
Linquere: nec d *scombros metuentia carmina, nec thus?*
Quisquis es, ô modò, quem ex adverso dicere feci,
Nõ ego, cùm scribo, si fortè quid aptius exit,
(Quando hæc e *rara avis est) si quid tamen aptius exit,*

d *Scombros & thus metuere* illa dicuntur carmina, quæ adeò mala sunt & insipida, ut ipsæ chartæ, quibus inscribuntur, metuant, ne ad salsamentarios & aromatarios tandem perveniant, ad faciendum integumenta, quibus pisces & aromata involuta vendantur. *Scombrus*, est piscis marinus, cui in aquis sulphureus color est, extra aquam verò idem est color, qui cæteris.
e Alludit ad Phœnicem, quæ sola est in toto Orbe, à purpureo pennarum colore sic dicta, in Arabiâ nascens, aquilæ magnitudine, annis sexcentis & sexaginta vivens: quæ cùm sibi finem vitæ adesse advertit, facit sibi thecam de thure & myrrhâ & cæteris odoribus, in quam, repleto vitæ suæ tempore, intrat & moritur. De cujus carnis humore, vermis exurgit paulatimque adolescit, & processu statuti temporis induit alarum remigia, atque in superioris avis speciem formamque reparatur. Ambros. lib. Hexam.

Lau-

Laudari metuam: neque enim mihi f *cornea fibra est,*
Sed recti finémque, extremúmque esse recuso
h Euge *tuum, &* h Bellè. *nam bellè hoc excute totum,*
Quid non intus habet? —

Poëta senex & ridiculus, qui ob recitata poëmata irridetur à Persio, ait,

Rides & nimis indulges naribus uncis.] .i. O Persi, tu me & alios poëtas mei similes nimiùm subdolè irrides. [*an erit qui recuset velle meruisse os populi?*] .i. an quisquam hominum invenietur, qui spernat populi applausum? [*& locutus digna cedro*] .i. & quum locutus sit carmina quæ perpetuò serventur [*linquere carmina metuentia nec scombros, nec thus*] .i. an erit quispiam, qui posteritati relinquere talia carmina recuset, quæ promerentur immortalitatem? Respondet Persius: *O, quisquis es, quem modò feci dicere ex adverso.*] .i. ô senex delire, quicunque tandem es, quem modò finxi adversùs me disputare, audi me. [*Ego non metuam laudari, quùm scribo, si fortè quid aptius exit, si quid tamen aptius exit, quando hæc est avis rara:*] .i. ego ipse quùm opus aliquod compono, non fugiam laudes, si fortè aliquid boni scribo, quandoquidem Bonus poëta est rara avis, & rarò contingit, aliquid omnibus numeris absolutum posse fieri in quovis genere: (*neque enim fibra cornea est mihi,*] .i. præcordia enim non habeo tam dura aut stupida, ut nullâ afficiar voluptate, si populus virtutis ergò me laudibus prosequatur, [*sed recuso, tuum* Euge, *& tuum* Belle *esse finem & extremum recti.*] .i. prorsus nego tuas istas laudes & voces assentatorias *Euge, Bellè, Pulchre,* finem esse ultimum recti. i. virtutis, quæ propter se est expetenda, non propter aliud. [*nam excute hoc totum*

f *Fibra* dicitur cujuslibet rei extremitas, unde jecoris & cordis (quæ sunt præcipuæ affectuum sedes) & cujuslibet visceris extremæ partes, appellãtur *fibra.* Virgil.--- *nec fibris requies datur ulla renatis,* quin & minutæ radices arborũ herbarumque dicuntur *fibra.* Virgil.--- *& amaris intyba fibris.* --- *neque enim mihi cornea fibra est.* .i. nec cor meum adeò durum est, aut ut cornu insensibile.

g Vox est approbantis, aliquãdo etiam insultantis.

h Vox blãda est & sæpè ridicula. Mart. *Nil benè cùm facias, facis attamen omnia bellè.*

totum bellè, quid non habet intùs?] .i. introspice has adulantium acclamationes, quid non intùs in se habent stultitiæ & vanitatis?

—non heic est Ilias Acci
Ebria a *veratro, non, si qua* b *elegidia* c *crudi*
d *Dictârunt* e *proceres, non quicquid denique lectis*
Scribitur in f *citreis. calidum scis ponere* g *sumen.*
Scis h *comitem horridulum tritâ donare lacernâ;*
Et verū, inquis, amo: verū mihi dicite, de me.
Quî pote? Vis dicam? nugaris, cum tibi i *calve,*

a *Veratrum sive helleborus*, est herba purgatoria, cujus duo sunt genera, *album*, quod vomitionē ciet, ventrē superiorem purgans: & *nigrum*, quod purgat per inferiora: utriusq; autem periculosa est sumptio. Plerique tamen studiorum gratiâ ad pervidendum acriùs, quæ commentabantur, sæpiùs sumptitaverunt, ut Carneades Academicus cùm scripturus esset adversùs Stoïci Zenonis libros. Hujus herbæ antiquitùs plurimus fuit usus ad levanda mentis & capitis vitia, Maniam præsertim, undè variæ sunt locutionis proverbiales. *Helleborum bibere. Helleborum edere. Helleboro sese purgare. Helleboro opus habere. Anticyram navigare*, in qua quidem insula, circa Helleborum fluvium, hæc herba copiosè provenit. Horat. *Expulit helleboro morbum bilémque meraco.* b Diminutivum est ab *Elegîâ*, quo genere carminis, primùm res tristes & lugubres, pòst etiam lætæ & prosperæ cœperunt describi. Horatius. *Versibus impariter junctis querimonia primùm, Post etiam inclusa est voti sententia compos.* c Cruditate laborantes, propter ingluviem. Horat. --- *crudi tumidique lavemur.* vel, per Metaph. *Crudi*, dici possunt poëtastri, qui perfectam poetices disciplinam non sapiunt. d *Dictare*, est dicere & enunciare, quod alius excipiens notat & exscribat. unde *Dictata*. e *Proceres* propriè significant mutulos in ædificiis i. capita trabium, hinc per translationem, primores & principes urbis dicti sunt *Proceres*, quòd ij in civitate emineant sicut mutuli in ædificiis. f *Citrus* est arbor nobilissima, quæ in Atlante monte Mauritaniæ nascitur, ex qua & lecti & mensæ citreæ factæ sunt pretiosissimæ, quæ apud antiquos in summo fuerunt pretio. g *Sumen* est genus ferculi ex mammis suillis factum, uno die post partum sectis & salitis. h Auditorem conductitium, frigore nimio tremulum instar febricitantis. i Perdito eo, qui pilos alat succo, calvities oritur Galen. lib. XIV. de Meth. medendi Capilli aut propter putredinem humorum, à quibus consueverunt nutriri, aut propter pravitatem corrumpi assolent, Galen. de Compos. med. secundùm loca. Persius poetastrum hunc jocosè appellat *calvum*, cujus venter erat obesus, ille igitur minùs solers, juxta illud, παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον. .i. *subtilem obesus alvus haud mentem parit.*

Pin-

Pinguis k *aqualiculus propenso sesquipede exstet.*

k Est diminutivum ab *aqualico*, quod significat vas è quo porci sorbent. ponitur hoc loco Metaphoricè pro helluone gulæ & crapulæ dedito, cujus alvus est sordium receptaculum.

Heic non est Ilias Acci ebria veratro,) i. Satyris meis non est aliquod turgidum aut insulsum, propter quod populi adplausum & falsas expetere vellem laudes, quale est opus Acci Labeonis, qui Homeri Iliada de verbo ad verbum transtulit: Non, est, inquam, in opusculis meis Ilias plena helleboro, quod Accius Labeo sæpius frustià potaverat ad aciem ingenii sui purgandam, ut meliùs scriberet. [*non, eligidia si crudi proceres dictârunt aliqua,*] i. non sunt in scriptis meis carmina molliuscula & obscœna. qualia potentiores nostri Romani crapulâ crudi dictarunt, & inter potandum recitare consueverunt. [*deniq; non quicquid scribitur in lectis citreis.*] i. deniq; non est in opusculis meis quicquā carminis adulatorii, quod componitur ab opulentis & nobilibus Romanis, dum sedent in lectis discubitoriis ex citro factis. [*scis ponere sumen calidum,*] i. ô vane poëta, tu, ut à parasitis & assentatoribus tuis laudêre, novisti in cœnam eis apponere epulas exquisitissimas, quale est calidum sumen, [*scis donare comitem horridulum lacernâ tritâ;*] i. scis etiam asseclam tuum malè vestitum & frigore trementem, veste longo usu consumptâ donare. [*Et inquis, amo verum: dicite verum mihi, de me.*] i. postquam Auditores cœnis magnificis & largitionibus corrupisti, tum dicis, Ego verum amo: nolo vos mihi adulari, sed de carminibus meis verum dicite, utrùm scilicet elegantia sint & ad amussim composita, an flaccida, languida & insulsa? [*Qui pote?*] i. quomodo est possibile ut ex his verum audias, quorum judicium donis reddidisti corruptum & muneribus? [*Vis dicam?*] i. vis-ne igitur ut ego Persius tibi de tuis carminibus dicam veritatem? certè unico

verbo dicam. [*Nugaris* ,] i. ineptias agis, & carmina nullius pretii conſcribis. Ratiò eſt *cum calve, aqualiculus exſtet tibi ſeſquipede propenſo.*] i. quia ô calve & ſtulte ſenex, obeſum ventris abdomen promineat tibi uno & dimidio pede à pectore propendens.

O Iane , à tergo quem nulla a *ciconia* b *pinſit ,*
Nec manus auriculas imitata eſt mobilis c *albas,*
Nec d *linguæ, quantum ſitiat canis* e *Apula, tantum.*

O Iane! quem nulla ciconia pinſit à tergo , nec manus mobilis imitata eſt auriculas albas, nec tantùm lingua , quantùm ſitiat canis Apula.] i. ô Deus bifrons, ego te felicem appello , qui cùm oculos habeas in occipitio , nequeas poſt tergum ab adulatoribus irrideri, quorum mos eſt, coràm laudare, clàm verò vituperare, atque alios irridere.

a Hinc apparet, tria olim irriſionis genera in uſu fuiſſe apud veteres. ſc. vel manu Ciconiæ roſtrum effingere, digitis in unum collectis & crepitum facientibus: vel pollices manuum temporibus apponere, ac cæteris digitis crebro agitatis, aſininas aures imitari: vel linguam exerere, quod canes nimia ſiti facere ſolent Syrio ardente. Hæc tria ſannarum genera magnus ille Hieronymus nullius expers ſcientiæ, ad Ruſticum monachum ſcribens, ex hoc Poëta deſumpſiſſe videtur : *Si ſubitò reſpexeris* (inquit) *aut ciconiarum deprehendes poſt te colla curvari, aut manu aures aſini agitari , aut æſtuantem canis linguam protrahi.* *Ciconia*, Græcè πελαργὸς avis eſt notiſſima , quæ parentes ſeneſcentes nutrit, eoſque ætate affectos ac alarum remigio deſtitutos , humeris ſupportat. undè *Avis pia* nuncupatur, & mutua beneficii compenſatio nominatur *ἀντιπελαργία* b *Pinſere*, propriè ſignificat pila tundere, vel molis frangere. Veteres enim ante molarum uſum , frumenta in pilis pinſebant, undè *pinſores* olim ſunt dicti, quos iam *piſtores* appellamus. *Pinſere* autem hìc ſignificat metaphoricè, *irridere*, quia ſanniones, illum quem deridebant, crebro quaſi roſtro ciconio ferire & percutere ſolebant. c Aures aſini inverſæ album referunt colorem per Synecdoch. igitur dicuntur *alba* ſicut populus dicitur *alba*, cujus folia ex una parte album, ex extera viridem habent colorem. d Nec tantum linguæ, quantum canis in Apulia ſitiendo exerit. e *Apulia* regio eſt in Italia intensè calida , quam Hor. Epod. III. idcircò appellat *ſiticuloſam*. *Nec tantum unquam ſyderum inſedit vapor Siticuloſæ Appuliæ.*

Vos

Vos ô a *patricius sanguis, quos vivere fas est*
b *Occipiti cæco*, c *posticæ occurrite* d *sannæ:*
e *Quis populi sermo est? quis enim, nisi carmina molli*
Nunc demùm numero fluere; f *ut per læve* g *severos*
Effundat junctura ungues?—

Persius Apostrophen facit, sermonemque convertit ad Romulidas, proceres & principes Romanos.

O patricius sanguis, quos fas est vivere occipiti cæco, occurrite sanna postica:] i. ô vos Senatorum progenies, quos vivere decet, non ut janum, sed ut alios homines sine oculis in occipitio, date operam, ne vos posthac adulatores post tergum derideant: [*quis sermo est populi?*] i. quid loquitur populus de meis carminibus? Respondet Assentator Ironicè. *Quis enim, nisi carmina nunc demum fluere molli numero, ut junctura effundat severos ungues per læve?*] i. quis alius sermo de te esset, nisi quòd carmina tua artis & ingenii plena, jam tandem suavi rhythmo & numero sine ullâ fluant asperitate, sic, ut apta verborum connexio excludat prorsus acre judicium cujuslibet Censoris?

a Romulus ad Reipub. curam & administrationem, centum creavit Senatores, qui Patres dicti sunt, eorúque filii appellati sunt *Patricii*. vide Livii x. Decad.

b A tergo parum videre, i. circumspectos esse.

c Resistite irrisioni à tergo factæ.

d *Sanna*, est irrisio. quæ fit vultu distorto, & labiis contractis, cum anteriorum dentium ostentatione. indè *Sannio*, qui ore, vultu, imitandis moribus, voce & corpore, est ridiculus.

e Conjunge hæc verba cum versu præcedente. scil. ——— *vtrum mihi dicite, de me.* Redit enim Persius ad colloquium institutum inter divitem poëtastrum & Adulatorem. f Vt minus asperitatis in tuis carminibus inveniatur, quàm in lapidum juncturis, quos marmorarii adeò subtiliter conjungunt & lævigant, ut unguis superductus offendat in iis neque rimam, neque quicquam quod hiet vel promineat *per læve*. i. per id, quod planum, lævigatum & expolitum est ab artifice. hùc respicit Horatii Adagium. *Ad unguem factus homo* ———

g Momos, accuratos, Criticos & scrupulorum inventores intellige.

———*scit tendere versum*

Non secus, ac si oculo [a] *rubricam dirigit* [b] *uno:*
Sive opus in mores, [c] *in luxum, &* [d] *prandia Regum,*
Dicere res grandes nostro dat [f] *Musa Poëtæ.*

Hæc sunt verba populi de te, inquit Assentator.

Scit tendere versum non secus, ac si dirigat rubricam uno oculo:] Ille noster Poëta nobilis benè novit versum dirigere & scribere sine ullâ aut curvitate aut asperitate, non aliter quàm si uno oculo faber lignarius rubricam dirigat: [*sive opus dicere in mores, in luxum, & prandia Regum, Musa dat nostro Poëta scribere res grandes*] i. sive opus sit dicere in mores & consuetudines vulgi, (i. comœdiam scribere,) sive in luxum (i. Satyram scribere,) sive in prandia Regum, (i. Tragœdiam scribere) quæcunque demum materia sit tractanda, par est atque idoneus noster Poëta.

a Metaph. ducta à fabro lignario, qui rubrica. i. terra rubri coloris, lineas rectas in lignis formandis dirigit. *b* Vno oculo melius quam duobus, quod rectum est judicamus: quia radii oculi utriusque non sine perturbatione in idem conciduunt. Arist. *c* In homines solutos & effœminatos. *d* Reges in conviviis, filiorum membra sibi apposita sæpè incauti comederunt. Alludit ad Tragœdiam de Atreo & Thyeste. *e* Dea inventionis. Polymniam forsasse intelligit.

Ecce modò [a] *heroas sensus adferre videmus*
[b] *Nugari solitos Græcè, nec ponere lucum*
Artifices, nec rus [c] *saturum laudare* [d] *ubi corbes.*
Et focus, & porci, & fumosa [e] *Palilia fœno:*

a Sensus heroicos, res sublimes. Primitivum, pro derivativo. *b* Græcorum aliquando vanitas Romanis auribus fuit indigna. *e* Rus adeò omnibus refertum, ut eorum proventu dominum cum sua familia pascere possit & saturare. *d* In quos uvas, pyra, poma & ejusmodi conjiciebant. *e* Hæc festa ad lupos arcendos, & morbos à pecore profligandos, pastores in agris celebrabant 11. Kal. Maji. quæ Poeta idcircò appellat *fumosa*, quòd, cum celebrarentur, pastores ignem ex fœno& stipulis extructum transilirent, indè credentes se expiari. *f* Fratrum alterum pro u[illegible]que posuit, unde nobilitas Romana orta est & propagata.

Vnde

Vnde f *Rhemus, sulcoque terens* g *dentalia,* h *Quinti,*
Cùm trepida ante boves i *Dictatorem induit uxor,*
Et tua aratra domum k *lictor tulit.*

Indignatur Persius & excandescit in hos poëtastros, qui laudis cupiditate delirant, & assentationibus occæcati, res magnas ultrà ingenii vires tentant quùm ipsa poetices rudimenta planè ignorent.

Ecce modò videmus afferre sensus heroas solitos nugari Græcè, nec artifices ponere lucum, nec laudare rus saturum,] i. ecce nunc videmus quosdam poetas res gestas heroûm describere, qui antè solebant Græcorum nugas tractare, quorum tanta est imperitia ut neque sylvarum amœna describere, neq; rus fructibus abundans pro dignitate laudare valeant, [*ubi corbes, & focus, & porci, & Palilia fumosa fœno:*] i. in quo rure sunt multa commoda scil. vasa ex viminibus facta, & locus in quo struitur & servatur ignis, & omnis generis armenta, & festa PALES pastorum Deæ: [*unde Rhemus & Quinti terens dentalia sulco,*] i. ex quo rure Rhemus & Romulus, & tu etiam ô Quinti Cincinnate, agrum more rusticorum colens, [*cum uxor trepida induit Dictatorem ante boves,*] i. in quo tempore uxor tua Racilia metu perculsa (propter rei novitatem) te, tuo jussu veste dictatoria induit, ante boves quibus junctis arabas, [*& lictor tulit tua aratra domum.*] i. & quo tempore etiam, lictor à Senatu missus, aratrum tuum humeris sublatum domum reportavit.

g *Dentale* est lignea pars aratri, cui vomer inducitur, ponitur hic pro toto aratro per Synechd.

h *L. Quintius Cincinnatus*, per lictorem vocatus est ab aratro, ut Dictator fieret, qui Minutium Consulem in Algido monte a Samnitibus obsessum quum liberasset, magnam inde gloriam est consecutus: quo negotio intra dies sexdecim confecto, ad rem rusticam rediit, & in priore permansit paupertate. vide Liv. lib. III

i Insignia Dictatoris à Senatu Romano dilecti. *Dictator*, Magistratus erat summæ potestatis, jus habens animadvertendi in cujuscunque civis Romani caput, àquo provocare nemini licebat. Viva voce creabatur, non per suffragia, & durabat per sex menses. k *Lictores* Consulis ministros primus instituit Romulus, sic dictos a *ligando*, quod Magistratum præeuntes portarent virgarum fasciculos cum securibus ligatos eo nimirum, ut reum primo virgis cæderent, mox securi ferirent. nunc vero per *Lictorem*, intelligimus eum, qui Carnificis fungitur officio.

——— a *euge Poëta:*
Est nunc b *Brisei quem* c *venosus liber Accius,*
Sunt quos d *Pacuviusque*, *&* e *verrucosa moretur*
f *Antiopa*, *ærumnis cor luctificabile* g *fulta.*

Persius aliud vitium taxat in poëtis, qui spretis recentibus, antiquos tantùm poëtas affectabant.

Euge Poëta] i. benè quidem ô Poëta ingeniosissime. bono animo es, ecce tibi aditus ad gloriam patet. [*est nunc*, *quem venosus liber Acci Brisei moretur:*] i. aliquis nostris temporibus, quem liber tumidus furentis Acci delectet. [*sunt quos, Pacuviusque, & verrucosa Antiopa moretur*, [i. sunt alii, quos delectat Pacuvius, ejusque verrucosa Tragœdia de Antiopa, [*fulta cor luctificabile ærumnis.*] i. quæ cor suum miseriis induraverat, quasi calamitatibus sustentatum.

a Ironica est laudatio hujus poetastri, qui tragœdia aggredi non erubescit: cum pœseos initia explicare non norit. *b* Accius, vetus poeta *Briseus* appellatur. i. *furens*, a cognomine Bacchi Βρισεὺς, ἀπὸ τοῦ βρύειν quod significat *madefacere*, vel *scaturire*. quia Bacchus ex uvis mustum exprimere primus docuit, in cujus clientela sunt poetæ Tragici & Comici: *Scriptorum chorus omnis amat nemus & fugit urbem, Ritè cliens Bacchi somno gaudentis & umbrâ.* Hor. c Liber turgidus, ac si Accii venæ cum Tragœdiam scriberet, vino essent inflatæ. *d* Salebrosus Tragœdiarum scriptor, sententiis clarissimus, sed citra nitorem, teste Fabio. *e* Quasi verrucis plena. i. cujus oratio aspera fuit & tumida. *Verruca*, propriè est æditior in monte locus: unde caruncula rotunda & callosa eminens in cute, sine pruritu, præsertim in palmis & pedibus puerorum, vocatur *verruca*, Græcè ἀκροχορδών *f Antiopa*, Nictæi filia, uxor *Lyci* Thebarum regis, ab Iove in forma Satyri compressa, a marito est repudiata, & Dirces opera in carcerem conjecta, ubi in tenebris clausa, infinitis cruciatibus est vexata, g Habens cor fultum. i. longo ærumnarum usu obfirmatum, Hæc Metaphora satis audax multos torquet Interpretes. nam, *fulcire* est *sustentare*: ærumnæ autem non sustentant, sed potius dejiciunt. fit tamen aliquando ut animus miseriis diu assuefactus, iisdem sese quasi nutriat, fulciat & sustentet. Ovid. ——— *lachrymæque per ora cadentes, Sæpè meo fiunt lentus in ore cibus.*

Hos

Hos pueris monitus patres infundere a *lippos*
Cùm videas, quaeris-ne, unde haec b *sartago loquendi*
Venerit in linguas? unde istud dedecus, in quo
c *Trossulus exultat tibi per* d *subsellia* e *laevis?*

Cùm videas patres lippos infundere hos monitus pueris, quaeris-ne unde haec sartago loquendi venerit in linguas?] i. quùm videas parentes caecos & deliros haec suis filiis praecepta instillare, sc. Vt veteres poëtas lectitent, eorumque verbis obsoletis utantur: mé-ne rogas, undè haec novorum & veterum commixtio in communem hominum sermonem devenerit? [*unde istud dedecus, in quo Trossulus laevis exultat tibi per subsellia?*] i. quaeris-ne unde sit profectum istud infame & fractum loquendi genus, turpitudine plenum, in quo Romani Equites effoeminati adeò laetabantur, ut tibi. i. Fabularum actoribus & carminum recitatoribus per subsellia applaudant.

a *Lippitudo*, est inflammatio tunicae incumbentis corneae, Gal. de different. morb. Senes plerumque lippire solent. i. oculos habere lachrymantes, quum putredo ab his defluat. b *Sartago* est vasculum patens, in quo carnes, pisces, pulmenta, obsonia & id genus alia friguntur quae quoniam in frixu reddit stridorem, benè quidem repraesentat confusum & dissonum loquendi strepitum: nempè ubi nova cum veteribus, obsoleta cum usitatis, Latina cum Graecis ridiculè commiscentur. c Equites Romani olim *Trossuli* vocabantur, à *Trossulo* Tusciae oppido, quod illi sine peditum adjumento expugnarunt. *Trossulus* quasi torosulus, à torosa scilicet carne, hoc loco significat Auditorem in cute curanda plus justo operatum. d Sedes minores, in quibus sedent Auditores poeta recitante, vel in quibus ab Equitibus spectantur ludi, e Adhuc imberbis, glaber vel politus.

Nil-ne pudet, capiti non posse pericula cano
Pellere? quin a *tepidum hoc optes audire? Decenter!*

a A tepidis hominibus pronunciatum.

b *Fur es, (ait* c *Pedio) Pedius quid? crimina* d *rasis*
Librat in e *antithetis: doctas posuisse figuras*
Laudatur. ———

Reprehendit Persius Oratores & Rhetores, qui cùm sint decrepiti & senio confecti (quâ quidem ætate prudentiores, esse deberent) popularem tamen laudem ita affectant, ut in causis in quibus ipsi de famâ & vitâ periclitantur, necessaria & valida argumenta negligant, & ad verborum fucos sententiarumque exornationes se conferant.

Nil ne pudet non posse pellere pericula capiti cano? quin optes audire hoc tepidum? Decenter!] i. ô senex causidice, nullo ne afficeris pudore, quòd cùm accusatus sis, haud possis coram judice, crimina objecta, à senili tuo capite propulsare? quin potius causam tuam negligens, cupias ab auditoribus tuis audire hanc Adulatoris laudationem, Decenter egisti causam, aut aliquid simile? [*fur es, (ait Pedio)* [i. aliquis accusator dicit Pedio, o Pedi, tu es fur: [*quid Pedius?*] quid respondet Pedius, quum se defendet? certè non profert argumenta vera & solida, quibus tantum refellat crimen, sed *librat crimen in Antithetis rasis: laudatur posuisse doctas figuras.*] i. crimina sibi objecta ponderat in poëticis figuris, & verbis contrapositis, ac si Pedius accusatus sic responderet, Pedius non est fur, ab alienis semper abstinuit.

b Persius id exemplo probat, quod supra est locutus. Pedius enim Orator sacrilegi jreus crimen objectum abs se nō removet, sed ad verborum lenocinia, exornationes & Antitheta decurrit.

c Non fuit hic *Pedius Publicola*, de quo Hor. Satyr. x, l. 1. sed *Pedius Blæsus*, qui sub Nerone motus est Senatu, accusantibus Cyreneosibus, quod Fanum Æsculapii expilasset, delectumque militarem pretio & ambitione corrupisset. vide Corn. Tacitum.

d Elaboratis, magna cura perpolitis.

e *Antitheton*, Latinè *contrapositū*, vel *Contentio*, est figura, quum ex contrariis rebus Oratio conficitur: cujus apud Rhetores duæ sunt species, altera Verborum, ut, *Frigida pugnabant calidis humentia siccis.* Ovid. altera Sententiarum, ut, *Qui in sermonibus & conventu amicorum, verum non dixerit nunquid eum in concionibus credas à mendacio temperaturum?* Cic, ad Heren. lib. iv. Hoc schema Orationem facit non solum ornatam, sed quadam etiam concinnitate numerosam, unde σχῆμα ζοφισικὸν dicitur. Per Antitheta, poëta forrassis intelligit Recriminationes, quibus Pedius sua ipsius vitia purgaret, vel quibus furta sua & sacrilegia, quibusdam rebus in Cyrene benè administratis compensaret.

bellum

——bellum hoc. hoc bellum? an a Romule b ceves?

Pedius à suis Auditoribus sic laudatur.

Bellum hoc.] i. o Pedi, hoc bellum est & à te pulchrè dictum. quæ verba repetit Persius cum indignatione, dicens [*hoc bellum?*] i. ô Adulator, hoccine bellum nuncupas, quod dixit Pedius? [*Romule an ceves?*] i. ô Romane, adeone impudens factus es, ut turpia laudes & impostori vano adblandiaris? [*men' moveat?*] i. quanquam vos, ô Romani (inquit Persius) sitis adeò leves, ut veris rationibus non commoveamini, sed verbis magnificis & figurarum coloribus sitis abducti, quibus isti Oratores elumbes & rabulæ flagitiosi in causis utuntur capitalibus: ego tamen hujusmodi oratione superbâ quidem & tumidâ, non magis flector ad misericordiam, quàm si naufragum, calamitates & infortunia sua depicta in tabella circumferentem, cantare audirem. [*quippe, an naufragus moveat me, & protulerim assem, si cantet?*] i. nunquid me naufragus ad miserationem moveat, an nummum ei dederim, si hilarem gestum præ se ferat? minimè verò, sed potiùs his verbis increparem. [*Cantas, cùm ex humeris portes te pictum in trabe fractâ?*] i. ô naufrage, num cantas, cùm humero circumgeras naufragium tuum in tabulâ depictum? [*plorabit verum, nec paratum nocte, qui volet incurvasse me querela.*] i. verè & ex animo dolebit, qui me volet inflectere ad opem ei ferendam, nec Orator perducet me in suam sententiam, aliquid lamentabile recitando, quod tempore nocturno excogitavit, figuris sc. & verborum fucis exornatum.

a Qui *Romulum* nostræ Gentis Autorem imitari debeas. est Synecd. speciei. *Romulus* pro quovis Romano.

b *Cevere* hoc loco significat inhonesto corporis motu blandiri, instar canis qui clunes agitat, dum domino suo adulatur. Vox est silentio digna, quæ ad res venereas translata, salva verecundia explicari non potest.

Men' moveat, quippe, & cantet b *si* c *naufragus,* d *assem*
Protulerim ? cantas, cùm fractâ te e *in trabe pictum*
Ex humero portes ? verum, nec f *nocte paratum*
Plorabit, qui me volet incurvasse g *querelâ.*

b Mos erat apud veteres ut naufragi ad paupertatem redacti, tabulam humeris appensam, in qua calamitates suæ depingebantur, circumferrent, eo nimirum ut tabulam inspicientibus non cogerentur naufragium narrare, cum stipem emendicarent. d *As*, propriè Libra dicitur, Græcè μνᾶ quia pendet uncias XII. plerumque tamen signat rem unamquamque solidam & integram. unde, *Heres ex asse* dicitur, qui totam hæreditatem ex asse consequutus est. *As*, nummos quatuor Gallicos, seu unum *marketum* Veterum valet ut asserit Lambinus super illud Hor. —— *ad assem Perdiderat.* —— Epist. 11. l. 11. e In nave conquassata. *vel per trabem fractam*, poeta intelligit tabulam à nave abruptam, quam nauta apprehendens, ad terram ejus adminiculo salvus enatat. f Quod olet lucernam. g Querimoniis & lachrymis.

Sed numeris a *decor est, & junctura addita* b *crudis.*
Claudere sic versum didicit Berecynthius c Atys.
d Et qui cæruleum dirimebat e Nerea f delphin.

a Decor est pulchritudo formæ, *decentia* morum, *decorum* sermonis, *decus* ornamentorum. b Versibus incultis & immaturis. fortasse intelligit versus extempore profusos, matura meditatione non decoctos. Metaph. ducta a carnibus crudis & malè præparatis. Quintilianus *Crudo* Oratori declamandum non putat. c Fuit *Atys* puer Phrygius forma tantum egregius, quem Berecynthia (i. Cybele) deorum mater casto sibi amore devinxerat, ea lege ut perpetuam servaret pudicitiam, sed ille vel promissi oblitus, vel libidine victus, Sangaridem Nympham vitiavit, undè mox Cybeles ira in furorem conversus, sibi ipsi cultro lapideo genitalia amputavit. Ovid. *Ah pereant partes quæ nocuere mihi.* Atys autem dictus est *Berecynthius*, a monte Berecynthio, in quo Cybele colebatur. Sæpe igitur *Berecynthia* est appellata. Romani BONAM DEAM appellabant, cujus Sacra, oculis viri, ne imprudentis quidem, aspici fas erat. d Est hoc carmen nimis inflatum & audacibus Metaphoris refertum. *cæruleum Nerea*, pro mari & ponto, *dirimebat*, pro natando dividebat. e Deum maris, Oceani & Tethyos filium. f Qui Arionem citharœdum optimum a piratis in mare projectum, dorso accepit & in Laconiam devexit.

g. Sic

Sic [h] costam longo subduximus [i] A-pennino,

Objectio est. Sit ita ut tu dicis (ô Persi) quòd hæc tumidorum verborum ornamenta peragendis causis non competant.

Sed decor est , & junctura addita numeris crudis.] i. pulchritudo quædam & suavis structuræ connexio, per has figuras & antiqua verba additur carminibus , quæ alias essent cruda & aspera. Respondet Persius , talia pigmenta & verborum fucos maximas esse ineptias , idque docet exemplo versuum sequentium , quos absurdus quidam poëta suis temporibus sic finire solitus est. [*Atys Berecynthius didicit sic claudere versum, Et delphin , qui dirimebat Nerea cæruleum, Sic subduximus costam longo Apennino.*

Hi tres versus consequentes sunt ejusdem farinæ, nam, quoad materiam sunt singuli molles & affectati : duo autem posteriores sunt fractæ & enervatæ compositionis.

[g] Persius in hoc versu, non modo Metaphoras audaces & ineptas, (ut mihi videtur) sed aliud etiam vitium in poetis suæ ætatis taxat qui inquinata sede carminis heroici Spondæum nimis frequenter collocabant Notatur in hoc versu Hannibalis historia, qui ex Hispania devicta, in Italiam cum toto exercitu penetravit, quod ut faceret, montem Apenninum igne, sulphure & aceto superinfuso. disrupit. vide Livium, & Iuvenalem Satyr. x. [h] Latus montis Metaph. affectata, a costa in corpore humano ducta. [i] Mons *Apenninus* ab Alpibus inchoans; in Siculum usque progreditur fretum, circiter quingenta millia passuum, Italiam mediam quasi dorso dividens.

Arma virum. *nonne hoc* [a] *spumosum , & cortice* [b] *pingue.*
Ut ramale vetus prægrandi [c] *subere coctum?*

[a] *Spumosum* dicitur carmen, quod verbis sonoris compositum, extrinsecus tumescit. intus vero nulla est sensus medulla. [b] Crasso nimium sonanti & minus elaborato, [c] *Suber* arbor est glandifera uti lex, perpetua coma virens, cortice crassissimo , quo exuta non arescit ut reliquæ arbores , sed cortex renascitur. cujus usus plures sunt & varii , præcipuus verò apud sutores calcearios ad crepidas faciendas.

Insurgit aliquis turgidorum versuum patronus, & Persium interrogat, num illud etiam Virgilii (sc. Arma virum*) vanum, spumosum, aut scabrosum dici debeat? ac si diceret, si hoc in Virgilio non sit vitio dandum, certè neque id superius est reprehendendum.*

Nonne hoc spumosum, & cortice pingui, ut ramale vetus coctum subere pregrandi?] i. nonne hoc carmen Virgilianum inflatum est tanquam spuma, & pingue ut ramus annosus ab ingenti subere decerptus, & diuturno Solis calore exsiccatus?

Quidnam igitur [a] *tenerum, &* [b] *laxa cervice legendum?*
Torva [c] Mimalloneis implerunt cornua [d] bombis:
Et raptum vitulo caput ablatura superbo
[e] Bassaris, & [f] Lyncem [g] Mænas flexura corymbis,

a Non nimis inflatum, sed humili stylo compositum.
b Solebant stolidi carminum recitatores, quum turgidum aliquod & malè affectatum poema pronunciarent, cervices suas in altum erigere. Metaphora est sumpta ab equis, qui laxatis habenis collum gerunt submissius. c *Mimallones*. Bacchi mulieres, sic dictæ *vel*, à *Mima* monte Ioniæ, ubi solennia & certamina quotannis Baccho celebrantur. *vel*, a μιμέομαι, quod ad Bacchi imitationem cornua ferrent. d *Bombus* propriè significat sonum quem faciunt apes. e Bacchi sacrificula, sic dicta a *Bassario*, uno ex cognominibus Bacchi, qui veste induebatur ad pedes demissa *Bassari* nominata. f *Lynx*, est fera maculosa vulgo nascens in Æthiopia, quæ omnium quadrupedum cernit clarissimè. Lynces & Tigres currum Bacchi trahunt, quorum variis coloribus, varii vini effectus in hominum mentibus significantur. g Furiosa, à μαίνομαι, quod est *furere*. Mænades enim dum Bacchi sacra celebrarent, passis capillis furentium more huc illuc cursitabant.

Patronus carminum inflatorum, iterum interrogat Persium. Quando ab omnibus poëtis talia fiunt carmina, qualia tu irrides, tanquam nimis plena, vana ac turgida: dic obsecro, te judice.

Quid-

Quidnam igitur tenerum, & legendum laxa cervice?] i. quodnam poëma minus asperum est, & propterea pronunciandum gestu elegantiore, cervice non erecta? Resp. Persius cum irrisione. Hæc quatuor carmina quæ sequuntur (sive à Nerone, sive ab alio quopiam nobili Romano composita) laxa cervice sunt pronunncianda, in queis verborum grandis est sonus, sensus autem nullus, neque mens. [*implerunt cornua torva bombis Mimalloneis:*] i. sacerdotes Bacchi tubas terribiles ex cornibus factas sonitibus inflarunt: *& Bassaris ablatura caput raptum Vitulo superbo,*] i. & Agave Bacchi sacerdos, cum anferre vellet caput Pentheo suo filio, quem putavit esse vitulum, [*& Mænas flexura lyncem corymbis,*] i. & Mænas, furiosa Bacchi sacerdos, cum lyncem hederarum uvis flectere vellet.

[b] Evion ingeminat: [i] reparabilis adsonat Echo

Ingeminat Evion: i. ipsa Mænas, sicut & Bassaris, Bacchum sublata voce sæpius inclamat: [*Echo reparabilis adsonat.*] i. dea resonantiæ vocis iterans, una sonat.

Hæc quatuor carmina nihil aliud redolent, nisi verba adfectata, fabulosam antiquitatem, & inanem verborum ostentationem, merito igitur à Persio reprehenduntur.

b Evios, nomen Bacchi qui sic nominabatur, quod diis gerentibus bellum cum gigantibus, ille primus in leonem conversus, gigantem occidit, quo facto Iupiter eum sic laudavit. εὖ υἱὲ i. *Euge* fili. Horat. Od. 21. lib. II. ——*dissipat Evius Curas edaces.*—— *i.* Echo *reparabilis*, quia repetit & reparat hominum voces. Est autem Echo ἀφὴ φωνῆς τῆς νεάτης ληγούσης, Tactio novissimæ seu postremæ vocis desinentis. Aristot. in Problem. Ovid. *Nec prior ipsa loqui didicit reparabilis Echo.*

Hæc fierent, si [a] *testiculi* [b] *vena ulla paterni*

a Testiculi vel *Testes* ut quibusdam placet, sic dicti sunt, quod virilitatis sunt testes, cui parti sensus subtilior tribuitur. Elegans autem est Metaph. quamvis obscœna videtur, qua docet poeta virtutis antiquæ igniculos, aut naturæ melioris semina in multis periisse. *b Vena* nomen sumpsit ab eo, quod per eam veniat sanguis, corporis nutrimentum. sanguinis autem generandi simul & in omnes partes ferendi gratia, factæ sunt venæ. Galen. de usu partium. lib. I.

Viveret

Viveret in nobis? c summa d delumbe e saliva
Hoc natat in labris; & in udo est f Mænas, & Atys.
Nec g pluteum cædit, nec h demorsos sapit ungues.

Persius sermonem suum continuat, cujus indignatio magis magisque emicat, quod tam turpia & affectata carmina fierent, ostendens id provenire ex nimia poetarum incuria. Nam si in scribendo majorem adhiberent curam, tum certè caput scaberent, ungues roderent, & pluteum cæderent: qui quidem gestus sunt hominis irati, cogitabundi, & de mutando solliciti, quum res & verba non succurrant.

Hæc fierent, si ulla vena testiculi paterni viveret in nobis?] i. talia-ne carmina, flagitiosa nimirum & indecora à nobis poëtis fierent, si quid paternæ virtutis in nobis degeneribus superesset? minimè verò. [*hoc delumbe natat in labris summa saliva?*] i. hoc solutum & enerve poëma quasi humore scatens, fluit in nostrorum nobilium linguis & labris, [*& Mænas est in udo & Atys.*] i. vanæ fabulæ de Mænade & Aty sunt in eorum ore & lingua. [*Nec cadit pluteum, nec sapit ungues demorsos.*] i. quod tamen delumbe carmen non fecit, ut poëta qui illud composuit, pluteum præ ira pulsaret, neque dum condidit, ungues inter meditandum ad vivum arroderet.

c Persius ulterius indignatur, quod carmina affectata, rancida & elumbia (qualia superius recitavit, sc. *Torva Mimalloneis &c.*) tam molliter, uvide, & ineptè pronunciebant voce nimirum fracta & effeminata. d Non habens aliquid lumborum. i. virtutis. In lumbis enim virtus corporis sita est. hinc *delumbe carmen* ponitur pro enervato, lascivo & minimè virili. e In summa saliva. i. in extrema oris parte. *In labris, in udo,* ejusdem sunt significationis. f Ineptum de Baccho & Cybele poema, in quo Mænas & Atys, qui materiam suppeditant lascivioris carminis recitantur.

g Tabulam qua utuntur ii, qui libris dant operam & scribunt. *vel.* Armarium in quo libri reponuntur, quod poeta cogitabundus præ indignatione percurit. si quid pro voto nō suggerit animus. h Hor. Sat. x. l. 1. —— *& in versu faciendo, Sæpè caput scaberet & vivos roderet ungues.* Gestus sunt hominum in altissima cogitatione defixorum, eorumq; maximè qui summa curam in scribendo ponunt. verum poetæ nostræ tempestatis (inquit Persius) nullo labore adhibito, omnia negligenter in lucem proferunt, quapropter à Satyris scribendis non possum abstinere.

Sal.

Sed quid opus teneras a *mordaci* b *radere vero*
Auriculas? c *vide sis, ne majorum* d *tibi fortè*
e *Limina frigescant*; *sonat heic de nare* f *canina*
Litera.——

Objectio est. [*Sed quid opus radere auriculas vero mordaci?*] i. Sed ô Persi, quamvis hæc ita sunt ut tu dicis, dic obsecro, quæ te cogit necessitas, ut veritate ingrata, delicatulas Aulicorum & Nobilium aures offendas? [*vide sis, ne forte limina majorum frigescant tibi,*] i. cave tibi & vide quid agas, ne fortè ædes potentiorum virorum (quos satyrica tua mordacitate irritas) haud amplius tibi pateant, [*hic litera sonat de nare canina.*] i. in istis tuis carminibus, mordax & convitiosa oratio, instar canis rabidi unumquemque mordet & lacerat.

a Veritas malos & scelestos mordet & lancinat, odiosa est igitur & ingrata, juxta illud Terentii. *Obsequium amicos, veritas odium parit.*

b Metaph. à Chirurgis ducta, qui vulnera putrida solent radere & cultro resecare.

c Vide si vis (*de*) in *vide* corripitur ab antiquo verbo *vido, is,* tertiæ conjugationis, cujus compositum *divido* est adhuc in usu. *sis,* pro si vis. Sic Comici loquuntur sæpius. *sultis,* pro, si vultis. *sodes,* pro, si audes. *capsis,* pro, cape si vis, &c. d In suum damnum vel perniciem. e *Limen* dicitur, quod ex transverso in janua est. Pars pro toto. Limina in hoc loco significant amicitias seu familiaritates. Iuvenal. *Limine submoveor.* ——— i. repellor ab amicitia. *Vel,* quod verisimilius est, Persius respexit ad illud Horatii lib. II. Satyr. II. ——— *ô puer, ut sis Vitalis metuo, & malorum ne quis amicus Frigore te feriat.* ——— i. ne quis apud potentiores mortem tibi inferat, quæ frigidos efficit. Ita sensus erit, *Cave, ne capitis discrimen tibi immineat.* f R. litera est canina, quam canis irritata dentibus restrictis imitatur & exprimit. Lucil. *Irritata canis, quod homo, quàm plurima dicat.* i. R. R.

——*per me equidem sint omnia protinus* a *alba,*
Nil moror, b *Euge, omnes, omnes benè miræ eritis res.*

a *Album* per Metaph. ponitur pro bono, sicut è contrario, *nigrum* pro malo. Iuvenal. — *maneant qui nigrum in candida vertunt.* b Est interjectio assentientis & sibi sua sponte congratulantis, quod tale consilium reperit de Satyra non scribenda.

c Hic

c *Hoc juvat, heic, inquis, veto quisquam faxit* d *oletum.*
Pinge duos e *angues: pueri,* f *sacer est locus; extra*
Meyte discedo.——

Respondet Persius. Si sic sese res habet, ut turpissima Romanorum vitia sine periculo reprehendere non liceat.

Equidem moror nil,] i. ego quidem nihil impedio, quin [*per me omnia sint alba protinus,*] i. omnia eorum facinora, scripta & dicta, quantum ad me attinet, sint deinceps bona, serena, candida, ego verò in neminem quamvis flagitiosum invehar, ego nihil meis scriptis reprehendam. [*Euge, res omnes, omnes eritis benè mira.*] i. ô res Romanorum, vos omnes, omnes (inquam) egregiæ eritis, admirabiles & laudandæ. [*hoc juvat,*] i. ô poeta nobilis & dives, hæc mea oratio te delectat, sc. ut nemo reprehendatur, [*heic, inquis, vero quisquam faxit oletum.*] i. tu dicis, in poëmate meo prohibeo, ut quisquam faciat reprehensionis maculam. [*pinge duos angues:*] i. si versus tui (inquit Persius) adeo sint divini, & mores tui adeo incorrupti, ut eos reprehendere oporteat neminem; adpone ad carmina tua aliquod signum, quo perspecto, moneat nulla mordacitate, versus tuos insectari, atque insuper hoc adde, Interdictum, [*pueri, locus est sacer, mei ite extra.*] ô pueri, hic locus est religiosus, & Diis destinatus, cavete hunc locum polluatis, quapropter extra eum mingite, [*discedo.*] i. ab hoc loco venerabili procul abeo, ne eum contaminem.

c Hoc melli est.
d Oletum, significat locum foetidum & malè olentem, in quo sæpius mingitur, quod ex ipso Persio hic colligi potest, quum subjunxerit, *extra meyte,* nonventrem exonerate. Hoc loco, *Oletum* Allegorice significat Satyræ graveolentiam atque acrimoniam. Est etiam *oletum* stercus humanum. Verranius. *Sacerdotula in sacrario fecit oletum.* Denique *oletum* est idem quod olivetum, ab olea. Cato de Re rust. cap. t.
e Veteres ubi olerum fieri solebant; Ibi duos angues vel dracones tanquam loci Genium depingebant, ut pueri eorum picturâ perterriti in illo loco non mingerent. Putarunt antiqui, omnem locum suum habere Genium, qui per anguem ostenditur, unde Virg. v. Æneid. sic loquitur de serpente

pente, qui è tumulo Anchisæ exierat. *Incertus, geniumne loci, famulumve parentis Esse putet* —— f *Sacer*, idem quod venerabile. Virgil. *Extulit os sacrum calo.* —— Sumitur nonnunquam pro execrando & scelesto. Virg. *Auri sacra fames.* —— Horat. Epod. vii *Sacer nepotibus cruor.* i. perniciosus. execrandus. Aul. Gell. *Lex duodecim tabularum est, patronus si clienti fraudem fecerit, sacer esto.* i. execrabilis, Hinc omnis homo malus & improbus, *sacer* appellari solet. Horat. Satyr. lib. ii. —— *intestabilis & sacer esto.*

—— *secuit* [a] *Lucilius urbem,*
Te [b] *Lupe, te Muti, &* [c] *genuinum* [d] *fregit in illis:*

Cum Lucilius & Horatius Satyrographi suis salibus & verborum acrimonia, Principes Civitatis impunè laceraverunt, cur mihi (inquit Persius) *non licebit pravos hominum mores leviter tangere?*

Lucilius secuit urbem, [i. Lucilius totam Romam quasi gladio lancinavit, [*Lupe te, Muti te,*] i. ô Lupe, helluo improbe, Lucilius acri suo carmine te imprimis perstrinxit, & te quoque ô Muti Albuti, [*& fregit genuinum in illis*] i. & in illorum morsu & reprehensione fregit dentem intimum: Identidem [*Flaccus vafer tangit omne vitium amico ridenti,*] i. Q. Horatius Flaccus versutus & callidus, omnia amicorum, etiam Mæcenatis sui, vitia notat, quasi jocos agens; eum in modum, ut amici rideant, non indignentur, [*& admissus ludit circum præcordia,*] i. & semel receptus atque auditus, interiora animi vitia, quasi ludibundus reprehendit. [*callidus suspendere populum,*] i. gnarus & ingeniosus artifex, populum deridere, [*naso excusso.*] i. naso non rugoso, sed exporrecto, ut populus irridere vix sentiat.

a Lucilius Poeta inter Latinos, primus promeruit Satyrarum laudem, qui mira carminis acerbitate, multos præpotentes & populi primores nominatim insectatus est. —— *sale multo urbẽ defricuit.* —— inquit Hor. Sat. x. l. i. i. falsè & mordaciter civium Romanorum vitia notavit. Anno ætatis suæ XLVI. apud Neapolin vitam cum morte commutavit, & publico funere elatus est. *b Lupum Albutium & Metellum* viros nobilissimos & Reip. Romanæ proceres, infames tamen & vitiis coopertos, Lucilius Satyrica mordacitate arripuit. vide Horat. Satyr. i, lib. ii. *c* Dentium alii sunt Anteriores supra & infra quatuor numero, qui τόμοι à Græcis, à nostris Incisores appellantur alii his proximi utrinque, qui κυνόδοντες Canini seu fractorii vocantur. alii appellantur γόμφιοι i. Molares. postremi omnium sunt Genuini, seu σωφρονιστῆρες quos Avicenna Dentes sensus sive intellectus nuncupat. nam, circiter annum vigesimum multis etiam octogesimum innascuntur. Dicti sunt *genuini*, quod à genis pendeant. *d* Comminuit instar canis ossa molentis.

e Quasi

Omne e *vafer vitium ridenti Flaccus amico*
Tangit, & admissus circum f *præcordia, ludit,*
Callidus g *excusso populum suspendere naso.*

e Quasi valde Afer. *Afri* enim callidi & astuti semper sunt habiti.

f *Præcordia* sunt membranæ, quæ exta separant ab inferiore viscerum parte, sic dicta, quia cordi prætenduntur. A Medicis appellantur Hypochondria, a Græcis Φρένες, quæ existimantur esse mentis sedes. sic Aristot. lib. III. de partibus Animalium. Φρένες καλοῦνται ὡς μετέχουσαί τι τοῦ φρονεῖν. *Præcordia vocantur quasi participia prudentiæ.* g *Excusso naso suspendere*, est recte & subdole irridere. nam, qui sic irrident, non crispant nares, neque in sannam corrugant, sed nasum excutiunt ac porrigunt, ac si nihil tale agerent.

Men' a *mutire nefas, nec clàm, nec cum* b *scrobe, nusquam?*
Heic tamen infodiam. Vidi, vidi ipse, libelle:

Cum Lucilius & Horatius tantâ cum libertate in Romanos nobilissimos apertè & nominatim sint invecti, idque impunè.

Nefasne me mutire] i. an mihi non licebit aliquid hiscere & immurmurare? [*nec clam, nec cum scrobe?*] i. neque tectè, neque more tonsoris Midæ, qui humo effosa Domini aures à se visas quasi suggillat. [*nusquam?*] i. quid? neque palam neque clam Romanorum stultitiam reprehendere mihi fas est? *Tamen hic infodiam*] i. ego tamen Midæ tonsorem imitabor, atque huic libello, tanquam scrobi insusurrabo Romanorum vitia & vanitates. [*libelle vidi, ipse vidi.*] i. heus tu ô mi libelle, ego ipse vidi, vidi (inquam) & in libello meo scripsi,

a *Mutire* est quasi signum mutum facere sive leni voce aliquid imperfectè loqui Terent. in And. *Itaque hercle nihil jam mutire audeo.* i. ne verbum sonare.

b Alludit ad Midæ fabulam, cujus tonsor, cum reticere non posset quod viderat, neque divulgare auderet, scrobi insusurravit, & dixit, *Auriculas asini Mida rex habet*, vide Ovid. Metamorph. lib.

Auri-

Auriculas c *asini quis non habet? Hoc ego opertum,*
d *Hoc ridere meum tam nil, nulla tibi vendo*
e *Iliade.*——

c *Asini aures* dicuntur habere, qui hebetes sunt & tardi ad intelligendum quæ audiverint, deque auditis recte judicare nesciunt, veluti Midas rex Phrygiæ qui in certamine de cantu inter Apollinem & Pana arbiter electus, uter alterum antecelleret, Pana Apollini stulte prætulit, quapropter Apollo iratus asininas aures illi affixit. d Est Hellenismus. *hoc ridere.* i. hunc risum meum. e *Ilias* proprie significat Homeri opus clarissimum, sic dicta ab *Ilio* urbe, quam Ilus Trois filius, in Troade à suo nomine condidit. Hic vero ponitur pro Acci Labeonis Iliade.

Quis non habet auriculas asini?] i. Ego vidi & quotidie video, omnes Romanos tam nobiles, quam ignobiles Asininas habere aures. i. judicio corruptos esse tanquam asinos. [*hoc opertum.*] i. hoc secretum (inquit Persius) meo libro insertum, quod Romæ lectorem vix inveniet, [*hoc meum ridere*] i. has meas Satyras cum cachinno legendas [*tam nil.*] i. tam parvi pretii apud Romanos. *vendo tibi nulla Iliade.*] i. tibi vendam aut permutabo, non ullius Iliadis pretio, sed pluris æstimo quàm omnia aliorum poëmata & serviles assentationes.

——*Audaci quicunque afflate* a *Cratino,*
Iratum b *Eupolidem* c *prægrandi cum sene* d *palles,*

a *Cratinus Atheniensis* Callimedis filius, Poeta Comicus & Philosophus Epicureus, vixit cum Platone Olymp. circiter LXXXI. teste Eusebio, Annos natus obiit XCVII. quem Persius *audacem* appellat, propterea quod nihil timens, mira audacitate Atheniensium vitia carpserit. *Cratinus, Eupolis & Aristophanes.* tres fuere præcipui Comœdiæ veteris scriptores, quorum uno versu meminit Hor Sat IV. l. I. *Eupolis, atque Cratinus, Aristophanesque poeta.* b Vixit *Eupolis* Cratino posterior, cujus in stylo fuit æmulus. Euseb. in Chron. de quo etiam M. Tullius Epist. ad Atticum lib. VI. Εὔπολιν τὸν τῆς ἀρχαίας *quis non dixit ab Alcibiade navigante in Siciliam, dejectum esse in mare?* Hunc Persius *iratum* vocat, quia vitiis & flagitiis vehementer fuit infensus. c Aristophanem intelligit, Comicum facetissimum, qui Satyras summa cum libertate etiam valde senex scripsit, *prægrandem* verò appellat, *vel,* quod esset ætate grandis, *vel,* propter styli sublimitatem & magnificentiam. d In legendo & imitando illos duos scriptores, factus es pallidus & macilentus.

Aspice

Aspice & hæc, si fortè aliquid a *decoctius audis;*
Inde f *vaporata lector mihi ferveat aure.*

a Perfectius suavius, contrarium est ei quod supra dixit, *numeris crudis*. In qua dictione est figura elegans, vel à carnibus igne elixis, vel, ut placet Autumno, à Medicis deducta, qui multum liquoris bulliendo, faciunt, ut res decocta ad medias, tertias, vel quartas partes redacta, plus virium habeat.

f Aure meorum poematum vapore & calore tepefacta.

Iam docet Persius quos volet esse Satyrarum suarum lectores, nempè non Adulatores, non quosvis ex imperita multitudine, sed doctos viros, qui veteres Satyricos diligentissimè lectitarunt.

Quicunque afflate Cratino audaci palles Eupolidem iratum, cum sene prægrandi,] i. ô quicunque afflatus & audacis Cratini scriptis imbutus, ad pallorem usque legis Eupolidem græcorum vitiis iratum, una cum Aristophane Comico valdè sene, [*aspice & hac,*] i. aspice & lege has meas Satyras, [*si forte audis aliquid decoctius,*] i. si fortè in illis aliquid perfectius aut minus crudum deprehendis. [*inde*] i. ex eo quod Satyræ meæ sint maturæ & longo studio elaboratæ [*lector ferveat mihi aure vaporata.*] i. volo ut diligens lector, aure purgata & præparata cumque animi fervore, scripta mea legat.

Non hic, qui in a *crepidas Grajorum ludere gestit,*
b *Sordidus, & lusco qui possit dicere,* c *lusce;*

a *Crepida*, teste Servio fuit calciamentum Thuscum, quod corrigiis ad pedes ligabatur. nomen sumpsit à sono, quem ambulando reddit. per *crepidarum irrisores*. Persius taxat eos, qui cum alierum vitam & verba nequeant reprehendere, externum habitum irrideant, & in eo ansam calumniarum quærunt.

b Sordidus existens. i. vitiosus & turpis. Metaphora sumpta à corpore ad animum.

c *Luscus* est, qui propinqua discernit, distantia haudquaquam videt.

Sese

Sese aliquem [d] *credens, Italo quod honore* [e] *supinus,*
Fregerit [f] *Heminas* [g] *Areti* [h] *Aedilis iniquas.*

Persius ut supra, ostendit quos desideret lectores, sic dicere jam pergit, quos respuat & recuset.

Non hic, qui gestit ludere in crepidas Graiorum,] i. nolo, ut is sit meorum scriptorum lector, qui Græcos philosophos cupit irridere, propter externum habitum & calciamenta quibus utuntur, literas verò & philosophiam ipsam omninò contemnit, [*sordidus, & qui possit dicere lusce, lusce,*] i. & qui quidem existens sordidus & impurus, possit naturæ vitia lusco objectare, dicens cum exprobratione, ô Lusce, [*& credens sese aliquem,*] i. & credens sese virum esse magni pretii, [*quod supinus Italo honore, Ædilis fregerit Areti Heminas iniquas.*] i. propterea quod Italica dignitate elatus, cum aliquando esset Ædilis, fictilia & mensuras non justas fregerit Areti, in Thusciæ civitate.

d Aliquantulum superbiens. e *Supinus* proprie significat eum, qui jacet super dorsum, vultu coelum spectans. ponitur nonnunquam pro otioso, qui supinus jacet & molliter vivit. quandoque significat montosum & elatum. Horatius Od. IV. lib. III. —— *seu Tibur supinum, Seu liquidum placuere Baiæ.* In hoc loco hominem denotat superbum & secunda fortuna quasi ebrium ex Ædilitatis munere, quo functus est in municipio Italiæ. f *Hemina*, est mensuræ genus, dimidium Sextarii continens. g *Aretium*, oppidum Thusciæ, fictilibus certæ cujusdam mensuræ celebre. h *Ædiles* minimi Magistratus Rom. erant, sic dicti, quod ædes sacras procurarent: ad quorum etiam officium pertinuit, mensuras & vasa non justi ponderis, corrigere & frangere. Iuvenal. Satyr. X. *Et de mensuris jus dicere, vasa minora Frangere, pannosus vacuis Ædilis Vlubris.*

Nec qui [a] *abaco numeros, & secto in pulvere* [b] *metas*

a *Abacus*, inter alia significata, est tabula, in qua Calculatores numeros & figuras delineant. b Geometras intelligit, qui varias formas & figuras radio describere consueverunt in pulvere, quem Persius *sectum* appellat, quia illis figuris secatur & sulcatur pulvis. Id enim in pulvere factum est, ut si non justa sit commensuratio, deleri possit.

Scit risisse vafer , multum gaudere paratus,
Si Cynico barbam petulans c *Nonaria* d *vellat.*
His mane e *edictum, post prandia* f *Callirhoen do.*

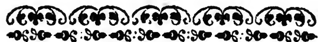
Nec ad meas Satyras legendas veniat ille.

Qui vafer scit risisse numeros abaco, i. qui in hoc tantum est ingeniosus , ut ridere noverit Arithmeticos , ob numeros quos abaco inscribunt, *aut metas in pulvere secto,*] i: aut qui scit irridere Geometras ob figuras, quas lineis tanquam quibusdam metis , circumscribunt & depingunt in pulvere , virga Geometrica secto ac diviso , [*paratus gaudere multum , si petulans Nonaria vellat barbam Cynico.*] i. qui ex nulla re honesta voluptatem capit , sed promptus est cachinnum tollere , si meretrix lasciva & impudens Philosopho alicui barbam vellicet , eumque populo deridendum propinet. [*Do his mane edictum* ,] i. his nugatoribus , qui jocos tantum & scommata callent , suadeo ut à Satyris meis procul facessant : his (inquam) concedo , ut tempore matutino forum frequentent , prætoris edictum excutiant , Iuris administrationem audiant & discant , [*Post prandia Callirhoën do*] i. post prandium verò , quoniam virtutem contemnunt , nec emendari volunt, concedo his nebulonibus , ut insignem illam meretricem *Callirhoën* adeant , ut ad fontes amœnos deambulent , ludos scenicos visitent, atque aliis corporis voluptatibus indulgeant.

c Meretrix procax & diobolaris, sic dicta, quod in Lupanari post horam nonam prostaret, cum ante homines in negotiis occupari essent. *Vel*, meretrix, *Nonaria* nominatur, (quasi infoelix & damnosa juvenibus quos expilat & ad perniciem perducit) a *Nonis*, quæ inter dies atros & infaustos ab antiquis numerãtur. d *Solebant* Philosophi, ut severiores ac tristiores essent aspectu, barbam prolixam & ad pubem usque dimissam gestare. *Barbam* autem *philosopho vellere*, est, philosophum ludibrio exponere. Horat. de Damasippo Cynico.
——*vellunt sibi barbam Lascivi pueri.* e *Edicere* est jubere, pronunciare, decernere. propriè vero est Magistratuum, unde Consulum , Prætorum & Ædilium literæ quibus aliquid imperatur, dicuntur *Edicta.*

Cal-

f *Callirhoe*, *vel*, est nomen proprium famosi scorti, & ponitur pro quavis meretrice. *vel, quoniam Callirhoe* fons erat apud Athenas, poeta fortasse intelligit Narrationem post prandium. Quidvis horum dicas, non magni referr, dum modo intelligas, hos bonorum irrisores, vel ob culpam, vel ob æs alienum, vel animi causa Pretoris edictis intendere, post prandium vero voluptatibus inservire.

SATYRA SECVNDA

ARGVMENTVM

Persius ad Plotium Macrinum amicum suum, virum optimum & integerrimum diem natalem celebrantem scripsit hanc Satyram, bonis certè præceptis refertam quæ tota est (ut benè notat Claverius) *quasi veræ pietatis index, nihilque ferè ethnici redolet. Invehitur in populum Romanum quòd stultis precibus & hostiis sumptuosis, crederent se inhonesta & flagitiosa impetrare potuisse à diis, qui non auro sed piâ voluntate & corde sincero gaudent.*

HVnc, Macrine, diem numera a *meliore lapillo,*
Qui tibi b *labentes apponit candidus annos.*

a Candido lapillo. Thracum fuit hæc consuetudo (teste Plinio lib. VII. c. XL.) ut dies faustos albo infelices *nigro* signarent. a quibus illa dierum notatio ad Cretenses defluxit. vide *Horat.* Ode XXXVI. lib. I. *Cressâ ne careat pulchra dies notâ.* i. notetur hic dies candida nota, ut vere felix & faustus.
b Velociter currentes. Horat. Ode XIIII. lib. II. *Eheu fugaces Posthume Posthume, Labuntur anni.*

Funde

Funde [c] *merum* [d] *Genio. non tu prece po-*
scis [e] *emaci,*
Quæ nisi [f] *seductis nequeas committere di-*
vis.

c *Merum* substantivum, ponitur pro vino solo & puro, non mixto.
d *Genius* Deus est, in cujus tutela, ut quisq; natus est, vivit. à *gignendo* sic appellatus, sive quod gignatur nobiscum, sive quod genitos suscipiat ac tueatur. Hor. Epist. 11. lib. 11. *Scit Genius, natale comes qui temperat astrum.* i. qui quidem Genius comes nobis adjunctus, sidus natalitium quod ὡρο-σκοπον nominant, regit ac moderatur. Quapropter natali die colebatur, & *Deus Natalis* appellabatur. *Genio indulget*, qui laute vivit: *Genium defraudat*, qui vivit parce & à voluptate cessat. e Prece, qua, veluti quadam mercede, emas quod precaris. i prece, cui aliquod munus adjungitur f Corruptis. & à populo in secretiorem locum ductis, ut turpissimorum votorum nulli possint esse testes & arbitri. Hoc non fecit Macrinus, cujus preces ab animo puro proficiscentes, apud deos valebant sine hostia sumptuosa.

Macrine, numera hunc diem meliore lapillo,] i. ô Macrine, recense hunc diem nativitatis tuæ inter dies vitæ tuæ felices & fortunatos, [*qui candidus apponit tibi annos labentes.*] i. qui cum sit dies lætus & felix, addit & apponit vitæ tuæ alios annos fugaces & tacitè prætereuntes. [*Funde merum Genio.*] i. Sacrifica & vinum offer Genio tuo, eumque sic placa ut diem tibi hunc quam sæpissimè reducat. i. ut diu vivas. [*tu non poscis prece emaci, qua nequeas committere divis nisi seductis.*] i. cum plerique ob sua munera & victimas opimas, injusta & voluptuosa à diis sibi exigant, quasi dii perindè ac mortales, muneribus vellent corrumpi: tu, ô Macrine, non ita à diis ulla petis, quæ adeò turpia sunt & inhonesta, ut non possis ea insusurrare diis, nisi jam antè dono corruptis, & in secretum quasi locum seductis à turbâ.

At bona pars procerum a *tacitâ libabit* [b] *acerrâ,*
Haud cuivis [c] promptum est, [d] murmurque humilesque susurros

a Voto tacite & submissa voce facto, adjunctum pro subjecto. b *Acerra* est arcula in qua thus reponi solet ad suaves suffitus excitandos, a Græcis θυμιαματήριον, a Latinis alio nomine *Thuribulum* nuncupata. c Homines pravis moribus assuefacti, haud facile corriguntur, d Impias preces quas nolunt circumstantes audire.

Tollere

Tollere de templis, e & aperto vivere voto.

f *Mens bona*, g *fama*, h *fides*, *hæc clarè*, *&* *ut audiat* i *hospes*.

At bona pars procerum libabit tacitâ accerra.] i. Sed magna pars nobilium Romanorum sacrificabit thus ex acerrâ tacitâ. (hoc est) ipsi proceres inter sacrificandum sunt taciti,& submissâ voce Deos orant, ne impiæ & nefariæ eorum preces à circumstantibus exaudiantur. [*Haud promptum est cuivis,tollere de templis murmurque humilesque susurros , & vivere aperto voto.*] i. Cum omnes ferè sint impii,& vota faciant turpia ; sanè haud facile est cuivis , imò paucis est concessum,è suis votis in templis factis,eximere secretas precationes , quasi à susurrante prolatas,& justas preces tam clarâ voce ad deos proferre,ut omnes audiant. [*Mens bona, fama, fides, hæc clarè , & ut hospes audiat.*] i. ô dii,vos oro, ut mens bona, fama. fides sint mihi. Hæc clarè petuntur atque altâ voce pronunciantur,ita,ut quivis astans atque omnis etiam hospes præteriens,audire possit.

e Ita vivere ut vota sint omnibus nota & aperta. Seneca. *Sic vive cum hominibus, tanquam Deus videat; sic loquere cum Deo, tanquā homines audiant.*

f Bonam mentem fama integra & fides sincera, ut umbræ corpus sequuntur.

g Bonum nomen *multæ divitiæ*, Prov. *Qui famam suam negligit* (inquit Apostolus) *homicida sui est.*

h *Homo bonæ fidei* vocatur, cui res tuto creditur, vel qui rem sibi creditam fideliter servat. i. *Hospes*,secundum Priscianum , dictus est quod ostium nostrum petat, *vel*, quod ore (i. osculo) adveniens nos petat. *Hospes* autem dicitur & qui recipit & qui recipitur. Ovid. 1. Metam. ——— *Non hospes ab hospite tutus.* Cicer. *Per dextram istam quam hospes hospiti porrexisti.*

Illa a *sibi introrsum* , *& sub linguâ* b *immurmurat* : ô *si*

a Vult neminem illa vota perniciosa scire , nisi se & deos , ac si muneribus corrumperentur dii, veluti Iudices pravi b Persius in hoc loco sicut alibi multoties, Horatium imitatur. Epist. xvi. l. 1 *Labra movet, metuens audiri : pulchra Laverna Da mihi fallere, da justum sanctumque videri : Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem.*

c *Ebullet patrui* d *præclarum funus! &* ô *si*
Sub rastro crepat argenti mihi e *seria, dextro*
f *Hercule! pupillumve utinam, quem proximus hæres*

Enumerat Persius impia Romanorum vota, quæ secum & introrsum mussitabant. Taxat autem præcipuè eorum avaritiam & nefariam pecuniæ cupiditatem.

Illa immurmurat sibi introrsum & sub lingua.] i. Mala & perniciosa vota quæ sequuntur, pronunciat intra se tacitè ut nemo audiat, & inter dentes mutit, sic, ut non extrà os prodire videantur. [*ô si præclarum funus patrui ebullet!*] i. ô utinam sumptuosum funus patrui mei foras propediem efferatur, ut indè amplissimum ejus patrimonium ipse possideam, [*& ô si seria argenti crepet mihi sub rastro!*] i. & utinam inter arandum, vas aliquod fictile argenti plenum & in terrâ defossum, sonitum mihi faciat, sub instrumento quo terram verto, [*dextro Hercule:*] i. Hercule propitio atque in hoc mihi favente: [*vel, utinam expungam pupillum, quem impello proximus hæres,*] i. vel, utinam ego illum puerum è tabulâ deleam, quem proximè sequor ut secundus hæres in testamento substitutus, [*namque est scabiosus, & tumet acri bile.*] i. namque ille pupillus est mirè scabiosus, & nocivâ cholerâ suffusus inflatur & tumet, undè spe ducor, eum brevi moriturum. [*tertia uxor jam ducitur Nerio.*] i. certè beatus fuit fœnerator ille Nerius, qui duas uxores sepelivit & tertiam jam duxit, undè tres dotes est lucratus.

c Ad bullæ similitudinem exeat, & tanquam bulla tumor evanescat. Est allusio ad vetus Adagium: HOMO BULLA.
d *Præclarum* & opulentum funus, denotat mortui divitias & opulentam supellectilem. Nam sumptus funeris, pro facultatibus & dignitate viri fieri debent.
e *Seria*, est vas fictile oblongum. Terent: *Serias omnes relevi.*
f Fingitur *Hercules* semper apud se habuisse Amalthææ cornu, unde thesauris recludendis & opibus largiendis præesse creditur: vide Adagium AMICO HERCULE

g *Im-*

g *Impello,* h *expungam : namque est* i *scabiosus, & acri*
k *Bile tumet.* l *Nerio jam tertia* m *ducitur uxor.*

g *Impello,* ut unda undam.
h Metaph. est. Nam milites *expuncti* dicuntur, cum ab exercenda militia repelluntur, adempto stipendio, quod ubi fit, eorum nomina albo eraduntur Milites enim punctis scripti. inseruntur legioni & jurant, ut docet Vegetius lib. II. unde *expuncti* dicuntur, deleti, & a militia remoti. *i Scabies* (sic dicta a *scabo*) est aspredo cutis, seu lenis exulceratio pruriens, aut interdum rodens, cujus multæ sunt species, humoresque multi ac varii earum causæ existunt, quos & dolor & color & manantis saniei species distinguit. *k* Tumores externi, quibus pueri sunt obnoxii, à bile sive acri sive atra proveniunt, quales sunt Erysipelata Herpetes, Cancri & ejusmodi. vide Galen de Crisibus lib. II. *l Nerius* homo improbissimus, multarum uxorum morte plurimum locupletatus, factus est fœnerator admodum astutus de quo Horat. Satyr. III. lib. II. *Scribe decem Nerio.* ———— *m* Vtinam id mihi felicitatis eveniret, inquit ille precator, sed tacite & intra se mussitat.

Hæc sanctè ut poscas, a *Tyberino in flumine mergis*
Manè caput bis, ter-ve, & b *noctem flumine purgas.*

Quanquam vota tua (inquit Persius) *turpia sint, obscœna & flagitiosa, tamen.*

Vt poscas hæc sanctè,] i. ut illa scelerata ritè & ex ordine religionis à Deo poscas , [*mergis caput manè bis, ter-ve, in flumine Tyberino*] i. omnes ceremonias curiosè observas , & tempore matutino sæpè lavas caput tuum in *Tybri* , [*& purgas noctem flumine*] i. & pollutionem tuam vel concubitum nocturnum , ut Deum purè accedas, flumine abluis vivo & naturali.

a *Tybris* fluvius Italiæ est, sic appellatus à rege Tuscorum hujus nominis, qui pyraticam juxta eum exercens, in belloperiit, quod Virgilius videtur affirmare, ---*asperque immani corpore Tybris, à quo post Itali fluvium cognomine Tybrim Diximus; amisit verum vetus Albula nomen.* b Sordes nocturna Venere contractas, *vel* insomnia minus pudica. Tritum est illud Tibulli. *Casta placent superis, purâ cum mente venite Et manibus puris sumite fontis aquas.* Hieronymus in Apolog. adversus Iovinianum sic scribit · *Nam & in veteri lege qui pro populo hostias offerebant, non solum in domibus suis non erant, sed purificabantur ab uxoribus separati, & vinum & siceram non bibebant.*

Heus, agè responde, minimum est quod scire laboro:
De Iove quid sentis? Est-ne ut præponere cures
Hunc cuiquam? cuinam? Vis [a] Staio? [b] *an scilicet hæres?*
Quis potior judex, puerisve quis aptior orbis?

Heus] tu avare & improbe precator (inquit Persius) qui putas precibus hypocriticis & largitionibus, te posse Deos corrumpere. ut tandem intelligas facinorosa tua vota Deos non flectere, sed ad iram potiùs provocare. [*Agè responde, minimum est quod laboro scire.*] i. Agè responde mihi unum quòd te rogo, res minima est, quam ex te cognoscere expeto. [*quid sentis de Iove?*] i. quam opinionem habes de Iove Deo Opt. Max. à quo ista tam iniqua petis? [*Est-ne ut cures præponere hunc cuiquam?*] i. Est-ne Jupiter tua opinione talis, ut ausis eum anteferre alii cuipiam, homini saltem sceleratissimo? [*Cuinam? vis Staio?*] i. Cuinam ipsum præpones? nunquid præpones eum Staio homini crudeli & sceleratissimo? [*an scilicet hæres? quis potior Iudex vel aptior orbis pueris?*] i. an dubitas uter horum duorum sc. Iupiter an Staius, futurus sit justior Iudex, & tutor magis idoneus pupillis parentibus orbatis?

a Staius Albius *Oppianicus* homo fuit sceleratissimus & Iudex corruptissimus temporibus Ciceronis, quem vide pro Cluentio. Veneno enim fratrē suum Oppianicum & Cluentiam ejus uxorem gravidam, partu appropinquante, sustulit, ut mulier, & qui erat conceptus necarentur. Asinium item Larinatem adolescentem pecuniosum Romam blanditiis allectum, Arulii opera interfecit, *Staius hic ponitur, pro quovis homine malo & scelesto.* Est argumentum à minori ad majus. sic. *Staio homini iniquissimo hac nefaria vota displicebunt. Ergo Iovem Deum optimum & justissimum multo magis offendent.*

b Persius bile commotus damnat avarum, quod cunctetur Deum orphanorum protectorem mortali præponere.

c Orphanis, qui parentibus orbantur.

Hoc

Hoc igitur, quo tu Iovis aurem a *impellere tentas,*
Dic agedum Staio; prô Iupiter ô bone, clamet,
Iupiter! b *at sese non clamet Iupiter ipse?*

Agè igitur, dic Staio hoc, quo tu tentas impellere aurem Iovis,] i. Agè igitur ô precator Deorum iniquissime, dic Staio homini flagitioso hoc votum tuum, perquod conaris sanctissimam Iovis aurem flectere [*clamet prô Iupiter, ô bone Iupiter!*] i. si dicas id Staio, certè ille quamvis homo sceleratissimus, audita precationum tuarum nefanda turpitudine, statim exclamet, *prô Iupiter! ô bone Iupiter!* cur pateris hunc impium & impudentem precatorem, qui hæc flagitiosa abs te petere non erubescit? [*at non ipse Iupiter sese clamet?*] i. Si Staius homo pessimus sic inclamet Iovem, non-ne sanctissimus ipse Iupiter, ob vota tua iniqua, commovebitur ira, & seipsum multò magis inclamabit?

a Persuadere, vel, curvare. Salust. *facilè eos ad tantum negotium impelli posse.* Item, *impellere*, est urgere. Virg. *Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.*
b *Ad se clamare*, est seipsum ad vindictam excitare, vel seipsum increpare.

Ignovisse putas, quia, cùm a *tonat, ocyùs* b *ilex*
c *Sulfure discutitur* d *sacro, quàm tuque, domusque?*
An quia non e *fibris ovium,* f *Ergennaque jubente,*

a Tonitrus, est Iovis irati signum.
b Est arbor glandifera Iovi sacra.
c Fulmine odorem sulfuris emittente. Nam fulmina & fulgura sulfurea est. (teste Plinio) sulfuris odorem habent. ac lux ipsa eorum sulfurea est. Virgil. ——— *& late circum loca sulfure fumant.*
d Fulmine a cœlis proveniente, vel, fulmine execrabili & verendo.
e Extis sive intestinis ovium, pro victimis ad scelus tuum expiandum cæsarum. *De fibris* vide supra Satyr. 1.
f *Ergennas* fuit aruspex Thuscus, fulminis expiator.

 Triste

Tri∫te jaces g *lucis, evitandumque* h *bidental,*
Idcirco ∫tolidam præbet tibi i *vellere barbam*
Iupiter? ——

g Quid enim tristius homine fulgure examinato? h *Luci*, ſunt nemora diis conſecrata, quamobrem a poetis vocantur Deorum templa, ſive domicilia. Dicitur *lucus à luceo* per Antiphraſin, quod minime luceat. Sunt alii, qui non per contrarium deducunt, ſed propter lumina crebra ſacrificiorum, quæ ibi nocturno tempore fiebant. i *Bidental* locus eſt, in quam fulmen decidit, qui cæſis bidentibus (unde nomen ſumpſit) ara extructa & ſacerdote adhibito, expiabatur. *Triſte* autem dicitur, quòd triſtes homines efficiat, & evitandum fuit, quia talem locum tangere nefas erat. *Bidental* hoc loco ponitur pro homine fulmine percuſſo Horat. in Arte Poet. —— *an triſte bidental Moverit inceſtus?* k *Barbam vellere*, ſignum eſt ludibrii & contemptus. Sic Dionyſius Æſculapium, & Iudæi Chriſtum irriſerunt. Iovem igitur videtur ſtultum facere, ejuſque barbam vellicare, a quo tam injuſta, tam turpia & inhoneſta petere præſumat. vide ſupra Satyr. 1.

Putas ignoviſſe, quia, cùm tonat, ilex diſcutitur ſulfure ocyus quàm tuque domuſque?] i. At, impie precator, putas tu Iovem tibi veniam donaſſe, nec eſſe iratum, eò quòd, quando Iupiter tonat, te non ſtatim punit, ſed ilex fulmine concutitur & diſſipatur, citiùs quàm tu (homo perdite) & domus tua? [*an quia non jaces in lucis, bidental triſte & evitandum, fibris ovium & Ergenna jubente, idcirco præbet Iupiter tibi vellere barbam ſtolidam?* i. quia Iupiter te fulmine non percuſſit nec indè jaces in ſylvis, tanquam res bidente expianda, inteſtinis ovium & Ergennâ etiam aruſpice judicantibus, quòd evitandus ſis, & à nemine ſine periculo contrectandus: ergone, quia ita nondùm punitus es, exiſtimas Iovem tibi deridendum? ſicut ille tanquam ſtultus, permittat tibi barbam ſuam vellere?

——*aut quidnam eſt, quâ tu mercede Deorum.*
a *Emeris auriculas: pulmone &* b *lactibus unctis?*

a Pretio dato conduxeris & tibi comparaveris?
b *Lactes* ſunt graciliora inteſtina, ſic dictæ aut propter mollitiem, aut propter pinguedinis candorem, ἀπὸ τῦ γάλακτος à lacte.

Perſius

Persius irridet eos, qui victimis & muneribus Deos capti posse existimant. Dii enim non pretiosa in sacrificiis, sed mentem sacrificantis quærunt. Ovid. Non bove mactato cœlestia numina gaudent, Sed quæ præstanda est & sine teste, fide. *Lactantius lib.* VI. Hæc religio cœlestis est, non quæ constat ex rebus corruptis, sed virtutibus animi, qui oritur è cælo.

Quidnam est? aut qua mercede emeris tu auriculas Deorum?] i. Quæ res est, aut quo pretio vel præmio, credis tu Deorum aures tibi faciles reddi, ut te exaudiant, & ad turpia tua vota se inclinent? [*pulmone & lactibus unctis?*] i. nunquid hoc pinguibus pedum visceribus, & magnificis sacrificiis præstiti? Est Ironia.

Ecce avia, aut metuens divum a *matertera,* b *cunis*
Exemit puerum, *frontémque atque* c *uda labella*
d Infami digito, & e *lustralibus* f *antè salivis*
Expiat, g *urentes oculos inhibere perita.*

a *Matertera* est soror matris quasi mater altera. b *Cunæ & cunabula* sunt lectuli in quibus infantes solent jacere, *vel.* Loca in quibus nascuntur, quæ etiam *Incunabula* dicuntur, *Cuninam* Deam veteres coluerunt, quæ infantium cunis præsidebat. c Ergo *uda*, quia pueris edentulis saliva continuo fluit. d *Digitus medius dicitur infamis & impudicus. Verpus* etiam appellabatur à verrendo podice. Ideoque Iudæi dicti sunt *Verpi*, qui hæmorrhoidas habentes, hoc digito podicem verrendo utuntur, vel, quod aversam ab aliis naturam habere videantur. e Salivis expiatoriis. nam *lustrare*, expiare & purgare significat. *Saliva.* vel à saliendo dicitur, quod in ore saliat & crescat, vel quod fere salis saporem habeat. *Salsam virginem* dixit Augustinus, quæ stomacho jejuno manavit. f Ante quam orare incipiat. g Oculos fascinatorios, Virg. *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.* Sunt quædam familiæ in Triballis, & Illyricis, (ut refert Isigonus apud Plinium lib. 7. c. 2.) quæ visæ effascinent, interimantque quos diutius intueantur, iratis præcipue oculis, quod eorum malum facilius sentiunt impuberes.

Hactenus de Romanorum procerum votis impiis & injustis. Iam verò versu amarulento, Persius in-

sectatur vanas & superstitiosas mulierum preces, quas suis filiis & à se progenitis, neque bonos mores, neque multarum rerum scientiam, sed opes immodicas, prædia amplissima, corporis pulchritudinem, principum & puellarum gratiam & amores, atque alia ejusmodi improba & inepta precabantur.

Ecce avia, aut matertera metuens divorum, exemit puerum cunis,] i. Ecce avia decrepita aut matertera, superstitiosa Deorum cultrix, infantulum è cunabulis excepit & in ulnas suas sustulit; [*& perita inhibere urentes oculos,*] i. & existens artifex docta ad amoliendum fascinatorios intuentium oculos, [*ante expiat frontemque atque uda labella infami digito, & lustralibus salivis*] i. antequam vota pro eo concipiat, frontem ejus & humida labella tingit, & medio purgat digito salivisque vim habentibus puerum lustrandi ac muniendi contra veneficia & incantationes.

Tunc manibus quatit, & a spem macram
supplice voto,
Nunc b Licini in campos, nunc c Crassi
d mittit in ædes.

a In pueris nihil aliud est quam spes, ex qua toti pendent. Virgi. *per spem surgentis Iuli. Macram* appellat *vel*, Ironice, perinde ac si parva res esset, quam optat muliercula, *vel*, quia vana spe ducitur, nec fruitur voto. *b* Fuit hic *Licinus* Augusti Cæsaris tonsor & libertus, homo Imperatoris indulgentia dives admodum factus & opulentus, agris præsertim. Iuvenal.——— *ego possideo plus Pallante & Licinis.* *c Marcus Crassus* primus omnium Romanorum dictus est cognomento Dives, postea decoxit. Irrisione tamen occurrentium salutabatur Dives, Valer. *d Mittit* in agros ut eorum possessor fiat, sicut quis dicitur mitti in possessionem alicujus fundi.

Tunc quatit manibus,] i. postquam avia vel matertera his ridiculis ritibus puerum expiaverit, tunc eum manibus suis motitat & elevat, [*& vota supplice*] i. & vovens supplicansque pro puero [*nunc mittit macram spem in campos Licini, nunc in ædes Crassi.*] i. aliquando spem tenu-

tenuem & incertam de illo puero concipit, & mittit in agros Licini viri agrorum ditissimi, atque aliquando in domos Marci Crassi hominis locupletissimi, ut iste puer fiat illorum hæres, & usque ad opimam illorum fortunam procedat.

Hunc optent generum Rex & Regina; Puellæ
Hunc a *rapiant: Quicquid calcaverit hic,* b *rosa fiat.*

Est aliud votum illius vetulæ satis ineptum & superiori multò stolidius & impudentius.

Rex & Regina optent hunc generum;] i. Vtinam adeò elegans, formosus & amabilis sit hic infans, ut Reges & Reginæ exoptent atque eligant eum filiæ suæ maritum, [*Puellæ hunc rapiant:*] i. Vtinam puellæ ob ejus venustatem (tanquam aliquem Narcissum) violenter auferant & ad stupra pelliceant: *fiat rosa, quicquid hic calcaverit.* i. ubicunque hic meus puer pedem fixerit, exinde enascatur rosa suavis.

a *Rapere*, est per vim aut cum festinatione, sive cum furore auferre. Terent. *Hanc intro rape quantum potes.* Aliquando *rapere*, est vim adferre virginibus atque impuberibus pueris. Virgil. --- *& rapti Ganimedis honores.*

b *Rosa* flos est propter pulchritudinem & suavem odorem Veneri sacer, non absurde fortasse. Nam veluti Rosa brevi viget, ita & venerea voluptas.

Ast ego nutrici non mando vota, negato
Iupiter hæc illi, quamvis te a *albata rogârit.*

Cùm talia vota pro pueris sint vana & pernitiosa: ego (inquit Persius.)

Non *mando vota nutrici.*] i. Ego tam stulta vota non injungo infantis mei nutrici, [*ast Iupiter*

a Candidis vestibus induta, sacrificantium more. Cicero in Legib. *color albus præcipuè decorus Deo est, cùm cæteris tum maximè in textili.* Qui quidem color candorem animi, morum integritatem, & vitæ innocentiam significat.

piter negato hac illi.] i. ſed tu ſimiliter ô Iupiter negato illi hæc impia vota, [*quamvis albata rogarit te.*] i. quamvis more ſacrificantis, albis veſtibus amicta, pro alumno ſuo interceſſerit.

Poſcis opem a *nervis* , *corpuſque* b *fidele ſenectæ :*
Eſto, agè ; ſed grandes patinæ c *tucetáque craſſa*
Annuere his ſuperos vetuêre , *Iovemque morantur.*

Huc uſque Perſius taxavit illos, qui ſtulta omninò & noxia faciunt vota. Iam verò deridet eos qui bona à Diis expetunt, ſc. robur, bonam valetudinem & vitam longam, illa tamen omnia ingluvie, crapula, incontinentia ſuiſque contrariis factis ſibi ipſi adimunt.

Poſcis opem nervis,] i. Exoptas corpori tuo robur & firmitatem in futurum, [*corpuſque fidele ſenecta.*] i. & petis corpus validum, quod in ſenectute te non decipiat. [*Eſto agè*:] i. quando nihil petis niſi quod bonum eſt & honeſtum, agè, pete audacter : [*ſed grandes patinæ* ,] i. ſed patinæ variis obſoniis refertæ, quibus tu valetudinem tuam premis , [*tucetáque craſſa*] i. & pinguia quibus veſceris farcimina [*vetuere ſuperos annuere his,*] i. impediverunt Deos concedere quæ petiiſti, [*morantur Iovemque*] i. & Iovem, quo minùs hæc donet , impediunt atque retardant.

a *Nervus* eſt inſtrumentum, per quod ſenſus & motus ad univerſum corpus defertur, unde quæ nervis carent, ſenſu quoque deſtituuntur. In nervis robur peculiariter exiſtit, unde dicimus *rem eſſe ſine nervis*, quæ debilis eſt, Horat. —— *ſine nervis altera quicquid Compoſui, pars eſſe putat.* —— Memoratu dignum eſt, quod Iulius Capitolinus refert de Mario, qui tanta manuum fortitudine præditus fuit, ut in digitis nervos non venas habuiſſe videretur.

b Corpus validum & ab aliis morbis immune, quibus plerunque infeſtatur ſenectus. ſcilicet Coruza, nephritide, paralyſi, dyſpnoea, ſtranguria, ſenſuum hebetudine, &c. vide Hipp. & Cornelium Celſum. c *Tuceta* ſunt farcimina., ex carnibus ſuillis minutim conciſis facta. Alii dicunt eſſe genus cibi ſapidum ſatis , ac odoris ſuaviſſimi , ſed contrarium ſanitati ..

a *Rem struere exoptas* b *cæso bove*, c *Mercuriumque*
Arcessis fibrâ: Da fortunare d *penates,*
Da e *pecus & gregibus* f *fœtum,*

Persius reprehendit eos, qui à Diis expetentes locupletari, omnes opes & facultates suas, frequentum boum & pecudum immolatione, exhauriunt.

Exoptas struere rem] i. Tu autem qui avarus es, rem tuam familiarem augere petis [*bove caso.*] i. bove mactato, & quotidianis hostiis immolatis, *arcessis Mercuriumque*] i. & Mercurium invocas seu potiùs lacessis [*fibra*:] i. victimarum intestinis : *Da fortunare penates*,] i. & dicis, ô Mercuri, concede, ut Dii domestici fortunent & beatam reddant domum meam, [*da pecus, & fœtum gregibus.*] i. largire mihi pecus copiosum, gregibusque meis da fœcundam propagationem.

a Res, generalem habet significationem. A Dialecticis dicitur terminus transcendens, quo Substantia, Qualitas, Actio comprehenduntur. Complectitur enim omnia sive corporalia, sive incorporalia. Hic autem ponitur pro censu sive divitiis sic apud Terent. in Eunucho. *Ejus frater aliquantulum ad rem est avidior*, *Rem struere*, est divitias coacervare, augere, amplificare. b Pro sacrificio. c *Mercurius* fuit filius Iovis ex Maia Atlantis filia. Dictus est Deus mercatorum, lucri præses & author. Est etiam Deus Eloquentiæ, unde a Græcis *Hermes* appellatur ἀπὸ τῆς ἑρμηνείας. i. *ab Elocutione*, qua animi sensum eloquimur & interpretamur. *Mercurius*, quasi mercium cura, vel quasi medius inter homines currens, quod sermo currat inter homines medius, atque eam ob causam, dicitur *Nuncius*, quia per sermonem, omnia enunciantur. vide Horat. lib. 1. Ode x. d *Penates* sunt lares familiares, vel dii domestici, sic dicti (teste Cic. lib. 11. de nat. Deorum a *Penu*. Est enim omne, quo vescuntur homines. Penu. *vel*, ab eo quod penitus insident. habebat autem suos quisque Deos penates domi suæ. e *Pecus* hoc loco ponitur, pro multitudine pecorum sive pecudum, ut apud Virgil. *Dic mihi Damœta, cujum pecus, an Melibœi? Pecus, oris, sive pecus, udis* significat omne animal quod sub hominis imperio è pabulo terræ pascitur, ut boves, asini, equi, oves, capræ & hujusmodi. Aliquando dicitur de omni animali quod humana lingua & forma caret. Virgil. *Ignavum fucos pecus à præsepibus arcent*. Horat, Ode 11. lib. 1. *omne cum Proteus pecus egit altos Visere montes*. f *Fœtus* est nomen generale ad omnia animalia, etiam si sint ova, etiam ad arbores. Virgil. lib. 1. Georg. *Hic segetes, illic veniunt felicius uvæ, Arborei fœtus alibi*, ——

——— *quo, pessime, pacto,*
Tot tibi cùm in flammis a *junicum* b *omenta* c *liquescant?*

a *Junices* sunt teneræ ætatis boves fœminæ, quæ jam cessarunt vituli

Persius hunc hominem pecus suum quotidie immolantem, stultitia arguit.

Pessime, quo pacto?] i. * ô homo pessime & stolidissime, dic mihi, quomodo dabitur quod optas, sc. ut res familiaris & grex tuus augeantur? [*cum tot omenta junicum liquescant tibi in flammis?*] i. cum tot juvencarum & boum intestina immolentur à te quotidie, & igni comburantur. Nonne opes tuas & gregem tuum sic indies imminuis?

esse, nec dum tamen ad summam magnitudinem pervenerunt; vitulis grandiores, bobus juniores. ponuntur hic pro bobus vel tauris.
b *Omentum*, intestinum est (ut inquit Celsus) ex interiore parte leve & strictum, de superiore mollius, cui adeps quoque innascitur, quæ sensu, sicut cerebrum quoque & medulla caret. Vel, *Omentum*, est membrana tennis, ventris interioris partes contegens.
c Solebant veteres inter sacrificandum. eas hostiæ partes omento & adipe operire, quas urerent, ut pinguedine ignem alente, facilius arderent.

Attamen hic a *extis*, *& opimo vincere* b *farto*
c *Intendit.* ——

Attamen hic intendit vincere extis, & opimo farto] i. Hic demens & importunus precator, quamvis hisce sacrificiis se videat ad extremam inopiam redigi, & quamvis plane sentiat, neque opes suas neque pecudes hinc augeri, proponit tamen sibi & perseverat, Deos corrumpere pinguibus victimarum intestinis, & fertili sacrificio, nec ab incepto desistit.

a Iecur, cor & pulmo proprie dicuntur exta, ab *extando*. Romanorum religio semper putavit iecur esse caput extorum, quæ præcipue & præ aliis hostiæ partibus immolabantur. Scribit Plin. l. xxx. præcordia vocari uno nomine *Exta* in homine, Festus hæc omnia dici *Exta* putavit quia Diis prosecentur, ut non a situ, sed ab officio sic appellarentur. b Quidam codices habent *fertum*, quod est genus libi vel sacrificii, sic dictum, quia sæpe ad sacra ferebatur. Alii legunt *fartum*, quod multarum rerum congerie fartum esset. c Contendit.

——— *jam crescit Ager, jam crescit Ovile,*

Iam

Iam dabitur, jam jam, donec [a] *deceptus, &* [b] *expes*
[c] *Nequicquam fundo* [d] *suspiret nummus in imo.*

Sunt verba hæc aut Persii per modum irrisionis, istum sacrificantem alloquentis, aut (quod magis probo) ipsius avari precatoris, vana seipsum spe consolantis.

Iam Ager crescit,] i. ob opimas meas victimas & sumptuosa sacrificia, nunc Ager meus, i. quod satum est in agro meo, crescit & capit incrementum, [*jam Ovile crescit,*] i. grex meus nunc per fœturam augetur, [*jam dabitur, jam jam:*] i. mox omne quod opto mihi dabitur, idque sine mora. In hoc proposito (inquit Persius) iste stolidus precator tam diu perseverat, *donec nummus deceptus & expes suspiret in imo fundo.*] i. donec tandem post facultatum suarum profusionem, nummus ejus qui è plurimis, in inani arcæ fundo solus & solitarius est relictus, jam deploratus ac vanâ spe frustratus, recuperandi alios nummos sociales, in sacrificiorum multitudine exhaustos, frustrà ingemiscat.

a Quoad expectationem domini sui, qui sperabat pecuniarum augmentum, quas litando frustrà consumpserat.
b Sine spe, desperans de pecuniæ proventu post tot pecudes consumptas.
c Frustrà Virgil. *Arma diu senior desueta trementibus ævo, Circundat nequicquam humeris.*
d Est Prosopopœia perelegans. quasi nummus in fundo arcæ vel loculi relictus solus, præ timore ingemiscat, ne & ipse etiam, sicut cæteri nummi olim socii sui, insumatur. Et certè, IN FVNDO *sera est parsimonia.*

Si tibi [a] *crateras argenti,* [b] *incusaque pingui*
Auro dona feram, sudes, & pectore [c] *lævo*
Excutias guttas, lætari prætrepidum cor.

a Cratera, masc. generis, vel *Crater* significat poculum grande & patens ἀπὸ τῦ κεραννῦν. quod est *tenere* vel *capere*. Virgil. *Crateras magnos statuunt, & vina coronant.* sed mihi videtur, quod *Cratera* in hoc loco sit generis fœminini, quoniam ultima ejus syllaba longa est. Tuum esto judicium. *b* Vasa ex auro ad incudem fabricata, vel sanè (ut putat Claverius) pondera auri infecti, non cusi. *c* Pectore glabro & depili. Taxat fortasse eorum mollitiem, qui volsellis utuntur ad pilos evellendos. Cor autem in medio omnino thoracis sinu, secundum omnes dimensiones ad æquilibrium consistit, loco cum ad securitatem aptissimo, tum ad æ-

quabi

quabilem ex toto pulmone refrigeratione, opportunissimo. Existimant tamen id ad lævam regionem situm, ob sinistri ventriculi pulsationem, quæ circa sinistram mammam sentitur. Vide Galen. lib. VI. de usu partium.

Persius invehitur in illos, qui Deos muneribus capi & in eo hominibus similes esse existimant, quasi auro, argento & consimilibus Dij delectentur, cum potius ut inquit Lactantius, Deus non pecudum sanguine, sed hominis pietate placatur. *Atque ut noster ait Poeta;*

—habitare animos & pectora gaudet.

Si feram tibi crateras argenti, donaque inousa pingui auro,] i. Si tibi offeram, ô stolide precator, magna pocula ex argento facta, & si tibi donem vascula ex largo & crasso auro fabricata, [*sudes, & excutias guttas ex lævo pectore.*] i. tu præ nimia lætitia sudorem emittas è sinistra pectoris parte, *prætrepidum cor lætari.*] i. & cor tuum incipiat lætari cum trepidatione quadam, præ gaudio valdè palpitans.

Hinc illud subiit, auro sacras quod a *ovato*

b *Perducis facies. nam* c *fratres inter ahenos,*

a Ovatus poeticum est Participium. ab *ovo, as,* sicut *triumphatus à triumpho, as. Ovatio,* species est minoris triumphi, quem faciebant ovantes redeuntes ex pugna, quum bellum non erat indictum, vel sine sanguine factum. *Ovationis* nomen tractum est ab *Ove.* Nam bos in magno triumpho immolabatur, in Ovatione ovis. *Aurum* igitur *ovatum,* significat aurum ex hostium spoliis & prædæ manubiis collectum, quo Deorum imagines oblinebant, *vel,* ex quo Deorum Simulachra tota effingebant. Alii exponunt *Ovatum aurum*, ovo auratum, quoniam statuæ marmoreæ & æreæ, ovi albo antea illinitæ, auri & argenti laminis decorentur. Ab *Ovo* autem deducere, mihi non placet, ne Persio notam fortasse inurerem, quamvis pleraque derivativa primitivorum naturam non servant. *b* Tingis, seu auro illinis. *c* Romæ in porticu Apollinis Palatini, extabant aheneæ effigies filiarum Danai, & contra eas sub dio totidem statuæ equestres filiorum Ægypti, qui omnes Lynceo excepto, una nocte à novis nuptis sunt occisi. Ex iis autem statuis, quædam dicebantur responsa dare postulantibus, per somnium. Ac forte erant ejusmodi simulachra in Pantheo Romæ, vel in templo Isidis. Sensus est. Eos imprimis Deos colendos assume, qui vera somnia hominibus immittunt. Somnia quæ à noxiis humoribus non proveniunt habentur veriora. vide, si placet Hippoc. Galen. Ferrerium, Synesium, atque alios qui multa scripserunt de Insomniis.

Som-

Somnia d *pituita qui purgatissima mittunt,*
Præcipui sunto, sitque illis aurea barba.

Hinc illud subiit.] i. Hac de causâ, quia tu credis, Deos quemadmodum mortales muneribus affici, & quod ipse tu auro adeò delectaris: illud in mentem tibi venit, [*quod perducis sacras facies auro ovato.*] i. quòd auro oblinis Deorum simulachra, ex manubiis & hostium spoliis comparato. [*nam inter fratres ahenos,*] i. inter Deos ex ære fabricatos, qui tanquam fratres, sunt forma similes, & in eodem templo positi [*præcipui sunto, qui mittunt somnia purgatissima pituita,*] i. in summo honore tibi habeantur, qui vera & sincera tibi immittunt somnia, [*sitque illis aurea barba*] i. & eorum statuis ex ære factis, barbam auream addito. Est Ironia.

d *Pituita* Græce dicitur φλέγμα. Hinc *pituitosus* appellatur, qui vulgo dicitur phlegmaticus. Cicer. lib. 1. de Fato. *Inter locorum naturas quantum intersit, videamus alios esse salubres, alios pestilentes, in aliis esse pituitosos & quasi redundantes, in aliis exsiccatos atque aridos.*

Aurum vasa a *Numæ,* b *Saturniaque* c *impulit æra.*

Ex hac superstitiosa opinione (inquit Persius) *sc. quod Dii veluti mortales auro delectentur, factum est, ut*

Aurum impulit vasa Numæ Saturniaque æra.] i. Aurum ejecit ex templis fictilia vasa, in quibus Numa Pompilius sacrificabat, atque è templis etiam profligavit vasa ærea, quorum fuit usus in aureo seculo, regnante Saturno, [*& mutat Vestales urnas & Thuscum fictile,*] i. & Aurum in se commutavit vasa fictilia, quibus virgines Vestales in Vestæ sacris utebantur. Denique Aurum in se permutavit vas Thuscum, fictile nimirum, quo prisci illi Thusci sacris multum dediti, usi sunt.

a *Numa Pompilius,* vir Sabinus & secundus post Romulum Romanorum Rex, Sacerdotes creavit virgines Vestales sacravit, Pontificem Maximum primus declaravit, annum in duodecim menses divisit: postremo ubi maxima cum reverentia quadraginta annis regnasset vitam cum morte commutavit. b De Aurea ætate sub Saturno regnante, vide Ovid. Metam. lib. 1. c Expulit & è templis ejecit.

d *Vesta-*

d *Vestalesque urnas, & e Thuscum fictile mutat.*

d *Vesta* fuit Saturni filia ex Ope, quæ pro *terra* quandoque sumitur, eo quod rebus omnibus vestiatur, *seu* quia vi sua stat. Ovid. lib. VI. Fast. *Stat vi terra suâ, vi stando Vesta vocatur.* Romæ in templo Vestæ (quam ἑστίαν nominant Græci) servabatur à virginibus Vestalibus Ignis æternus, qui si forte fuerit extinctus, nequaquam reparari fas erat. Hoc templum struxit Numa Pompilius, de quo sic scribit Plutarchus: *Numa regiam juxta Vestæ templum condidit, ubi majorem temporis partem morabatur aut sacris vacans, aut sacerdotes docens.* e *Thuscia*, Italiæ regio celebris, à sacrificiis, ut quidam arbitrantur, dicta. Græci enim θύειν *sacrificare* dicunt, *vel, à Thure*, quo maxime in sacrificiis utuntur. *Thuscus, a, um*, nomen est possessivum à Thuscia, unde dicti sunt *Thusci* qui Thusciam habitant, *Thuscum fictile* est vas terreum, quale in Thuscia fieri consuevit, & in sacrificiis Thusci utebantur.

O curvæ in terras animæ, & cœlestium inanes!

Quid juvat, hos templis a *nostros immittere mores?*

Et bona Diis ex hac scelerata ducere pulpâ?

a Avaritiam, lasciviam, auri cupiditatem & hujusmodi vitia, ut existimemus, eadem quæ nobis jucunda sunt, Diis æque placere. b *Pulpa* est caro sine ossibus, ponitur hoc loco pro corpore vitiis & pravis affectibus obnoxio, per quod animus à rebus divinis ad terrena & caduca avocatur. *Pulpa* etiam significat cibum lautiorem. Terent. *Lepus tute es, & pulpamentum quæris?*

Acris est exclamatio in eos, qui pecudum ritu in terrena proni cœlestia negligunt, quique ex ingeniis suis corruptis moribusque depravatis Deum metientes, existimant se muneribus & externis sacrificiis gratos illi fore & acceptos, cum optimus animus sit pulcherrimus Dei cultus. Hic verus cultus est, in quo mens colentis seipsum Deo immaculatam victimam sistit. *Lactant. lib. de vero cultu. cap.* 11.

O animæ curvæ in terras & inanes cœlestium!] i. o hominum affectiones non erectæ in cœlum, sed ad terrena curvatæ, & à rebus cœlestibus alienæ! [*Quid juvat immittere templis hos nostros mores?*] i. Quid prodest inferre in templa Deorum hæc nostra vitia? [*Et ducere bona Diis ex hac nostra scelerata pulpa?*] i. Et judicare jucunda posse Diis exhiberi, ex scelerata & turpi carnis nostræ libidine.

Hac

Hæc ſibi [a] *corrupto* [b] *caſiam diſſolvit olivo;*
Hæc [c] *Calabrum* [d] *coxit vitiato* [e] *murice vellus:*
Hæc [f] *Baccam conchæ raſiſſe, & ſtringere* [g] *venas,*
Ferventis maſſæ crudo de pulvere juſſit.

Perſius enumerat varia carnis noſtræ effecta, quibus homines multum, dii vero nihil delectantur.

Hæc diſſolvit ſibi caſiam olivo corrupto:] i. Hæc pulpa ſcelerata & caro vitioſa, caſiam in ſuos uſus, nempe ad fucum, unguentum, & pretioſum odorem, miſcuit oleo corrupto. i. oleo quod ſuum odorem non ſervat, ſed in caſiæ naturam tranſit; [*hac coxit vellus Calabrum murice vitiato:*] i. hæc pulpa lanas Calabras, colore purpureo tinxit & infecit. [*hac juſſit raſiſſe Baccam concha,*] i. hæc ſcelerata pulpa mandavit extrahere Margaritam in conchis naſcentem, ad eam auro vel veſtibus inſerendam, [*& juſſit ſtringere venas ferventis maſſa de crudo pulvere.*] i. & hæc pulpa imperavit, in unum conflare parvulas auri vel argenti maſſas ex venis terræ collectas, quæ fervent in fornace ubi purgantur, factæ & contractæ ex pulvere nondum excocto.

a Vnaquæque res alterius permixtione formam mutat & corrumpitur. Eſt æmulatio Virgiliana. *Nec caſia liquidi corrumpitur uſus olivi.* b *Caſia* eſt herba ſuaviſſimi odoris & virtutis Cinnamomi. Virgil. Egl. II. *Tum Caſia atq; aliis intexẽs ſuavibus herbis, Mollia luteola pingit vaccinia calthâ.* & in Georg. lib. II. *Vix humiles apibus Caſias roremque miniſtrat, Nec circum Caſiæ viridis & olentia latè.* Hinc palam eſt *Caſiam* (coronaria nimirum) qua tantopere delectantur apes, herbam non arborem eſſe, vide Galen. lib. I. de Antidotis. c *Calabria* eſt pars Italiæ, in qua juxta fluvium Galeſum, præ paſturæ copia vel dulcedine molliores ovibus lanæ ſunt. quæ quidem oves propter lanæ bonitatem, pellibus integuntur, ne lana inquinetur, quo minus vel infici recte poſſit, vel lavari ac parari. Horat. Od. VI. lib. II, *Dulce pellitis ovibus Galeſi Flumen, & regnata petam Laconi Rura Phalanto.* d Infecit in cortina ſive aheno caldario. e *Murex*, eſt piſcis marinus, ex cujus humore fit color purpureus. f *Bacca* eſt lapis pretioſus ſive unio, qui ſic adhæreſcit conchæ ex qua generatur, ut evelli nequeat ſine lima. g Intelligit aurum & argentum. Nam *vena* per tranſlationem ſignificant meatus ſubterraneos, per quos unda manat, aut alius liquor, unde, *venas argenti*, *venas* auri dicimus: quæ quoniam ſcrutando inveniuntur, *Metalla* appellantur à Græco verbo μεταλλάω, quod eſt *Scrutor* vel *Inquiro*.

Peccat

a Re sua utitur.
b Pontifex, sacer magistratus (ut inquit Scevola) à posse & facere dictus. vel, ut ait Varro, à ponte Sublicio, quem primum supra Tyberim pontifices fecerunt, & sæpe restituerunt. Erant autem majores & minores pontifices, inter quos summus dictus est Pontifex Maximus, quod maximarum rerum, ut scribit Festus, iudex sit, vindex contumaciæ privatorum Magistratuum. Vide Livium.

Peccat & hæc, peccat; a *vitio tamen utitur; at vos*
Dicite b *pontifices, in sacris quid facit aurum?*
Nempe hoc, quod Veneri donatæ à virgine c *puppæ.*

Peccat & hac, peccat,] i. Hæc caro nostra in usu casiæ, purpuræ, unionum, auri aliarumque rerum terrenarum, peccat, peccat inquam, quia nos à Deo avocat, & rebus mundanis animos nostros immergit, [*tamen utitur vitio,*] i. aliquam utilitatem ex illo vitio percipere videtur, ad corporis ornatum. [*at pontifices, dicite vos, quid facit aurum in sacris?*] i. ô vos Romani pontifices, qui sacris præsidetis, respondete mihi, quid emolumenti percipiunt Dii, ex auro illo profano quod templis dedicatur? [*Nempe hoc, quod puppa donata Veneri à virgine.*] Respondet Persius suæ interrogationi. Aurum nempe in templis Diis oblatum, tantum facit, quantum faciunt imagunculæ puellares, Veneri à virgine nupturâ consecratæ. Vtrumque sanè ridiculum.

c Puppus, puer parvulus, *puppa*, puella dicitur. Martial. *Se puppam dicit Gallia, cùm sit anus.* Et à similitudine, *puppa* quoque est Imagunculа puellaris ex linteo & tomento facta, deinde vestibus amicta. Mos fuit apud veteres, ut virgines nupturæ suas puppas Veneri donarent, tanquam virginitatis suæ insignia, inde sperantes faustum futurum sibi matrimonium, utque brevi, Veneris beneficio, veros puppos puppasve ipsæmet haberent.

a Lanx, vas erat latum, magnum & rotundum, minus excavatumquam patina, & rebus divinis aptum. Quæ Diis erant offerenda, lanci imponebantur. Iuvenalis sumpsit *Lancem* pro vase escario, in quo caro tam tosta quam elixa conditur & mensæ infertur. *Aspice quàm magno distendat pectore lancem.* *b* Gens *Messallina* florentissima fuit Romæ, sic denominata a *Messana* urbe in Sicilia, quam Valerius Corvinus vicit & cepit,

Quin damus id superis, de magnâ quod dare a *lance*
Non possit magni b *Messalæ lippa propago?*

Compositum [c] *jus fasque animi, sanctosque* [d] *recessus*
Mentis, & [e] *incoctum generoso pectus honesto.*

Cùm Dii aurum, argentum, gemmas, sumptuosa sacrificia, & alia ejusmodi minimè curent.

Quin damus id superis, quod lippa propago magni Messala non possit dare de magna lance?] i. Cur id in sacrificium non offerimus diis, quod nec vitiosus nepos divitis & potentis Messalæ, nec alius quicunque malus, de amplissimis divitiis possit Diis offerre; nempe [*compositum jus fasq; animi.*] i. vitam integram secundùm leges humanas & divinas actam, [*sanctosque recessus mentis,*] i. puras interioris conscientiæ cogitationes & ab omni labe immunes, [*& pectus incoctum generoso honesto.*] i. & cor nobili & naturali honestate planè & plenè imbutum.

cepit, unde primo appellatus est *Messana*, paulatimq; vulgo permutante literas, *Messala* dictus est. Cotta Messalinus majoribus suis indignus, adeo lippus erat in senectute ut ejus palpebræ in exteriorem partem se verterint. Lippi proprie dicuntur, qui oculos habentlachrymantes, cum putredo ab iis defluit. sed à poetis, pro vitiosis sæpius ponuntur, id ad animum, quod corporis est, transferendo. *c* *Jus* est, facere quod licet per leges humanas; *fas*, quod per Religionem. Virgil. *Fas & jura sinunt.* ——— (i. divina & humana permittunt) *Jus est compositum*, est jus ordinatum, legibus scriptis constitutum & sanctum. *d* Intima mentis penetralia. *e* Cor omni virtute non leviter tinctum, sed nativa & genuina honestate, ut lana colore, imbutum.

Hoc [a] *cedo ut admoveam templis, &* [b] *farre* [c] *litabo.*

Cedo ut admoveam hoc templis, & litabo farre.] i. Concede mihi (inquit Persius) ut aris Deorum hanc hostiam offeram, sc. veram pietatem mentemque puram, & ego Deum placabo sacrificio perexiguo, molâ nimirum, quæ sale & farre tosto constat.

a *Cedo*, est verbum defectivum apud Comicos celebre. Terent. *Quin tu argentum cedo* i. da. *b* Minimo munusculo Deos placabo. Boni etenim quamvis pauperrimi, Deo semper sunt grati, malos vero Deus non exaudit, quamvis & plurimas & pulcherrimas immolent hostias. Δοκῶ γὰρ ἔγωγε ἄν (inquit Socrates) εἰ πρὸς τὰ δῶρα, & πρὸς τὰς θυσίας ἀποβλέπουσιν οἱ θεοὶ ἀλλὰ μὴ πρὸς

μὴ πρὸς τὴν ψυχήν. *Absurdum enim sit & ingemiscendum, si Dii bona nostra & sacrificia spectent non animum.* Hinc cecinit Horatius Ode XXIII. lib. III. *Immunis aram si tetigit manus, non sumptuosâ blandior hostiâ, Mollibit aversos penates.* c *Litant* solummodo boni viri, & quod volunt sacrificio impetrant, petunt enim honesta tantum. *Sacrificant* vero tam mali, quam boni.

SATYRA TERTIA

ARGUMENTUM.

In hac Satyra Persius præcipuè reprehendit flagitiosam adolescentum Romanorum desidiam, & optimarum artium supinam negligentiam, qui gula & somno dediti, divitiis autem freti, omnem virtutem & honestam disciplinam planè contemnebant. Deindè fastum & superbiam Romanam taxat, quid fugiendum sit atque sequendum docens.

Nempe hoc assiduè ? jam clarum a *mane fenestras*
Intrat, & angustas b *extendit lumine rimas.*
c *Stertimus, indomitum quod* d *despumare* e *Falernum*
Sufficiat, quintâ jam linea tangitur f *umbrâ.*
En quid agis ? siccas insana g *canicula messes*
Iamdudùm coquit, & patulâ h *pecus omne sub ulmo est,*
Vnus ait i *comitum.—*

a *Mane* Adverbium ponitur pro Nomine, & significat diei principium quum dies clarus est. b Radiorum solis interventu, rimæ angustæ videntur extendi & dilatari. c Vt liberius alium reprehendat, pædagogus vel condiscipulus de se quoque dicit in numero plurali. *Stertimus* pro *Stertis*, quod modestiam sapit. e *Despumare*, proprie est, spuma privare. Virgil. lib. I. Georg. *Et foliis undam tepidi despumat aheni.* *Despumare* per Metaph. ponitur pro *Concoquere*,

Permo-

Per modum Dialogi, *Persius introducit vel pædagogum, vel quempiam ex condiscipulis, qui adolescentem prædivitem, somno sepultum quasi aculeo excitat, & ad meliora suadet. Longum est Hyperbaton, oportet igitur constructionis ordinem incipere à versu septimo.*

Vnus ait comitum.] i. Vnus ex condiscipulis, vel unus eorum qui comitatur hunc desidiosum adolescentem, dicit ad eum. [*Nempe hoc assiduè?*] i. ô ignavissime, tu-ne continuo & singulis diebus facies hoc? sc. ut ad mediam lucem stertas? [*jam clarum mane intrat fenestras, & extendit angustas rimas lumine.*] i. jamdudum clara lux matutina intrat cubiculi fenestras, & suo splendore videtur strictas fenestrarum rimas amplificare. [*stertimus, quod sufficiat despumare Falernum indomitum,*] i. tu tamen profundè & cum roncho dormis tantum, quantum satis sit concoquere & exhalare vinum Campaniæ nobilissimum, hesternâ nocte epotum, [*dum linea tangitur umbra quinta.*] i. donec ab ortu solis hora quinta præterit. i. ad mediam ferè usque diem. [*En quid agis?*] i. ô desidiose, cur non surgis? dic in quo studio verfaris, hoc præclaro tempore? [*canicula insana jamdudum coquit messes siccas*, i. stella illa rabiosa solis ardorem adaugens, jam medio die segetes aridas maturat, [*& omne pecus est sub ulmo patula.*] i. & omne pecus sub ramis & frondibus ulmi latè patentis quiescit.

ut in hoc loco. Nam quæ coquuntur, despumari solent. Hieron. *Venter mero æstuans, cito despumat in libidines.* Etsi somno concoquere sit corpulentiæ utilius quam firmitati, monet tamē Cornelius Celsus ut, cui stomachus ex indigestione crudum ructat, is quiescere in lectulo mane atque paululum redormire debeat. *e* Sic dictū a *Falerno* agricola, qui primus eas vites plantavit, *vel, à Falerno* Campaniæ monte in Italia, quod quidē vinum adeo forte est & generosum, ut aqua mixtum vix possit domari, unde dicitur *Indomitum*. Horat. Ode XXVII. lib. I. *Falernum* appellat *severum* ab effectis. quia severos, asperos, & rixosos efficit. *Vultis severi me quoque sumere Partem Falerni?* Tibullus *fumosum* dixit. *Nunc mihi fumosos veteres proferte Falernos.* *f* Est Hypallage. Dum linea tangitur quinta umbra, pro, Dum quinta linea tangitur umbra. Intellige de horologio solari vel umbratili, in quo horæ partesque horarum per lineas distinguuntur. *g* *Canicula* diminutivum a *cane*. Est sydus cœleste in signo Leonis, a quo denominantur *dies Caniculares*. Hujus exortu, solis vapores intenduntur, fervent maria, fluctuant in cellis vina, moventur stagna, & canes toto eo spatio maxime in rabiem aguntur. Plin. *h* Oves, capræ, pecudes & pecora, quæ circiter æstus meridianos, sub umbriferas arbores se recipiunt. *i* Ponitur

tur *Comes* aliquando pro *Socio*. Cicer. ad Heren. *Qui cum ante lucem surrexisset, comitem suum inclamavit.* Pædagogus etiam inter comites numeratur, ut est apud Iurisconsultum. *Comes* plerumque dicitur, qui sequendo aliquem se majorem, comitatur. Cicer. *non comitem, sed ducem prælulit.*

——verum-ne? ita-ne? ocyus adsit
Huc aliquis, nemon? turgescit a *vitrea bilis:*
Finditur, Arcadiæ b *pecuaria rudere dicas.*

a Cholera, iracundiæ sedes dicitur *vitrea*, quod non minus clare hominum mores, quam ampulla vitrea quæ in ea sunt inclusa, demonstrat, vel quod magis placet, dicitur *vitrea* quia subito tumescit, veluti vitrum, quod ab artifice fistula inflatur.
b *Pecuaria*, significant non solum pecorum multitudinem, verum etiam omnia ex quibus populus Romanus haberet redditus, quia diu hoc solum vectigal Romanis fuit. Hic vero signat Asinos, quos progenerat Arcadia, in qua, ut scribit Plinius, sunt asini cæteris majores.

Somnolentus iste jam tandem præceptoris aut condiscipuli inclamatione expergefactus, respondet & ait.

Verum-ne? ita-ne?] i. verum-ne est, ô pædagoge, vel ô condiscipule, quod ex te audio? ita ne ad horam quintam usque dormivi? [*ocyus adsit huc aliquis.*] i. celeriter ad me adveniat aliquis è famulis meis [*nemon?*] i. nemo-ne me audit, aut vocantem curat? [*vitrea bilis turgescit:*] i. in hoc deside & pigro adolescente, quia nullus è famulis suis cum vestimentis, sibi celeriter adcurrit, cholera clara & amara turgescit. i. inflatur per iram: [*finditur*] i. piger iste præ indignatione propemodum rumpitur, ut ipsum vociferantem cum audis, [*dicas pecuaria Arcadia rudere.*] i. tu credas asinos, quos habet Arcadia maximos, rudere, i. vocem suam naturalem emittere.

Iam liber, & a *bicolor positis membrana capillis,*
Inque manus b *chartæ, nodosaque venit* c *arundo.*

a Membrana, ex ea parte, qua adhæret visceri, candidior est, ex ea vero unde

Tunc

Tunc queritur, crassus calamo quod pendeat humor,
Nigra quod infusa vanescat [d] *sepia lymphâ:*
Dilutas queritur geminet quod [e] *fistulas guttas.*

Iam capillis positis, liber & membrana bicolor, & charta, & arundo nodosa venit in manus.] i. Iam ubi è somno iste piger excitatur, capillis pexis & in ordine dispositis: liber ex quo aliquid vel scribat vel legat, & membrana duorum colorum, in qua charta involvitur, & chartæ in quibus scribat, & calamus qui habet similitudinem arundinis multis notis distinctæ, venit & sumitur illi in manus, ac tandem ad studium accingitur. [*Tunc queritur.*] i. tum quando res omnes studenti necessariæ apparantur; desidiosus iste adolescens, ne studeat, causas ridiculas ignaviæ suæ prætendit, Nam, [*queritur quod humor crassus pendeat calamo,*] i. quòd atramentum nimis spissum adhæreat pennæ, qua scribat, [& queritur *quod nigra sepia vanescat lympha infusa:*] i. quòd sanguis piscis sepiæ, quo pro atramento utitur, continuò è charta evanescat ob aquam infusam: [conqueritur etiam; *quod fistula geminet guttas dilutas.*] i. quòd penna pro una duas exstillet guttas nimia aqua commixtas, undè scripturam maculet.

pili abraduntur, crocea est & flava, *bicolor* igitur. *b Chartam* Alexandri Magni victoria repertam autor est M. Varro, condita in Ægypto Alexandria, ante non fuisse chartarum usum sed palmarum foliis primoscriptitatum, deinde quarundam arborum libris, unde *Libri* nomen sumpsere. *c Arundo*, Græce Δόναξ pro calamo scriptorio hic accipitur. Quandoque sagittam significat, quoniam ex arundinibus fiebant sagittæ. Virg. — *perque illa Venit arundo.* Est etiam *Arundo* (ut scribit Plinius) quædam piscatoria, quædam aucupatoria. *d Sepia*, est piscis marinus, qui ubi sensit se apprehendi, emisso atro cruore, aquam infuscat, suumque iter occultat. Hujus sanguis pro atramento scriptorio in usu fuit. *e* Calamus fistulosus vel concavus.

[a] *O miser, inque* [b] *dies ultra miser! huccine rerum*

a Quid desidiose vero miserius, qui videns sciensque, tempus, omnium rerum pretiosissimum, perdit? *b* Magis magisque miser.

c Prima

c *Venimus* ? *at cur non potiùs, teneroque* d*palumbo*
Et similis regum pueris e *pappare minutum*
Poscis ! *&* *iratus mammæ* f *lallare recusas* ?

Sunt verba vel pædagogi vel condiscipuli exclamantis in fatuas hujus desidiosi excusationes, quem quotidie deteriorem fore cernebat.

O miser, inque dies ultra miser !] i. ô adolescens miser, & qui posthac futurus es miserior ! [*buccine rerum venimus* ?] i. tu-ne ad hunc rerum statum pervenisti, ut ad virtutem acquirendam laborare recuses , tuamque socordiam confictis mendaciis excuses ? [*at*]. i. sed si vis tam mollis esse & delicatulus , [*cur non similis tenero palumbo & regum pueris poscis potius pappare minutum* ?] i. cur non ad infantiam redis, & similis molli columbulo procerumque pueris, cur non potius desideras cibos minutos & teneros, more puerorum ? [*&* *iratus mammæ recusas lallare* ?] i. & matri vel nutrici tuæ iratus, cur non recusas soporiferam ejus cantilenam, Lalla, Lalla, Lalla.

c Prima persona pluralis pro secunda singulari, ut supra *stertimus*, pro *stertis*.
d Cujus ori mater cibũ præparatum rostro diducto inserit. *Palumbus* hic ponitur pro delicatulo, qui curiose custoditur.
e *Pappare minutum* est cibo sorbili vel suavi minutim confracto & masticato vesci seu, ut alii volunt, *pappare minutum*, est minutis & blandiusculis verbis patrem appellare, quod faciunt pueri cum primo discunt loqui *Pappa* bel *Tata* , vox est mollicula pusionis patrem vocitantis, & *Mamma*, cum matrem appellat. Martial: *Mammas atque tatas habet Afra. sed ipsa tatarum Dici & mammarum, maxima mamma potest.*
f *Lallare* (ut vult Murmelius) significat *lac sugere*. *Pueri prædivitum* (inquit ille) *qui nimis molliter educantur, lac sugunt & in cunabilis cubant ad quintum vel sextum ætatis annum, dum jam fari queant. & lallare recusantes, minutiorem cibum petunt.* Alij melius , me judice , intelligunt *lallare*, esse næniam vel cantionem nutricum , qua pueros suos iratos ad somnum inducant: in quo sensu, verbum infinitum *lallare* , ponitur pro nomine: *Cur non recusas lallare* ? i: lallationem ?

An tali studeam calamo ? a *Cui verba*? b *quid istas*

a *Verba dare* est illudere: Terent:
b Quid causæ est , cur ista effugia & excusationum ambages mihi toties occinas ?

Succinis ambages ? tibi c *luditur Effluis amens.*

Contemnere.———

c Metaph. a *ludo* in quo agitur pro eo, qui pecuniam exposuit: ut sit sensus *Tibi, non mihi tempus perit.*

Sunt verba desidiosi illius seipsum excusantis, ne quam operam literis daret.

An studeam tali calamo ?] i. an tali calamo possim scribere ? [Respondet pædagogus vel condiscipulus. *cui verba ?*] i. ô miser, cuinam verba te daturum putas ? an me præceptorem vel sodalem tuum decipere posse speras ? [*quid succinis istas ambages ?*] i. quid in aurem mihi garris confingisque istos verborum circuitus & vanas tergiversationes [*tibi luditur* :] i. quùm tales excusationes tuæ inertiæ comminisceris, non me, sed teipsum fallis. Nam res tua agitur, non mea ? [*effluis amens.*] i. ô stolide, tibi tempus misere effluit, & nihil agendo tu senescis, quapropter [*contemnêre.*] i. omnibus eris contemptui. Horat. *Contemnêre miser, vitanda est improba Syren Desidia.*

———*sonat vitium percussa,* a *malignè*
Respondet b *viridi non cocta* c *fidelia limo.*
Udum & molle lutum es, nunc nunc properandus, & acri
Fingendus sine fine d *rotâ.*———

a Surdum, dissonum & obscurû crepitum reddit: b Ex luto minus idoneo, nec satis cocto: c *Fidelia*, est vas Samium, fictile, sic dicta quod recondita servet fideliter. Persius alibi *Disce, nec invideas, quod multa fidelia putet. In locuplete penu.* —— d *Rota* ab Anacharsi inventa, est figuli instrumentum, cujus circuitu vasa fictilia formantur. per *acrem rotam*. poeta intelligit severam disciplinam, tum scilicet usurpandam, quando pueri nolunt aliter doceri.

Perstat in Allegoria. Quemadmodum vasa fictilia malè cocta, si digito percutias, sonitu sua indicant vitia: simillimè & tu, ô amens, ex iis qua

loqueris & facis, tuam prodis excordem oscitantiam & ignaviam , licet in calamum & atramentum culpam transferre coneris.

Fidelia percussa sonat vitium,] i. vas fictile emptoris digito pulsatum rimas & vitia sonitu indicat, [*non cocta viridi limo respondet malignè.*] i. & fidelia ex argillâ recenti composita , nisi benè cocta sit, raucum & fractum reddit sonitum. [*tu es udum & molle lutum,*] i. ô puer, tu similis es humido & molli luto , quod nullius vasis formam adhuc accepit, [*nunc nunc properandus, & fingendus acri rota sine fine.*] i. nunc in pueritiâ vel adolescentiâ tuâ, dùm adhuc satis flexibilis, bonis artibus diligenter es informandus , ac disciplinâ severiori sine mora coërcendus.

——sed rure a *paterno*
Est tibi far b *modicum , purum & sine labe*
c *salinum.*
Quid metuas? cultrixque foci secura d *patella est.*
Hoc satis? an deceat pulmonem e *rumpere ventis,*
f *Stemmate quòd Thusco* g *ramum millesime ducis ,*
h *Censorémve tuum vel quòd* i *trabeate salutas?*
Ad populum k *phaleras ,* l *ego te intus & in cute novi.*

a In agello non conductitio, sed jure hæreditario, tibi relicto: *b* Ad modũ & mensurã. *Modicum* proprie dicitur non cui aliquid sit imminutum, sed quod non excedat modum. *Modicum* etiam significat parvũ ac pusillum. Apul. *Modico labore fatigatur.* *Modici*, quoque sunt pauci: Plautus: *In angiportu turba est , domum modici introierunt.* Nota quod *far modicum*, in hoc loco significat mediocres divitias, per Synecdochen speciei. *c Salinum* non spurcatum neque nigredine deforme. *salinum* autem est vasculum, in quo sal reponitur, cum ad mensæ usum, tum ad sacrificia paratum. poeta intelligit victum tenuem & sufficientem, & nitidam suppellectilem. sic Horat. *Splendet in mensa tenue salinum.* *d Patella à patina*, est vas latum sacrificiis aptum. ponitur hic pro omni supellectile quæ hunc delitiosum reddat securum

Quo-

Quoniam iste ignavus in sui excusationem posset dicere, se idcirco studiis & honestis disciplinis nolle invigilare, propterea quòd multæ facultates illi à majoribus obtigerant, unde liberaliter vi-ctitet, atque eam ob causam libros & literarum studia pauperibus relinquat: Persius igitur per Antipophoram tacitæ ejus objectioni occurrit, dicens id non sufficere, si animus introrsus vitiis laboret, & præsertim qui malè usurus est paratis.

Sed far modicum est tibi rure paterno,] i. tu mihi objectas, inquit Persius, quòd ex paternis agris tantum frumenti colligis, quantum satis tibi sit & tuæ familiæ ad victum? [deinde dicis, *quod salinum purum & sine labe est tibi,*] i. quòd habes salinum argenteum sine ullis sordibus, [*quid metuas?*] i. cùm adeò dives es & opulentus, cur sis sollicitus ad animum literis & virtute imbuendum? quid metuas paupertatem? [objicis etiam *quòd patella secura cultrix foci est tibi.*] i. quòd habes patellam quæ te securum faciat, quâ possis focum. i. lares colere in focis penetralibus. [*hoc satis?*] i. ô piger, tu-ne hoc ad vitam beatam satis esse putas? [*an deceat rumpere pulmonem ventis?*] i. an te deceat fastu turgescere & bonarum literarum studia aspernari, ob majorem tuorum nobilitatem? [*quod millesime ducis ramum stemmate Thusco,*] i. quòd tu in lineâ successionis millesimus affinitatem tuam, & originem ducis ex antiquâ nobilique Hetruscorum familiâ, [*vel quod salutas Censorem tuum, vel quòd trabeate salutas?*] i. vel nunquid superbus es, quòd in equitum Romanorum recensione, tu Censorem salutas ex genere tuo, aut quia tu trabeâ veste amictus, ex equo nitido quempiam salutas? [*ad populum phaleras.*] i. hæc externa divitiarum & nobilitatis ornamenta, rudi vulgo ostenta, non mihi. [*ego novi te intus & in cute.*] i. me fallere non

& de nullâ re anxium. e Magnum spirare & superbum fieri ob divitias & generis claritatem, quod vitio dandum est. *Nam genus, & proavos, & quæ non fecimus ipsi, Vix ea nostra voco.* ... Ovid. *Satius est meis gestis florere, quam majorum opinione niti, & ita vivere, ut ego sim posteris meis nobilitatis initium & virtutis exemplum.* Cicer. contra Salustium.

f *Stemma* significat coronam vel ornamentum, quod ex multis floribus est compositũ, significat etiam claram familiam in qua insignes viri, ut in sertis flores, elucescant. Iuvenal. *Stemmata quid faciunt, quid prodest Pontice longo Sanguine censeri?* ...

 potes, Hic verò

verò ponitur pro gradibus generis & ordinibus descendentium, qui ramis quibusdam & velut lineis intercurrentibus distinguebantur. g Stemma, lineam, scalam. h Statuam Censoris qui censuram gesserat. Romæ quinto quoquo anno duo creabantur. τιμητὰς Græci vocant, penes quos, morum disciplinæque regimen erat. vide Plutarch. in Æmilio. & in vita Catonis. Cicer. lib. III. de Legibus. i Vocativus pro Nominativo. *Trabea* genus vestis est, cujus etiam tria sunt genera, unum quod diis sacratur, tantùm de purpura, aliud purpureum, quod habet aliquid albi, tertium augurale, ex purpurâ & cocco mixtum. Hinc *trabeati* vocantur, qui trabeâ sunt induti. k Metaph. est sumpta ab equis Nam *phaleræ* sunt ornamenta equorum, ἀπὸ τῷ φάλω i. a scutellâ parvâ splendida in equorum pectore. II. Ego scio te vitiis esse intrinsecus refertum, quicquid fingas.

potes, ego enim perspicio quàm sis turpis introrsus, & video etiam, qui sis in superficie & externis velamentis.

Non pudet ad morem a *discincti vivere*
b *Nattæ?*
Sed c *stupet hic vitio, & fibris increvit*
opimum
d *Pingue;* e *caret culpâ? nescit quid perdat*
& f *alto*
Demersus, summâ rursus g *non bullit in*
undâ.

a *Discinctus* hic accipitur Metaphoricè à veste laxâ, pro dissoluto, luxurioso, & intemperante. Nam *discingi* ferè molitiem & turpitudinem quandam significat; unde proverbium. DISCINCTA *vestis, discinctus animus.* b *Nattam* vel *Nacam*, sunt qui intelligunt hominem fuisse ignobilem & sordidum, idque probant ex Horat. Sat. VI. --- *ungor olivo. Non, quo fraudatis immundus Natta lucernis.* Alii probant ex Cicerone pro Muræna, eum claris parentibus ortum. *Non igitur si L. Natta summo loco adolescens, qui & quo animo sit, & qualis vir futurus sit, videmus, &c.* Probabile est, à Persio *Nattam* nobilis familiæ adolescentem, sed nebulonem hic notari. nam ut ex optimo patre improbissimus sæpe nascitur filius: sic ex nobili & honesta familia turpis aliquando & infamis exoritur. c *Stupere*, significat quodammodo sensum rerum non habere. Cornel. Cels. lib. III. cap. XXVI. stupidos appellat *attonitos*, quorum & corpus & mens stupet. fit interdum ictu fulminis, interdùm morbo. d *Pingue* ponitur substantive pro pinguedine. sic *densum pingue* apud Virgil. e An culpa caret, qui per ignorantiam peccat? minimè verò, præsertim si ipse sit causa suæ ignorantiæ. Basilius. *Qui non ex voluntate delinquit, is fortè aliquâ dignabitur veniâ: qui autem ex proposito peiora elegit, nullam habet excusationem. quin multiplici pœnâ afficiatur.* f Quasi profundo mari obrutus, ad superiora exsurgere non potest. i. non potest ad arduam virtutis viam & bonos mores revocari. g Non curat ebullire & ex vitiis emergere.

Mirus est Persii ardor in hunc flagitiosum adolescentem.

Non pudet vivere ad morem Nattæ discincti ?] i. Nonne te pudet (ô adolescens) majorum tuorum gloriâ efferri, atque interim nulla honestatis ratione habitâ, vivere ad similitudinem Nattæ dissoluti & ignobilis ? [*sed hic stupet vitio*,] i. sed iste Natta videtur excusatione dignus, qui cùm habitum malitiæ malè vivendo sibi contraxerit, jam peccandi consuetudine vel naturæ vitio, factus est stupidus, nec ampliùs sentit se peccare, [*& pingue opimum increvit fibris,*] i. & pinguedo crassa ejus præcordia sic occupavit, ut ex ignorantiâ jam peccet, [quapropter, *caret culpâ*] i. deploratus ille Natta quodammodò carere culpâ judicandus est; [*nescit quid perdat,*] i. ipse quasi sensus expers, nescit qualium quantarumque rerum jacturam faciat, [*& demersus alto, non bullit rursus in summâ undâ.*] i. & scelerum barathro submersus, non potest ampliùs emergere & ad sanam mentem reverti.

Magne pater divum, sævos punire a *tyrannos*
b *Haud aliâ ratione velis, cùm dira libido*
Moverit c *ingenium, ferventi* d *tincta veneno*;

a *Tyrannus* apud veteras in bonā partem dicebatur Dominus, qui plenam habebat in subditos potestatem.

Virgil. *Pars mihi pacis erat dextram tetigisse tyranni.* sed crescente malitia cum superbe Reges regnare cœpissent, *Tyranni* nomen ad eos solum restrictum est, qui per insolentiam contra jus & leges, viribus abutebantur. *b* Non alio modo, non dissimili pœnarum genere. *c* *Ingenium à gignendo*, propriè dicitur natura cuique ingenita. sic in Terent. *Nam qui cum ingeniis conflictatur ejusmodi.* i. cum hominibus ejusdem naturæ. Est etiam *Ingenium* ; vis quædam naturalis nobis insita, suis viribus prævalens ad inveniendum quod rationi indicari possit. *Uno ingenii nomine* (ut inquit Cicero lib. v. de finibus) *appellatur Docilitas & Memoria, easque virtutes qui habent*, ingeniosi *vocantur*. *d* Maculata & per iræ fervorem incitata. Est Metaph. ducta à lanâ quæ cùm naturâ sit candida, colorem quo semel infecta est non amittit. Ita ingenium frequenti vitiorum actione fœdatum, undè mos inolevit, haud facilè mutatur. *Venenum* pro colore accipi testatur Virgil. *Alba nec Assyrio fucatur lana veneno.* *Virtu.*

Virtutem videant, e intabescantque relictâ.

e Ad ultimã redigantur maciem ob virtutem relictam. Horat. Ode xxiv. l. III. *Virtutem incolumem odimus: Sublatam ex oculis quærimus invidi.* Tunc certè intelligimus quæ sunt bona, cùm quæ erant in potestate quibusque frui poteramus, ea amisimus. juxta illud Sophoclis in Ajace. οἱ γὰρ κακοὶ γνώμαισι τἀγαθὸν χεροῖν ἔχοντες οὐκ ἴσασι πρίν τις ἐκβάλῃ. *Mali bonum in manibus habentes, illud ignorant; ubi amiserunt, tunc cognoscunt.*

Persius, Deum rogat, ut non aliâ pœnâ afficiat malos qui virtutem & honestas artes securo animo contemnunt, quàm ut virtutis pulchritudinem in aliis videant, atque illam à se suis vitiis relictam cognoscentes, animi cruciatu & mœrore contabescant.

Magne pater divum, velis punire sævos tyrannos non aliâ ratione, cum dira libido tincta ferventi veneno moverit ingenium, i. ô optime & maxime Iupiter, noli affligere crudeles tyrannos graviore pœnâ, cùm effrænata cupiditas illorum animum commoverit, quàm [*ut videant virtutem, intabescántque relictâ*] i. quam ut in aliis videant virtutis splendorem, atque ut tabe quâdam præ tristitiâ consumantur, quia virtutem ipsi reliquerunt.

An-ne magis Siculi gemuerunt æra a *juvenci?*
Aut magis auratis pendens laquearibus b *ensis*
c *Purpureas subter cervices terruit*, d *Imus,*
Imus præcipites, quàm si tibi dicat, & e *intus*
f *Palleat infelix, quod proxima nesciat* g *uxor?*

a Perillus faber Atheniensis, ingenio præstans, taurum ex ære tanta arte fabricavit, ut igne subjecto, qui ejus in alvo includebatur ejulans, mugire putaretur. Hunc taurũ Phalaridi Agrigentinorum in Sicilia Tyranno dedit. *Phalaris* vero factum amplexus sed Autorem execratus, *Perilium* in taurum conjici jussit, ut primus artis suæ periculum faceret. Ovid. *Dixerat & Phalaris, pœnæ mirande repertor, Ipse tuum præsens imbue, dixit opus.* b Intelligit gladium fulgentem è lacunari seta equina appensum, quem Dionysius tyrannus demitti jussit, ut impenderet Damoclis cervici. Vide Cicer. Tuscul. lib. v. Historia bene nota est.

Istius.

Istiusmodi adolescentes, cum aliis virtutem invident, quam ipsi scientes & prudentes flagitiosè contempserunt, conscientiæ furiis magis torquentur, quàm qui in Phalaridis tauro cruciabantur.

An-ne æra Siculi juvenci gemuerunt magis?] i. nunquid homines per æneum taurum in Sicilia a Perillo factum, pejùs torti sunt, quàm quos mala conscientia excarnificat? [*& ensis pendens laque aribus auratis terruit magis purpureas cervices subter, quàm qui sibi dicat, Imus, imus præcipites, & infelix palleat intus, quod uxor proxima nesciat.*] i. & nunquid gladius de auratis laquearibus dependens, magis exterruit Damoclis purpurati cervicem sub gladio positam, quàm si quis conscientiæ stimulis afflictus, sibi ipsi intrà se dicat, Nos omni salutis spe prorsus destituti, in miseriarum voraginem ferimur præcipites? sic iste desidiosus & infelix Adolescens, scelerum suorum recordatione intus & in animo, id palleat ex timore, quod cum uxore fidelissimâ communicare nesciat. i. detegere erubescat.

c Damoclis cervices regio cultu ornati.
d Gradu irrevocabili præcipitamur in perniciem.
e Intra se conscius.
f Pallore concutiatur ex timore, propter virtutem neglectam.
Ambros. in Epist. *Nullus major est dolor, quàm is, qui peccati mucrone vulnerat conscientiam, neque ullum gravius est onus, quàm peccatorum sarcina & pondus flagitiorum. Deprimit animam, curvat usque ad terram, ne se erigere possit. Gravia, fili, gravia nimis delictorum pondera.* g Tanto dolore & pudore iste nequam maritus efficitur, ut potiùs velit intùs rumpi, quàm scelera sua uxori revelare. Ovid *Strangulat inclusus dolor, & cor æstuat intus, Lenitur lachrymis, egeriturque dolor.*

Sæpè oculos memini tangebam parvus a *olivo,*
Grandia si nollem morituri verba b *Catonis*
Discere, ab c *insano multùm* d *laudanda magistro,*
Quæ pater adductis e *sudans audiret amicis.*

a Oleum oculis infusum dolorem excitat, & lippitudinem quandam imitatur ac fingit, quam parentes dum metuunt in filiis, eos à lectione prohibent.
b Verba Catonis fortitudinem spirantia. *vel*, verba gravia de animi immortalitate. Duo fuere *Catones* celebratissimi, senior videlicet, qui & Censorius di-

Dein-

ctus est: & alter (de quo hic intelligit) Vticensis, qui secutus partes Pompejanas, cùm accepisset nuncium, iterum in Africa duce Scipione, Pompejanos esse superatos, seipsum Vticæ interfecit, ne in Cæsaris manus vivus veniret. Hic. *Viva virtutum imago* vocatur à Seneca & *exemplar viri sapientis*. Augustinus verò & Lactantius eum accusant tanquam sui homicidam.

Docet Persius hunc pigrum adolescentem non esse venia dignum, quippe qui eo ætatis pervenerat, ut virtutem à vitiis internoscere possit, siquidem in vitio fuit ætas, quæ nondum noverat rerum discrimina: per ignorantiam igitur peccavit, quæ peccantes quodammodò excusare consuevit.

Memini, parvulus sæpè tangebam oculos olivo,] i. Ego ipse, inquit Persius, sum memor, quòd cùm puer essem, ungebam sæpè meos oculos oleo, quo lippitudinem simulabam, [*si nollem discere verba grandia Catonis morituri.*] i. id faciebam, quia discendi tœdio nollem ediscere & memoriæ mandare, Declamationem grandibus verbis compositam, quâ uti potuit Cato Vticensis, cùm deliberaret, an sibi mortem consciceret, vel in Cæsaris potestatem veniret, [*multum laudanda ab insano magistro*,] Declamationem, inquam, multùm laudandam à magistro meo penè insano ob nimiam vehementiam, quâ nos ad studia extimulabat, [*quæ pater sudans audiret amicis adductis,*] i. quam Declamationem pater meus præ lætitiâ sudans, audiret, convocatis aliis amicis, ut qui eandem à me memoriter recitatam, audirent etiam.

c *Insanus* est, qui non habet mentem integram, undè Insania vel Stultitia. Item *Insanus*, dicitur *magnus*. Virgil. *Insani feriant sine littora fluctus*. Persius. ---*insani dicta Catonis.* In hoc loco accipi potest, & debet, pro Magistro nimis severo & concitato ad curam & institutionem discipuli, à quo subvereretur reportare notam indiligentiæ. vel, *ab insano*. i. à clamoso magistro, quia clamosi videntur esse insani. d VIRTUS *laudata crescit*. Hinc Quintilianus præcipit, ut Magistri discipulos collaudent, atque in spem, ad summum perveniendi Oratorem erigant. e *Sudans* præ lætitia, quòd filius tam benè declamaret, *vel*, subfrigidè sudans, præ timore ne filius malè recitaret; *vel*, sudans ob laborem in amicis convocandis & ad ducendis ad audiendum filium suum declamantem.

a *Senio* in talis vel tessera sex puncta continet, cujus jactus faustus erat & jacienti lucrum afferebat; quemadmodum è contrario, unum punctum, qui dicitur *canis* vel *canicula*, ferebat damnum.

Iurę etenim id summum, quid dexter [a] *senio ferret*

Scire, erat in votis, damnosa canicula quantum

Radet

Raderet, angustæ collo non fallier b *orcæ;*
Neu quis c *callidior buxum torquêre* d *flagello.*

Tunc *etenim* in illâ ætate meâ puerili, quæ ludicra sibi vendicat, [*jure id summum erat in votis scire, quid senio dexter ferret,*] i. legitimâ ratione id præcipuum erat in desiderio meo cognoscere, quid lucri in ludo talario fortunatus senio jactus mihi adferret, [*quantum canicula damnosa raderet.*] i. & scire cupiebam, quantum pecuniæ mihi detraheret canicula illa damnum afferens, [*non fallier collo orcæ angustæ,*] i. & scire avebam, qua ratione non possem falli angustiore orcæ collo, ne damnum ferrem, [*neu quis callidior torquere buxum flagello.*] i. denique hoc scire præcipuè affectabam, ne quis ex æqualibus, in tota civitate trochum è buxo melius circumageret.

b Orca ici hoc loco significat vasculum in turriculæ figuram conformatum, ex quo tali in tabulam aleatoriam conjiciebantur, ne, si manu jacerentur, fraus a lusoribus admitteretur. Horat: Sat: VII. l. II. appellat *Pyrgum.*
c Peritior.
d Turbo vel trochus crebrâ scuticæ percussione in gyrum vertitur.

Haud tibi inexpertum a *curvos deprendere mores,*
Quæque docet sapiens b *braccatis illita Medis*
c *Porticus,* d *insomnis quibus* e *indetonsa juventus*
Invigilat, f *siliquis, & grandi pasta* g *polentâ.*
Et tibi quæ h *Samios diduxit litera ramos,*
i *Surgentem dextro monstravit limite callem.*

a Malos mores a recta ratione detortos.
b Medi populi sunt in Asia, sic dicti à Medo, Medeæ & Ægei Atheniensium regis filio. *Braccatos* appellat Persius, quia Medi braccis, indumentis sc. fluxis ac vario lumine fulgentibus operiebantur. Ejusmodi enim utebantur frigidioris plagæ gentes Ovid. *Pellibus & laxis arcent mala frigora braccis.* Ambros: lib. I. de Officiis. *Sacerdotes* (inquit) *veteri more braccas accipiebant, sicut & Mosi dictum est à Domino: Et facies illi braccas lineas, ut tegatur turpitudo pudoris, à lumbis usque ad femora erunt.* Vocantur eriam aitis nominibus, sc. Subligaria vel Subligacula. c Fuit porticus Athenis *Pœcile* vocata, quam Poly-

D 5

Polygnotus pictor præclarissimus gratuito pinxerat. Illic illita sive depicta fuit pugna Marathonia quæ duce Miltiade pugnata est adversus Xerxen Persarum & Medorum regem. In hac autem porticu (quæ Græcè dicitur στοά) Zeno philosophus discipulos docebat, undè Stoicorum secta nomē suum desumpsit. d Iuventus vigilans & somni nescia. i. juvenes qui nocte dieque

Hæc ego (inquit didascalus vel condiscipulus) cùm puerili ætate perpetraverim, certè veniam merentur; at tu, ô piger, qui ævo grandior es, & qui jam philosophiæ operam dare cœpisti nullam potes excusationem prætendere.

Nam, haud inexpertum tibi deprendere mores curvos,] i. ex philosophiæ studio, haud incognitum tibi est, malos mores à bonis discernere, [*& quæ porticus sapiens illita Medis braccatis docet,*] i. nec te latet, quæ & qualia præcepta docet sapiens Stoicorum schola, in qua depicti sunt Medi braccati cum Atheniensibus pugnantes, [*quibus juventus insomnis & indetonsa pasta siliquis atque polenta grandi invigilat.*] i. quibus vitæ præceptis, juvenes (Stoicorum discipuli) vigiles & ad cutem tonsi, fabarum siliquis & crassa polenta nutriti, dant operam. [*& litera quæ diduxit ramos Samios, monstravit tibi callem surgentem limite dextro.*] i. nec via virtutis tibi est incognita. Nam litera Pythagoræ Samii, quæ duos ramos divisit, monstravit tibi angustam & arduam virtutis viam, dextro limite in sublime tendentem, ideoque venia indignus videris.

studiis incumbunt. e Non tonsa, more veterum Romanorum, qui capillos nutriebant. Virgil. *Ora puer prima signans intonsa juventa.* Innuit Persius quòd philosophiæ studiosi in ætate adhuc floridâ comam non consumpserint, sed laudabili incuriâ fluere aliquatenus permiserint. f *Siliqua* est fructus arboris quam Græci κεράτιον vocant, de quo Plin. lib. xv. cap. xxiv. ---*vivit siliquis & pane secundo.* Horat. lib. II. Epist. Per *siliquas* intelligit legumina & cibum viliorem. Est etiam *siliqua* illud, quo grana leguminum teguntur. g *Polenta* sic fit. Hordeum aquâ perfusum siccant nocte unâ, postero die frigunt, deindè molis frangunt servantque in multos dies. undè in Iosue scribitur, *Et comederunt de frugibus terræ die altero, & azymos panes, & polentam ejusdem anni.* Ovid. genere neutro *Polenta* dixit in illo versu. *Dulce dedit testa quod coxerat antè polenta.* Nota obiter, quòd Persius tria hic memorat bonarum artium studiis necessaria, sc. vigilantiam, curis expoliendæ negligentiam, & victus frugalitatem. Hinc etiam patet (quod benè notat Claverius) homines literis & præsertim sapientiæ deditos, minus fuisse carnivoros Ovid. xv. Metamorph. *Heu quantum scelus est, in viscere viscera condi, Congestoque avidum pinguescere corpore corpus, Alterius que animantem animantis vivere letho.* h Pythagoras ortu Samius fuit ex Samo Insulâ Ioniæ. Is per Y, literam quæ in duos ramos dividitur, monstravit nobis duas esse propositas vitæ vias. nempè dextram arduam & difficilem, quæ nos ad virtutem invitaret, & sinistram, latam & amplam,

plam, vitiis patentem, de qua Virgil. Epigramma. *Litera Pythagoræ discrimine secta bicorni, Humanæ vitæ speciem præferre videtur, &c.* i Dexter ille ramus, qui viam virtutis denotat, altè & in sublime se attollit.

Stertis adhuc? laxumque caput compage [a]*solutâ*
[b] *Oscitat hesternum, dissutis undique* [c] *malis?*

O hominum ignavissime, cùm ætate jam sis grandi, & hæc omnia noveris, ita ut neque pueritiam neque inscitiam prætendere possis, an

Stertis adhuc?] i. an profundè dormis & adhuc piger es ad humaniora studia capessenda? [*laxumque caput compage solutâ oscitat hesternum?*] i. án-ne caput tuum ex nimiâ somnolentiâ dissolutum, & compage labiorum diductâ, oscitando evapôrat hesternam crapulam? [*malis dissutis undique.*] i. malarum juncturis ex omni parte laxatis.

a Compagibus & nervis tui capitis quasi solutis. *b Oscitare,* propriè significat totum os aperire. Oscitatio autem somnolentis & otiosis maximè contingit, quæ cùm toto corpore fit, *Pandiculatio* vocatur. Oscitatio, plerunque ex otio & animi securitate provenit Terent. in Andriâ. *Sperans jam amoto metu interea oscitantes opprimi.* c Malis quasi dissutis & ab utraque parte laxatis. *Mala, æ*, est pars faciei, sic dicta, quòd rotundam speciem mâli præ se ferat.

Est aliquid quò tendis, & in quo dirigis [a] *arcum?*
An passim sequeris [b] *corvos,* [c] *testáque lutôque*
Securus quò pes ferat, atque [d] *ex tempore vivis?*

a Animum tuum. Metaphor. sumpta a sagittariis, qui signum ad quod collineant & jacula dirigunt sibi constituunt.

b Incertum corvorum volatum, quos pueri plerunque ita stulte insequuntur, ut in puteum aliquem foveamque incidant. *c Testa*, hoc loco ponitur pro lapillis, quos Græci *Ostracos* appellant. *Testa* etiam significat frustum vasis fictilis & cujusque lateris. *Testa* quoque est vas figulinum in igne decoctum. *Testæ* intelliguntur omnes pisces qui duriori cortice teguntur. Horat. *Sed non omne mare est generosa fertile testa.* *d Ex tempore vivere*, est in diem vivere, sine providentia, sine omni futurorum sollicitudine.

Cum constituendum sit vitæ genus, qui, & quales esse velimus, ut benè notat. Cicer. 1. Offic.

Est aliquid quò tendis & in quod dirigis arcum?] i. Est-ne certus aliquis vitæ scopus tibi propositus ad quem omnes tuas actiones & animi impetum referas? [*an passim sequeris corvos, testáque lutóque*] i. an more infantium nihil pensi habens de futuro, sequeris corvos cum lapillis & terræ globulis huc illuc cursitans? [*securus quò pes ferat?*] i. parùm sollicitus ad quem locum te pedes ferant? [*atque ex tempore vivis?*] i. atque vivis more dissolutorum sine providentiâ, ut tempora sese tibi offerunt sine ullâ futuri cautione?

a *Elleborum frustrà*, b *cùm jam cutis ægra*
tumebit
Poscentes videas: VENIENTI occurrite
morbo.

Persius juvenes monet animi morbis maturè occurrere, ne cùm radices egerint, ægriùs evellantur.

Videas poscentes elleborum frustrà, cùm jam cutis ægra tumebit:] i. quilibet videre possit, homines serò remedia poscere, quando cutis hydrope tacta inflabitur: [ergô, *Occurrite morbo venienti.*] i. vitiis pullulantibus in tempore obstate.

a *Ellebori* duo sunt genera, album & nigrum. Nigrum appellatur *Melampodium*, quoniam caprarum pastor nomine Melampus furentes in se Prœtidas primus purgasse & sanasse fertur. Prodest morbis comitialibus, melancholicis insanientibus, articulariis doloribus & resolutis. Dioscor. lib. IV. cap. CXLVI. b Quum quispiam hydrope laboraverit. c PHARMACA *nascenti sunt adhibenda malo.* Theognis. OPPRIME *dum nova sunt subiti mala semina morbi.* Ovid. Inveterata difficilius curantur, ut inquit Seneca.

Et quid opus a *Cratero magnos promittere*
montes?
Discitéque ô miseri, & b *causas cognoscite*
rerum,

a Fuit *Craterus* Medicus Augusti temporibus nobilissimus, de quo M. Tull. lib. XII. ad Atticum, *com-*

c *Quid*

[c] *Quid sumus*, [d] *aut quidnam victuri gignimur*, [e] *ordo*
Quis datus, aut [f] *metæ quàm mollis flexus*, *&* [g] *undæ*;
[h] *Quis modus argento*, [i] *quid fas optare, quid* [k] *asper*
Vtile nummus habet, [l] *patriæ*, *charisque propinquis*
Quantum elargiri deceat, [m] *quem te Deus esse*
Iussit, [n] *& humanâ quâ parte locatus es in re.*

Cùm vitiis sis ita in senectute obrutus, ut ad virtutem nunquam redire possis, non aliter quàm si corporis tui valetudo sit prorsus deplorata.

Quid opus promittere montes magnos Cratero?] i. quid prodest magnos auri montes & præmia ampla Cratero Medico polliceri, ubi jam sis desperatæ valetudinis? [*ô miseri discite jam*:] i. ô infelices adolescentes, qui honestis studiis jam in tenerâ ætate animos vestros non conformatis, discite quid ignoratis, sc. liberales artes & scientias, [*& cognoscite rerum causas*,] i. & ex naturali philosophiâ inquirite rerum principia, [*quid sumus*,] i. quòd sumus rationis participes & mortales, [*aut quidnam victuri gignimur*;] i. ad quem usum nati sumus, [*quis ordo datus*,] i. quis vivendi ordo nobis à Deo præscribitur, [*aut quàm mollis flexus metæ*,] i. quàm facilis sit via vitæ nostræ regendæ atque moderandæ, si operam dederímus, [*& undæ*:] i. & quàm facilis sit flexus & declinatio hujus undantis & fluctuantis vitæ, [*quis modus argento*:] i. quæ mensura pecuniis conquirendis & erogandis sit statuenda, [*quid fas optare*] i. quid sit æquum

movet me Attica, etsi assentior Cratero. de quo etiam Horat. lib. II. Satyr. III. *---Craterum dixisse putato.* De hujus servo sic scribit Porphirius Tyrius lib. I. περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων. *Crateri autem Medici servus novo & inusitato morbo affectus, nempè carne ab ossibus divisâ ac distractâ Pharmacia quidem nihilò meliùs se habuit, sed viperâ in piscem conformatâ & comesâ, convaluit carne de integro conglutinatâ.*
[b] Virgil. Georg. II. *Fœlix qui potuit rerum cognoscere causas.* Poëta fortasse intelligit causas finales, ob quas quæq; res sunt conditæ. *Vel*, primâ causam, quâ movemur, quâ spiramus.
[c] PVLVIS *& umbra sumus*, ca-

ομα & ονία μόνον, brevis ætatis & fragilis vitæ. d Creavit vel fecit Deus rationalem creaturam, ut summum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando possideret, possidendo uteretur. Augustinus.

æquum à Diis petere, [*quid utile asper nummus habet;*] i. quid commodi adfert nummus recens cusus, [*quantum deceat elargiri patriæ charisque propinquis;*] i. quantum ex divitiis tuis dare & impendere debeas patriæ, parentibus, cognatis & vicinis, [*quem Deus jussit te esse,*] i. qualem te Deus esse voluit, [*& in humanâ re quâ parte es locatus.*] i. & in quo gradu & rerum conditione à Deo constitutus es.

e Quo ordine vita cujusque sit instituenda. nimirùm ut honestè vivamus, neminem lædamus, jus suum cuique tribuamus. *f Meta.* est terminus ad quem curritur, & cum illic perventum sit, oportet ut circa ipsam benè & molliter flectatur, ne per imperitiam rota metæ impacta frangatur. Cùm autem vita nostra sit quasi cursus aut peregrinatio, poëta per *mollem metæ flexum*, intelligit facilem & expeditam rationem vitæ nostræ regendæ, si in ipso flexu utamur industriâ, sin minùs, metæ tactus periculosus erat. *g* Sunt qui volunt hanc dictionem (*unde*) non esse nomen genitivi casus, sed esse Adverbium *undè*, ut sit sensus: Discite o miseri, a quo principio devenimus, sc. a mortalibus, ergo mortales sumus. Ego verò cum argutis hujus poëtæ interpretibus sentio, poëtam alludere ad eam metam quæ in Naumachiâ est constituta, ad quam subitò navis esset convertenda, de quo Virgil. in v. Æneid. *Hic viridem Æneas frondenti ex ilice metam Constituit, signum nautis, pater: undè reverti Scirent, & longos ubi circumflectere cursus.* & sanè undoso freto optimè comparatur hæc vita, cujus fluctus ingenio & agilitate potiùs eluduntur & superantur, quam violentâ quadam obstinatione Ovid. *Obsequio tranantur aquæ, nec vincere possis Flumina, si contrà quàm rapit unda, nates.* *h* Quantum argenti nostris usibus sufficiat, ut rectè tantum quæramus & usurpemus. *i* Hoc ideò dicit Persius, quia pauci sunt, qui quid sit optandum, cognoscunt. *k* Hanc utilitatem habet nummus, ut partim nobis, partim aliis prodesse possimus, qui dicitur *Asper* ob literas & figuras recens impressas, *Vel*, quia nummus bella aspera movet, ac inter consanguineos diffidia serit. De cujus utilitate audi Petronium Persio adversantem. *Quisquis habet nummos securâ navigat aurâ, Fortunamque suo temperat arbitrio. Multa loquor, quidvis nummis præsentibus opta, Eveniet, clausum continet arca Jovem.* Græci nummum νόμισμα, appellant, quia cùm antè pecuniam inventam permutatione solerent uti, usus nummi per legem introductus est. Plautus pecuniam vocat *animam*, quia est rerum omnium anima & negotiorum agendorum nervus. *l Omnes omnium charitates patria una complexa est. pro quâ quis bonus dubitet mortem oppetere? M. Tull. Offic.* 1. DVLCE & *decorum est pro patriâ mort.* Horat. Od. 11. lib: 111: *m* Fac memineris Deum velle, quod sis bonus & justus ejusque præceptis diligenier obtemperes. *n* Disce quam sortem inter homines obtines, an natus sis ad imperandum vel serviendum, ne plus minus-ve facias, quam tua ferat conditio.

a Fidelia est vas Samium ad usus plurimos, sic dicta quod infusa fideliter contineat.

Disce: neque invideas, quòd multâ a fidelia putet

Et

In locuplete [b] *penu , defensis pinguibus* [c] *Vmbris,*
Et piper, & [d] *pernæ* [e] Marsi [f] *monumenta* [g] *clientis,*
[h] *Mœnâque quòd primâ nondum defecerit orcâ.*

Disce inquam, omnia superiora quæ dixi & tua sorte contentus vive, [*neque invideas* ,] i. neq; movearis desiderio vicinæ sortis, [*quòd multa fidelia putet in locuplete penu* ,] i. quòd multæ fideliæ omni cibariorum genere plenæ, fœteant & rancescant in locupletis Causidici penuario, [*defensis pinguibus Vmbris* ,] i. qui quidem Iurisconsultus eadem cibaria dono acceperat à clientibus, (sc. pinguibus & obesis Vmbris) quos ille in judicio defenderat, [*& piper, & perna , mœnâque monumenta Marsi clientis, nondum defecerit orcâ primâ.*] i. neque invidia afficiare, quòd in cella penuaria Iuridicorum Romanorum, & piper & pernæ (munera Marsi clientis) non deficiant, sed in summa abundantia inveniantur, denique non invideas, quòd ibi piscis *Mæna* dono etiam datus nondum defecerit, in priore vase salsamentario, cùm posteriora donarentur.

b Penus significat omne, sive esculentum sit, sive poculentum, quod victus gratia conditur & servatur. Hic verò ponitur pro cella penuaria per Metonym: adjuncti. *c Vmbri* erant populi Italiæ antiquissimi, quos poëta *pingues* appellat, vel quia divites, vel quia obesi erant & ingenio tardi: *d Pernæ* dicuntur tam priores quam posteriores coxæ porcinæ cum toto pede, quas Martialis *petasones* appellat: sale enim conditæ servantur ad tempus in ædibus divitum: *e* Consultoris qui lites sequitur de gente Marsorum, qui populi erant Apuliæ Samnitibus finitimi: *f Monumenta* dicuntur, quæcunque relinquuntur ad memoriam: clientes ergò ut patronum officii moneant, aliquid donabunt, ut illi ex memoria non excidant: *g Cliens* est correlativum patroni: nam patronus est causæ defensor, cliens autem defensione indigens. i. litigator qui patronum colit & sequitur: *h Mæna*, est brevis piscis marinus, qui candidus hyeme, æstate fit nigrior. Latina alecula: *i* Vas salsamentarium collo angusto, cujusmodi etiam nunc servandis thynnis usurpatur.

Heic

Heic aliquis de gente a *hircosâ* b *Centurionum*,
Dicat, c *Quod satis est, sapio mihi: non ego curo*
Esse quod d *Arcesilas, ærumnosique* e *Solones*,
f *Obstipo capite*, & g *figentes lumine terram*,
Murmura cùm secum, & h *rabiosa silentia rodunt*,
Atque exporrecto trutinantur verba labello,
i *Ægroti veteris meditantes somnia*: k gigni
De nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti.
l *Hoc est, quòd palles? cur quis non* m *prandeat, hoc est.*

Persius jam occurrit inani objectioni quorundam militum planè crudorum, ac barbarorum qui virtutis præcepta subsannant & philosophos derident.

Hîc aliquis de gente hircosa centurionum, dicat, sapio, quod satis est mihi:] i. hoc loco quispiam de olido & hirsuto militum genere, ægrè ferens hanc meam admonitionem, Respondeat mihi, ac dicat; ô Persi, Ego in rebus meis satis sapiens sum: [*non ego curo esse quod Arcesilas, ærumnosique Solones*,] i. Ego non desidero philosophus esse, qualis fuit Arcesilas, qualésque fuerunt alii philosophi, Solonis similes, ærumnarum pleni, [*& obstipo capite figentes terram lumine*,] i. qui caput in humerum incurvant, & oculos in terram figunt, [*cùm secum rodunt murmu-*

a Quia multi sunt milites verè generosi & nobiles, & qui virtute sibi innata sunt valde conspicui, non mihi placet gentem militarem istic a Persio *hircosam* appellari, quatenus hæc Dictio aliquando significat libidinosos, neq; velim ut milites habeantur pro squallidis & grave olentibus, quia *hircus* etiam significat fœtorem sub alis: sed potius per *gentem hircosam*, intelligi debet, Gens pilosa, hirsuta, hispida, & ob hoc, virilis. Nam ut bene Iuvenalis: *Hispida membra quidem & dura per brachia seta, promittunt atrocem animum*—

b *Centurio* dicitur, qui centum peditibus præest. Hic vero *Centuriones* ponuntur pro militibus.

murmura & silentia rabiosa,] i. quando intra suos dentes versant susurros, & intra se contenticsa agitantes, velut canes rabidi silent & mordent, [*atque trutinantur verba labello exporrecto,*] atque verba quasi trutina curiosè pensitant labris extensis, [*meditantes somnia ægroti veteris:*] i. secum meditantes nugas & figmenta alicujus ægroti & veteris philosophi, qualia sunt hæc: [*nihil gigni de nihilo, nil posse reverti in nihilum,*] i. quòd ex nihilo nihil fit, & quod nulla res in nihilum potest reverti [*hoc est quod palles?*] i. Hæ sunt nugæ (inquit Centurio) ob quarum scientiam tu, ô philosophe, nimio studio pallorem tibi contrahis? [*hoc est, cur quis non prandeat?*] i. hæc sunt deliria, quibus ut intentiùs invigilent, multi à cibo abstinent?

c Quod mihi abundè sufficit.

d Inter multos hoc nomine vocatos, fuit unus *Arcesilas* philosophus Academicus (de quo hic intelligitur) ex Pitava civitate Æolica oriundus, Crantoris discipulus, qui cùm nihil omninò sciri affirmarit, à Lactantio dictus est, *Ignorantiæ Magister*, à Cicerone, *Philosophiæ eversor.* Obiit autem cùm merum immodicè hausisset, Anno ætatis suæ LXXV.

e Est Synecdoche speciei, pro genere. *Solones* pro philosophis Soloni similibus, qui quidem ab hircosa illa militum gente, dicuntur *ærumnosi*, quia ad sapientiam consequendam, multas ærumnas & labores sustinebant. *Solon* autem Salaminus, unus ex septem Græciæ sapientibus, claruit Athenis circa ævum Tarquinii Prisci Romæ regnantis. f Capite in humerum inclinato, vel in unum latus retorto, qui gestus est hominis cogitabundi, & attentius quid apud se meditantis. Sic etiam hypocritæ sæpiùs incedunt. g Oculorum lumine terram intuentes. *vel*, est Hypallage, pro, figentes lumina in terra. h Quando cum silentio meditationes suas secum rodunt, de quibus postea contentiosè disputaturi sunt. Est Metaphor. ducta a canibus, quibus ossa dentibus atteruntur seu potiùs sumpta a cane rabioso, qui rabie correptus silet. Paulus Ægineta lib. v. c. xii. i Tanquam senis valetudinarii somnia. i. ridicula & nugacia, quæ philosophi secum disputant. Horat. de Arte poët. ———— *velut ægri somnia Vanæ Finguntur species* ———— k Hæc opinio *Ex nihilo aliquid fieri*, omnes (inquit Aristoteles) perterruit philosophos, cum de mundi creatione loquerentur: sed Christiani credunt, tuentur, & verè defendunt. DEUM omnia ex nihilo creasse. l Hoc philosophiæ studium in causa est, o Persi, quod ita palleas? ait Hircosus ille miles. m Ciborum ingurgitatio literarum studiis est inimica. unde illud Iuvenalis: ———— *fuit utile multis Pallere, & vinum toto nescire decembri.*

Hos populus ridet, multumque [a] *torosa juventus*

a *Toros* appellamus pulpam carnis musculosam, in qua est robur & firmitudo, unde *torosus* derivatur. Hieronymus Diaconum taxat, cui taurina cervix esset toris adipeis intumescens.

Inge-

Ingeminat [b] *tremulos* c *naso crispante cachinnos.*

Hactenus hircosus Centurio contra philosophos & literarum studia, cui statim respondet Persius.

Populus ridet hos, & juventus multùm torosa ingeminat cachinnos tremulos.] i. Imperita multitudo hos philosophos habet ludibrio, & juvenes Romani valdè robusti, immoderatos risus ob hæc talia multiplicantes, hos etiam subsannant, naso quidem in rugas contracto.

Inspice : nescio quid trepidat mihi pectus & ægris
Faucibus exuberat gravis [a] *halitus, inspice sodes,*
Qui dicit Medico, jussus requiescere, postquam
Tertia compositas vidit b *nox currere* c *venas,*
De majore domo modicum sitiente d *lagenâ*
Lenia e *loturo sibi* f *Surrentina rogavit.*

Tu ô Centurio hircose (inquit Persius) *qui corporis voluptates domare non potes, sed iis succumbis : similis tu quidem es ægroto qui Medicum accersens, sic eum alloquitur.*

a Tremulus cachinnus, est risus immoderatus, quo corpus concutitur & tremit. c Sedes risus est in naribus.

a Halitus teter & insuavis, ab iis emittitur, quæ stomachi cruditate laborant. *b* Metonymia adjuncti, pro subjecto. *Nox tertia* pro ægroto qui tertia nocte ubi febrem non reverti vidit, quartum diem, non ut Medicus præcepit, expectat, sed balnea, luxum & crapulam repetens, in vitæ exitium incidit. *c* Arterias temperie aliqua mobiles & placatas. *d* Lagenula, quæ modicum sit. i. quæ modicum vel parum vini capit. *e* Solebant Romani ante cœnam se exercere, post exercitationem vero balneum ingredi. Commodus Imperator lotione tantopere delectabatur, ut per diem septies & octies balneis lavaretur.
f *Surrentum*, oppidum fuit Campaniæ a Græcis conditum, Syrenum quondam sedes. Hinc vina *Surrentina* dicta sunt, convalescentibus, & balnea ingressuris maxime comprobata, quia tenuia erant & parùm noxia, etsi fortasse parum jucunda.

Inspi-

Inspice:] i. ô Medice considera & pulsum meum tange : [*nescio quid trepidat mihi pectus,*] i. male me habeo , sed nescio quam ob causam cor mihi palpitat , [*& halitus gravis exuberat faucibus ægris,*] i. & halitus difficilis & malè olens,ex ægris meis faucibus affatim exit, [*qui dicit Medico;inspice sodes,*] i. ægrotus , qui ita Medico suo dicit,quæso ô amice,perpende quid morbi sit, [*jussus requiescere,*] i. à Medico suo jussus,ut abstineat à labore, à certis cibis , vino & balneis,atque in lecto jacere in quartum usque diem,tamen [*postquam tertia nox vidit venas currere compositas,*] i. ubi ille ægrotus tertia nocte post Medici consilium datum intellexit venas suas compositè salire, [*rogavit sibi loturo lenia Surrentina de domo majore lagenâ sitiente modicum.*] i. rogavit, & sibi jam balneum ingressuro exhiberi curavit mitia vina,non Surrentina de domo alicujus potentioris allata in poculo parvulo.

Heus bone, tu [a] *palles.* [b] *Nihil est. videas tamen istud*
Quicquid id est : surgit [c] *tacitè tibi lutea pellis.*
At tu deterius palles; ne sis mihi [d] *tutor:*
Iampridem hunc sepeli tu restas , Perge , tacebo.

Medicus de improviso interveniens , & ægrotum genio indulgere deprehendens , voce blandula eum compellat , sicuti Medicum decet se gerere erga eos,qui miserè ægrotant.

Heus bone,] i. Heus bone vir (inquit Medicus) quid agis ? [*tu palles,*] i. tu pallidus es ex morbo latente,& tamen vinum bibis balneumque ingrederis , undè & morbum & mortem tibi acceleras.(Respondet ægrotus Medici verba a-

a Pallor sæpe numero indicium est ægritudinis. Virg. *Continuo est ægris alius color, horrida vultum Deformat macies---*

b *Qui in gravi morbo dolorem non sentit, in illo spes sanitatis exigua est, aut propè nulla.* Hippocrat.

c Latenter, ex causa incognita.

d *Tutor* est, qui vim & potestatem habet in capite libe-

ro, ad tutandum eum, qui se per ætatem nondum tueri potest. *Tutores* etiam furiosis & mente captis dari solent.

ba aspernans. [*Nihil est inquit.*] i. Nihil est periculi in hoc meo pallore. [*videas tamen istud quicquid id est,*] sunt verba Medici. Quamvis, tu ægrote, valetudinem tuam dissimulas, quæso tamen consideres illud quicquid est palloris, quod tu nihil esse dicis. Nam [*lutea pellus surgit tibi tacite.*] i. subcrocea cutis tibi sensim intumescit in toto corpore, quod signum est hydropiseos. [*at tu palles deterius,*] i. at tu ô Medice, [inquit ægrotus) deterius palles quam ego, quapropter Medice cura teipsum, [*ne sis mihi tutor*] i. noli me quasi pupillum habere, ut mihi quicquam aut præscribas aut imperes. [*jampridem sepeli hunc,*] i. jamdudum unum sepelivi tutorem, qui suis monitis mihi nimium fuit molestus [*tu restas,*] i. tu qui supervenis mihi tanquam alter & novus tutor, restas à me etiam sepeliendus. [*perge, tacebo.*] Medicus de hujus salute desperans, respondet ægroto. Perge ad vina & balnea, fac ut libet. Ego verbum posthac non faciam, sed quia curari non vis, hinc abibo.

Turgidus hic epulis, atque a *albo ventre, lavatur,*
Gutture sulfureas lentè exhalante b *Mephites.*
Sed tremor inter vina subit, calidumque c *trientem*
Excutit è manibus; dentes crepuêre retecti.
Vncta cadunt laxis tunc d *pulmentaria labris.*

a Corpore pallido & languido. sic Horat. Ode. 11. lib. 11. Hydropem appellat, *album languorem.* & Sat. 11. lib. 11. *pinguem vitiis, albumque.* b *Mephitis,* proprie est terræ putor ex aquis maxime sulfureis & putridis proveniens. In nemoribus vero gravior est ex densitate sylvarum. Virg. —*sævumque exhalat opaca Mephitin. Sulfureas* ergo *Mephites,* expone flatus ex stomachi cruditate teterrimos sulfur redolentes. c *Triens,* est genus vasis potorii, sic denominati, a numero quatuor unciarum quas continet. Est enim triens quarta pars assis, qui duodecim unciis constat. d *Pulmentarium à pulte* dictum, est cibus in modum pultis factus, cujus formam, cibus indigestus per vomitum ejectus, repræsentat.

e In

Hinc e *tuba, candelæ : tandemque* f *beatulus alto*
Compositus g *lecto ,* h *crassisque lutatus* i *amomis*
In portam rigidos calces extendit : at illum
k *Hesterni* l *capite induto subiere* m *Quirites.*

Post dialogum finitum inter ægrotum & Medicum, Persius jam eleganter exprimit , quomodo iste ægrotus ob ventris ingluviem , balnea & ebrietatem, perierit.

Turgidus hic epulis, atque albo ventre, lavatur,] i. hic adolescens , variis ferculis distentus & ventre hydropico inflatus , balneum intrat & lavatur , [*gutture lentè exhalante sulfureas Mephites.*] i. gutture per respirationem ægrè emittente indigestos vapores , quales ex venis sulfureis exhalantur. [*sed inter vina tremor subit,*] i. inter potandum, pavor, instantis mortis signum, illum invadit, [*& è manibus excutit trientem calidum;*] i. & tremor è manibus ægroti excutit calicem calida potione plenum; [*dentes retecti crepuère :*] i. dentis retractis labiis crepitum excitârunt. [*tunc pulmentaria uncta cadunt labiis laxis.*] tunc pingui & lauta obsonia, ex ore illius & labris apertis , evomuntur. [*hinc tuba, candelæ;*] i. nimirum ex hac intemperantiâ mors ingruit , & tubæ cum candelis præparantur ad funus deducendum; [*tandemque beatulus compositus lecto alto , & lutatus amomis crassis , extendit calces rigidos in portam.*] i. & paulò pòst Centurio ille (quem vulgus æstimat beatum) in eminente feretro collocatus, multisque unguentis perfusus, pedes jam morte rigidos, versùs januam domus profert , dum extra

e In potentiorum funeribus, olim tuba canebatur, in plebejis tibia, unde Virgil. in funere Pallantis. Æneid. 11. *It cœlo clamorque virum clangorque tubarum.* & Ov. v. de Tristibus. *Tibia funeribus convenit ista meis.* Sanctissimus noster Redemptor, in Euangelio puellam suscitaturus, Tibicines removeri jussit.
f Ironicè per diminutivum, appellat hunc Centurionem, *beatulum*; innuens eum minimè beatum fuisse, sed potius miserrimum.
g Feretro, quod instar lecti, stragula & vestibus pretiosis fuit coopertum, quæ consuetudo mortuos efferendi, ad nostram usque ætatem continuatur.
h Non vili-

bus sed copiosis unguentis oblitus, & quasi luto perunctus. Nam cadavera perungebantur. Virgil. VI. Æneid.

extra urbem ad sepulturam effertur. [*at Quirites hesterni subiere illum capite obducto.*] i. servi ejus libertini, qui pridie ante mortem domini sui, erant libertate donati, illum, pileo induto, humeris sustulerunt & ad sepulturam exportarunt.

——*corpusque lavant frigentis & ungunt.* *i* Vnguentis ex amomis. *Amomum* exiguè fruticat, ex ligno se convolens in racemi modum, flore ceu candidæ violæ parvo, foliis Bryoniæ similibus. Antidotis immiscetur & pretiosissimis unguentis. Dioscor. lib. I. cap. XIV. *k* Per *hesternos Quirites*, intellige novos cives Romanos, qui pridiè vel paulo ante heri sui mortem, erant manumissi & libertate donati. *l* Servi manumissi & liberi facti, raso capite pileum sumebant, idque erat insigne libertatis. pileati igitur, & capite induto, incedebant ad sepulturam, ante manumissoris corpus. Pers. Satyr. V. *Hac mera libertas quam nobis pilea donant.* *m* Romani dicti sunt *Quirites*, à *Quirino*, vel *Romulo* Romæ conditore. Hic observa, quod sicut ille sibi mortem accelerat, qui sanum Medici consilium spernit: sic qui philosophorum consiliis non auscultat, in animi morbos & interitum incidit.

a Venas dixit pro *Arteriis*, quarum pulsus primum & maxime vitalis facultatis totiusque corporis robur, at non obscurè tamen cordis corporisque conditionem refert. *Arteriæ* autem a multis Me-

Tange miser a *venas, & pone in pectore dextram.*
Nil calet hic, b *summósque pedes attinge, manusque*
Non frigent: visa est si forte c *pecunia, sive*
Candida vicini subrisit d *molle puella,*
Cor tibi ritè salit? e *Positum est algente* f *catino*
Durum g *olus, & populi cribro decussa* h *farina.*

dicis appellantur *vena*. Cornelius Cels. lib. III. cap. VI. *Venis enim maximè credimus, fallacissima rei; quia sæpè ista lentores celerioresve sunt, & ætate, & sexu, & corporum naturâ.* Idem lib. II. cap. IV. *Periculosissimum tamen est, si venæ quoque ibi vehementer agitantur.* *b* Extremitates pedum & manuum citiùs frigent, quia sunt tenues nervosæ & exigui admodum sanguinis. *c* Plinius lib. XXXIII. scribit *pecuniam* sortitam esse nomen à nota pecudis, quoniam antiquitus nummi pecudis effigie signabantur. *d* *Molle*, ponitur loco Adverbii, pro *molliter*. *e* Si positum est. *f* *Catinus*, vas est escarium. *g* Vt brassica vilis. *h* Panis plebeius & secundarius. Materia pro forma.

Tente-

Tentemus fauces: tenero latet ulcus in ore
Putre, quod haud deceat plebejâ radere [i] *betâ,*
[k] *Alges, cùm excussit membris* [l] *tremor albus* [m] *aristas:*
Nunc [n] *face suppositâ fervescit sanguis, &* [o] *irâ*
Scintillant oculi; dicisque facisque, quod ipse
Non sani esse hominis, non sanus juret [p] *Orestes.*

Sunt hæc verba cujusdam vesani juvenis, qui corpore sano est, sed turpiter laborat animi vitiis, quæ oblatâ occasione cumulatissimè prorumpunt.

Miser] i. alius quispiam infelix adolescens dicit Medico, [*tange venas, & pone dextram in pectore:*] arteriarum mearum pulsum examina, & dextram tuam conjice in pectus meum, ut ex cordis palpitatione, morbi genus explores? [*nil calet hic,*] Respondet Medicus, Nullum in venis tuis est signum caloris febrilis, pulsus enim est temperans, [*attinge summos pedes & manus* inquit Iuvenis.] ô Medice, summitates pedum & manuum mearum tange obsecro, ut intelligas utrum frigere incipiant. [*Non frigent*, inquit Medicus.] i. neque manuum neque pedum tuorum extremitates, ullo modo algent, ut indè febris conjectura fiat: [*si fortè pecunia visa est, sive puella candida vicini subrisit molle, salit cor tibi ritè?*] i. verùm enimverò (ait Medicus) quamvis tu corpore sanus est, Ego tamen alium in te morbum deprehendo. Nam animi moderatio in te non est, latitant in pectore tuo avaritia, libido, timor, iracundia & alia vitia enormia. Si fortè magna vis pecuniæ tibi conspicitur, vel si pulchra vicini

[i] *Beta*, ut vulgatissimum, ita maxime insipidum est olus, quod ut palato arrideat, sine vino & aromatibus decoqui non potest. unde Martialis *Vt sapiant fatua fabrorum prandia beta, ô quàm sæpè petit vina piperq; coquus.* *Beta* a Persio *plebeia* dicitur, quia populi est annona, & plebs ea vescitur: ponitur igitur hoc loco. pro cibo vilissimo.

[k] *Algere*, est cum frigore trepidare.

[l] Timor cur pilos erigit docet Aristoteles Problem. sect. VIII. quæstion. XVIII. Quia frigus constipat poros, & pori jam constipati constringunt capillos.

[m] Pilos more aristarum inhorrescentes. *Aristæ* autem pro-

cini puella molliter tibi arrisit, ecquid cor tuum rectè & compositè tibi salit ? non-ne animo ægrotas ? *Durum olus positum est catino algente, & farina decussa cribro populi,*] i. si olus malè coctum sit tibi appositum in frigido & egeno catino, vel panis confectus ex farina, quæ discussa & purgata est cibro setaceo, non serico. [*tentemus fauces:*] i. Age (inquit Medicus) experiamur, an fauces tuæ rectè valeant, an aliquod ulcus luxuriæ in illis insideat ? [*ulcus putre latet in ore tenero, quod haud deceat radere betâ plebeia.*] i. ibi videre licet quòd tu adeò mollis es & delicatus liguritor, ut falsò prætendas apostema in ore tuo tenero latére, quod non æquum sit atterere betâ plebejâ & cibo vilissimo, atque hoc facis, quia ventri & luxuriæ deditus es & assuefactus. [*Alges, cum tremor albus excussit aristas membris.*] i. ob levissimum etiam periculum, tu frigore concuteris, quando timor (qui pallidos efficit) pilos ex membris tuis, aristarum more erexit. [*nunc face supposità sanguis fervescit,*] i. rursus iracundiæ materia oblata, sanguis circum cor tuum ebullit, [*& oculi scintillant irâ,*] i. & per iram oculi tui scintillas ignis emittere videntur, [*dicisque, facisque, quod ipse non sanus Orestes jurat, non esse sani hominis.*] i. & in iracundiæ furore, tu id dicis & facis, quod ipse Orestes & alii homines insani jurare possint, factum esse ab homine sanitate rationis privato.

prie significant aculeos spicarum sic dictæ, quod primæ arescant, quibus se muniunt fruges, ut tanquam vallo, a morsu avium defendantur.

n Perindè ac si ignis supponeretur.

o IRA *furor animi brevis est*. quæ feras quidem mentes obsidet, eruditas prætérlabitur, ut pulchre notat Petronius.

p Nota est historia Orestis, qui cùm Apollinis jussu, matrem suam Clytemnestram in ultionem necis paternæ occidisset, confestim furiis exagitatus insanivit.

SA-

SATYRA QVARTA.

ARGVMEVTVM

In hac Satyrâ, quæ majori ex parte est politica, Persius sui ævi adolescentes seu potius ipsorum parentes monet, ne cruda ingenia Reipub. gubernationem suscipiant. Quòd cùm NERO *Imperator tunc temporis faceret, (fuit enim juvenis nec ætate nec prudentia instructus) Persius igitur sub personâ Socratis Alcibiadem Periclis pupillum severè reprehendens, ipsum* NERONEM *reverà subtiliter vituperat, quem metus causa apertè nominare non audet.*

Rem populi tractas (a *barbatum hoc crede Magistrum*
Dicere, sorbitio tollit quem dira b *cicutæ*)
Quo fretus? Dic hoc magni pupille c *Pericli.*
d *Scilicet* e *ingenium, & rerum prudentia* f *velox*
Ante pilos venit, dicenda, tacendaque g *calles.*
Ergò ubi commotâ fervet plebecula h *bile,*
i *Fert animus calidæ fecisse silentia* k *turbæ*
l *Majestate manus:* m *Quid deinde loquére?* n *Quirites.*
Hoc, puto, non justum est, illud malè, rectiùs istud.

a Philosophi barbam nutriebant, quia (ut inquit Plinius in Epistolis (*Barba sylvesa & pulchrè alita, quamvis res ipsa sit exterior & fortuita, inter hominis eruditi Insignia recensetur.* Hinc fit opinor, quod non pauci nostrâ ætate, barbas gerant grandes & fœcundè nutritas, eo nimirum ut videantur graves

Scis etenim justum geminâ suspendere lance
o *Ancipitis libræ : rectum secernis , ubi inter*
Curva subit, vel cum fallit pede regula p *varo :*
Et potis es nigrum vitio præfigere q *Theta .*

Rem populi tractas ?] i. ô Alcibiades , seu potiùs Nero, dic mihi quæso , tu-ne Rempubl. administras ? [*crede Magistrum barbatum dicere hoc,*] i. noli tu putare ô Nero , me hanc Satyram de te scribere , & in eâ te reprehendere, sed finge Socratem barbatum illum pædagogum Alcibiadi discipulo suo hoc dicere , Socratem (inquam) [*quem dira sorbitio cicutæ tollit,*] i. quem lethalis haustus cicutæ extinguit,[*pupille magni Periclei , dic hoc.*] i. ô Alcibiades, pupille patrui tui Periclis , magni illius ducis dic mihi hoc quæso , nempè quâ re confisus, Rempublicam tu regendam suscipis ? [*scilicet ingenium , & velox prudentia rerum venit ante pilos,*] i. scilicet ingenium versatile, & summa rerum prudentia tibi ante barbam contigit. [*calles dicenda , tacendaque.*] i. tu etiam puer, nosti quid debeas dicere,quid tacere. [*Ergò ubi plebecula fervet bile commotâ,*] i. Ergò quando imperitum vulgus concitatur cholerâ & irascitur.[*animus fert fecisse silentia turba calida majestate manus,*] i. animus tuus desiderat manus tuæ elevatione & vultus gravitate , iracundæ multitudini silentium imperare, [*deinde quid loquêre?*] i. ubi silentium fecisti,cùm sis omnium rerum inscius , quid tum dicturus es ? [hoc nimirùm, *Quirites , puto , hoc non justum est,illud malè,istud rectiùs :*] i. ô cives Romani, ita facere,ego existimo non esse justum,illud malè

esse & eruditi,quamvis revera eorum nonnulli non plus sapiunt quàm hirci barbari.
b Socrates philosophus Atheniensis, Sophronisci marmorarii & Phanaretæ obstetricis filius, primus, teste Cicerone, philosophiam evocavit e cœlo,& in urbibus collocavit domosque introduxit, qui Apollinis oraculo *sapientissimus* est judicatus. Is ab Atheniensibus mortedamnatus, succo Cicutæ epoto periit, quæ ob insignem quam obtinet frigiditatem, intra corpus assumpta, enecat. Quod si quis per imprudentiam lethale Cicutæ venenum hausisset, illi confestim vinum meraculum propinetur. vide Plin-

malè fieri censeo, istud rectiùs ageretur. [*etenim scis suspendere justum geminâ lance ancipitis libræ;*] i. nam tantâ es rerum cognitione præditus, ut etiam scias, quasi in ambiguâ bilance positum quod justum est & æquum internoscere. [*secernis rectum ubi subit inter curva,*] i. & rectum distinguis cùm se inter curva abscondit. [*vel cum regula fallit pede varo;*] i. & tu coarguere potes, cùm lingua bilancis te pede incurvo decipit; [*& potis es præfigere vitio nigrum Theta.*] i. & tanti es consilii, ut recto judicio possis nomini hominis vitiosi, Theta infelicem damnationis literam, præponere.

Nota quòd decem versus proximè præcedentes Ironicam continent orationem, vehementem & valdè amaram, ac si poëta diceret, ô Alcibiades, vel ô Nero, tu qui Reipubl. habenas capessis, cum sis juvenis imberbis, tibi persuade, quod ante pubertatem, neque ingenium neque experientiam habere possis, deinde quid dicas aut quando taceas planè ignoras, populo seditioso silentium nescis imponere, ineptâ fortassè & puerili utêris oratione, hoc enim justum, illud injustum affirmabis: sed quid juris aut æquitatis sit, quid rectum aut curvum sit, tu ponderare aut juxta justitiæ normam examinare nequis. Denique tu noxios damnare & bonos defendere, penitùs ignoras.

libr. xxv. cap. xi. *c Pericles.* (sic dictus ex περὶ & κλέος gloriâ) Cliniæ & Dinomaches filius, philosophus & orator insignis, Atheniensium Imperator clarissimus, Reimpub. XL. annis mirâ cum prudentiâ & summâ laude gubernavit. In quo (ut ait Probus) Natura experta est quid efficere posset, ut qui virtute ac vitio juxta excelluerit. *Magnus* dicitur, quia novies hostes superavit: floruit autem ante Christum natum Anno cccc xxvi. Is Alcibiadi tutor à patre, est relictus. de quo vide Plutarch in vita ejus.

d Hæc particula *scilicet*, Ironiam sæpius denotat. sic apud Terent. in Andriâ. *Id populus curat scilicet.* Virg. iv. Æneid. *Scilicet is superis labor est.* ——— *e* Artes & scientiæ, quæ ingenio acquiruntur. *f* Antequam lanugo & pili erumpunt; ante barbam. quasi solito citius. Hinc proverbium. SAPIENTIA *non venit ante pilos.* *g* *Callère*, est perfecte scire, quod sicut pes vel manus ex longo labore callum facit; ita mens longa experientia facit habitum quendam rerum in quibus versatur. *h* Ira Horat. Ode xiii. lib. i. *Fervens difficili bile tumet jecur.* *i* *Fert* pro cupit. Ovid. *In nova fert animus. &c.* ——— Varia hujus significata uno versu comprehenduntur, *Fert, patitur, dicit, dat, cupit, atque gerit.* *k* Rixa duorum est, Turba multitudinis, cujus est Turbare. Terent. *Dii vestram fidem, quid turba est apud forum!* Cicero pro Cæcinna. *Exponerem etiam quemadmodum hic, & quantâ in turbâ viveremus.* *l* Manu sæpe silentium imperatur a superioribus, & vultus majestate populus furens ad tranquillitatem non raro redigitur. Ovid.

1. Meta-

l. Metamorph. de Iove———— *qui postquam voce manuque Murmura compressit, tenuere silentia cuncti.* vide Livium, lib. II. Decad. I. *m* Hinc colligere licet qualem Persius Reipub. gubernatorem esse voluerit, nempe prudentem, literarum & rerum experientia bene instructum, imprimis vero ut sit facundus, adeo ut orationis suavitate populum in suam sententiam pertrahat, quo nihil pulchrius, nihil excellentius, nihil imperio utilius esse audeo affirmare, unde à Senatu Rom in laudem Taciti Imperatoris acclamatum est. *Quid melius quàm literatus Imperator?* Longe a me absit Adulatio. ingenuè (Deum attestor) scribo quod sentio. si omnes Historias percurrere placuerit, tu nullum sive Imperatorem sive Regem invenire poteris, quem Principi nostro IACOBO Britanniarum & Hiberniæ Regi, in omni scientiarum genere, eloquentiæ præsertim laude juste anteponas. libri ejus hoc testantur, Orationes etiam variæ, quas habuit ad Magnates & universum Senatum in Parlamento atque alibi hoc comprobant. *n Quirites*, non Athenienses cives, sed soli Romani dicebantur a *Quirino*. i. Romulo urbis conditore, qui a *Quiri* hasta *Quirinus* est appellatus. hasta enim assidue utebatur, quæ Sabinorum lingua, dicitur *Quiris*. Hæc vox argumento est, quod poëta sub persona Alcibiadis, NERONEM notat. *o* Tum libra dicitur *anceps*. cum utraque lanx æquale pondus hebere videtur, ut nescias in quam partem vergat, & tamen bene perspicienti rectum judicium sumitur utra præponderat. *p* Inflexo & minùs recto. *Vari* dicuntur, qui introrsum pedes vel crura gerunt, quos Græci appellant ῥαιβοὺς. *q* Iudices illo tempore sententiam mortis laturi, litteram *Theta* ejus nomini in tabellis præfigebant, quem θανατῷν i. mori præcipiebant. Virgil. *Cui multum ante alias infelix littera Theta.* Persius *nigrum* appellat, quia nigra semper infausta credebantur.

a Arridet mihi magis eorum opinio, qui hoc intelligunt de Alcibiadis sive Neronis formâ & pulchritudine, quam de vestibus eorum splendidis. Fuit enim Alcibiades omnium suæ ætatis formosissimus. Nero etiam fuit vultu pulchro magis quam venusto. teste Suet. cap. II. *b* Adulari populo, qui blanditiis & extera

Quin tu igitur summâ nequicquam a *pelle decorus*
Ante diem b *blando* c *caudam jactare popello*
Desinis? d *Anticyras melior sorbére* e *meracas?*

Persius hunc adolescentem ulterius urget & concludit, Alcibiadem seu potius NERONEM *esse imperio ineptum, quod superficie corporis externâ duntaxat pulcher sit, intrinsecus verò vitiis & sceleribus redundet.*

Tu igitur decorus nequicquam summâ pelle] i. Tu juvenum stolidissime, qui frustra superficie tenus es formosus [*quin desinis jactare caudam popello blando ante diem?*] i. cur non cessas adulationibus gratiam popularem captare ante ætatem maturam? [*melior sorbere Anticyras*

cyras meracas?] i. cum sis aptior atque dignior helleborum potare, & eo insaniam tuam purgare, quàm summam imperii affectare?

lans caudam agitat. *d* Est Metonymia Adjuncti, locus pro helleboro, qui inibi nascitur copiose. *e* Elleborum purum aut merum, nulla aqua aut aliis rebus commixtum.

specie maxime capitur. *c* Instar canis qui domino adu-

Quæ tibi summa boni est? a *uncta vixisse patella*
Semper, & b *assiduo curata cuticula sole.*
Expecta; haud aliud respondeat hæc c *anus. I nunc.*
d *Dinomaches ego sum.* e *suffla, sum candidus.* f *Esto:*
Dum ne deterius sapiat pannucia g *Baucis,*
Cùm benè h *discincto cantaverit* i *ocyma vernæ.*

Vt liquidò appareat hunc ignavum & ignarum adolescentem imperio esse prorsùs ineptum (quippe qui à virtute adeò est alienus, ut omnino nesciat quid sit Sūmum bonum) Socrates igitur Alcibiadem, seu potius Persius NERONEM *sic interrogat.*

Quæ tibi summa boni est?] i. dic adolescens, qua in re felicitatem & vitam beatam collocas? Respondet juvenis liberè, sed tanquam Epicurus, nimirum, [*Semper vixisse patella uncta, & cuticula curata sole assiduo*] i. lautè victitare, & toto die in sole apricari. [*expecta; hæc anus respondeat haud aliud*] i. mane paulisper Alcibiades, si placeat audire hanc vetulam nunc prætereuntem, certè invenies eam haud aliter responsuram, [*I nunc, Dinomaches ego sum.*] i. quando non meliùs sapis quàm vetula, perge jam quò voles & gloriare te esse virum nobilem,

a Cibis pinguibus & lautis, i. vixisse lautè & opipare.
b Solebant antiqui (ut scribit Celsus) præcipue κακοστομάχοι. i. *stomacho imbecilles*, ante cibum se exercere, quam exercitationem recte sequebatur aliquando unctio vel in sole vel ad ignem, aliquando Balneum. *Sole cutem curare*, veteres *Insolationem*, vocabant. *Cutem curare*, dapibus etiam constat Horat. in Epist. *Me pinguem & nitidum benè curatâ cute vises.*
c Aliqua mulier decrepita & vilis.
d Plutarchus in vita Alcibiadis scribit

bilem, Dinomaches filium. [*Suffla, sum candidus*] i. intumesce, & dicito quòd corpore candidus es & formosus. [*Esto: dum Baucis pannucia ne deterius sapiat, cum benè cantaverit ocima verna discincto.*] i. fateor te esse nobilem & pulchrum, sed ita fateor, ut scias, quòd non magis sapias quàm Baucis anus pannosa, mulier olitoria, quæ de SVMMO BONO interrogata, nihil pejus quàm tu respondeat; anus, inquam, quæ ocima & alias herbas hortenses clara voce servis luxuriosis proclamavit & laudavit.

illum à Dinomache fœmina illustri, originem traxisse. *e Suffla re,* est *subtus flare*. quod fieri solet cum ignem accendi volumus: hic vero significat, *buccas inflare*, *intumescere*, vel *altos spiritus gerere*. *f* Amara est concessio, sc. quod generosus es & pulcher, ita tamen ut Baucis te sapientia æquet. *g Baucis*, nomen est pauperculæ, pannis & annis obsitæ. Ponitur hic pro quavis anu squalida & inculta, quæ vendit herbas odoratas in foro olitorio, & servos alta voce sive cantilena ad emendum invitat. *h* Vernulæ sive servo negligenti & dissoluto. *i* Andr. Mathiolus in librum secundum Dioscoridis, cap. cxxxv. illud in *Ocymo* non ignorandum putat, quod *Ocymum* per y, ab *Ocymo* per literam i. maxime differre deprehenditur, probatissimorum Authorum testimonio. Siquidem apud antiquos *Ocymum* erat pabuli genus, sic dictum, *vel*, quod cito proveniret, vel primum inter cætera pabuli genera è terra erumperet, *vel*, quod jumentis citaret alvum, sic appellatum a Græca voce ὠκύς, quæ Latinis valet citò. *Ocimum* vero, herba est odoratissima, ab ὄζω, quod *redolere* significat. Hæc herba frequens seritur & fovetur in figulinis vasis, ponitur hic pro farragine multarum herbarum & leguminum.

Vt nemo in sese tentat a *descendere! nemo!*
Sed præcedenti spectatur b *mantica tergo.*

Hactenus in NERONEM *Persius sub persona Alcibiadis est invectus. nunc autem factà digressione, eos Satyrica acerbitate reprehendit, qui in aliorum vitiis oculatissimi, in propriis vero sunt talpis caciores, poeta igitur miratur.*

a Metaph. ducta à fodinis vel cellis, in quas qui descendunt quid sit illic reconditum nosse possunt. *b* Hoc ex Æsopi Apologo est desumptū, qui finxit unumquemque duos sacculos vitiis plenos secum gerere, in anteriori, vitia aliena: in posteriori nostra reponi. unde fit, ut aliorum vitia facile cernimus, nostrorum verò obliviscimur. Horat. Satyr. III. lib. II. *Cum tua pervideas oculis male lippus inunctis: Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum, Quam ut aquila, aut serpens Epidaurius?* ———

Vt.

Vt nemo tentat descendere in se!] i. quomodo nemo, nemo inquam cupit se intus perspicere, & vitia sua perscrutari! [*sed mantica spectatur tergo praecedenti.*] i. sed illa pars manticæ quæ in tergo est hominis præcedentis, (in qua aliena vitia reponuntur) ob oculos nostros assiduè versatur.

Quæsieris; Nostin' a *Vectidi prædia? cujus?*
Dives erat b *Curibus, quantum non* c *milvus oberret,*
Hunc ais? hunc, d *Diis iratis,* e *genioque sinistro.*
Qui quandoque jugum pertusa ad f *compita* g *figit,*
h *Seriolæ veteris metuens deradere limum,*
Ingemit, i Hoc bene fit. k *tunicatum cum sale mordens*
Cæpe, & farratam pueris plaudentibus l *ollam,*
m *Pannosam fæcem* n *morientis sorbet aceti.*

Persius Dialogum instituit, ut expressius ostendat homines miro perfundi gaudio, ubi illis quasi ansa aliorum vitia recensendi, porrigitur, suis interim vitiis neglectis & oblivioni datis: sed ille Criminator qui alterius avaritiam hic perstringit, rursus ab alio Recriminatore ob scelera nefanda taxatur, & pari procacitate carpitur.

Quæsieris;] i. si fortè aliquis quæsierit, & te verbis sic compellaverit; [*Nostin' prædia Vectidi?*] i. nostine quàm multos agros Vectidius possideat? [*cujus?*] ille nebulo interrogatus respondebit non tam de prædiis, quàm de Vecti-

a *Hominis frugi & ditissimi.*
b *Cures,* tantùm pluralis numeri fuit urbs quondam Sabinorum insignis, cui imperabat Tatius.
c Proverbialis est hyperbole de homine supramodum locuplete, cui tantum est agrorum, quantum milvus integro die vix circumvolare possit. Cujusmodi nunc sunt (ut fama est) in MAGNA BRITANNIA, ex quo miserior est multorum conditio.
d *Diis iratis fieri,* id dicitur, quod infeliciter geritur. Hæc enim opinio semper fuit hominum animis insita, Quod

Vectidii extrema avaritia, sic cujusnam Vectidii prædia inquiris? an illius, [*qui Dives erat Curibus, quantum non milvus oberret*;] i. qui adeo est locuples, ut circa Sabinorum oppidum tantum possideat & aret agrorum, quantum milvus uno die non circumvolet; [*hunc ais?*] i. de hoccine Vectidio me interrogas; [*hunc, Diis iratis genioque sinistro.*] i. novi hunc Vectidium, & dico eum natum fuisse, Diis iratis & Naturæ Deo ei adversante. [*qui quandoque figit jugum ad compita pertusa,*] i. quaudocunque post sementem factam, suspendit aratrum in annum ad compita trita & conculcata, ubi agricolæ finita agricultura, more suo sacrificant & genialiter vivunt: tunc, quando alii rustici exquisitis epulis sese exhilarant, invicemque invitant, [*ille Vectidius metuens deradere limum seriolæ veteris,*] i. ob avaritiam metuens abradere argillam aut lutum, quo os dolioli diù obducitur, atque metuens vinum indè expromere, [*ingemit. Hoc bene sit.*] i. quasi rem arduam aggressurus, cum gemitu pronunciat. Hoc mihi meisq; faustum sit fortunatumque. [*mordens cape tunicatum cum sale, & ollam farratam cum pulte, sorbet fæcem pannosam aceti morientis, pueris plaudentibus.*] i. quo tempore avidè comedens cæpe cum sale nullis coriis purgatum, atque comedens vilem pultem ex farre in olla coctam, vinum vappescens, atque in acetum degenerans pleno haustu quasi Nectar exorbet, omnibus suis filiis & servis, ob has insolitas lautitias, exultantibus.

Diis iratis, aut invitis nihil prospere evenire, nihil feliciter geri, nihil denique benè procedere posset.
e *Genio sinistro dicitur vivere,* qui cum Genio suo belligerat. i. qui genium suum voluptatis Deum fraudat, quod facit avarus.
f *Compita,* dicuntur loca quæ patent in multas vias, vel ubi plures viæ competunt. In his, ante Augusti tempora, quotannis fiebant Compitalia & sacrificia in honorem Deorum Larium certis diebus fastis, quos rustici post sationes finitas, suspensis ibi aratris, cum magna animorum relaxatione celebrabant. g Suspendit. h *Seriola*, est vasculum fictile, in quo vinum per multos annos asservatur. *Limus* pro luto, ex quo seriola est illita. i Verba sunt Vectidii avari, quasi rem pretiosam cœnaturi, sed revera rem ridiculam & nullius momenti acturi, qui sibi suisque gratulatur ob cæpe & pultem appositam, quando sacra Compitalia fiebant. unde licet colligere, victum ejus aliis temporibus tenuem fuisse & sordidum. *Hoc benè sit*, proverbium est apud antiquos, seu vox ominantis, sicut &, *Dii bene vortant*, καλῶς ἔσω. k In culinis quid cœpa usitatius, quæ multis tunicis est vestita? Ægyptii magnum piaculum esse ducunt, si quis cæpa aut allio ve-

At si.

scatur, quod hæc illorum sunt numina. Vide Iuvenal. Satyr. XV. *Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam: Porrum & Cape nefas violare ac frangere morsu. O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis Numina.* ——— Causam hujus superstitionis quivis intelligat ex verbis Ruellii in Historia Cæpæ, lib. II. cap. LXXXIV. *l* Pultem in olla coctam. Continens pro contento. *m* Elegans est Epitheton. Nam ubi dolium fere exaruit, fœces quasi albi panni floccis obducuntur. *n* Mori incipientis, deficientis, vel vappescentis.

At si unctus cesses, & a figas in cute Solem,
Est prope te ignotus b cubito qui tangat, & acre
Despuat in mores; c penémque arcanáque lumbi

Persius Recriminatorem hic inducit, qui Vectidii Calumniatorem vicissim reprehendit, ipsique vitia longè flagitiosiora objicit.

At si cesses unctus, & figas cutem in Sole.] i. At enim tu nebulo, qui Vectidium atque alios carpis, tu si levissimarum mulierum more, delibutus oleo, à labore quiescas, & Solis calorem in cute infigas ut eam nitidam reddas, [*ignotus est prope te, qui tangat cubito, & despuat acre in mores;*] i. est alius non procul abs te, quamvis tibi ignotus, qui te acriter pungat, & veluti in rei turpis detestationem, despuat in vitia & mores tuos nefandos, imò despuat in teipsum; [*runcantem penemque arcanaque lumbi,*] i. qui depilas membrum tuum virile & reliquas partes arcanas & obscœnas, [*pandere populo vulvas marcentes.*] i. ad pandendum & præbendum populo Romano podicem tuum tanquam vulvam nimio coitu tabescentem.

a Solis radii quasi sagittarum cuspides figuntur in cute hominis apricantis. Veteres cibum sumpturi seprius exercebant, deinde vel in Sole, vel ad ignem multo oleo ungebantur ut corpus oleum imbiberet. Iuvenal. Satyr. 11. *Nostra bibat vernum contracta cuticula Solem.* *b* Est imitatio Horatiana. *Non-ne vides, aliquis cubito stantem prope tangit?* Cubito tangere est aliquem latenter notare & increpare. Vel cum quis alium admoniturus, ferit ei latus brachio inflexo. *c* Mentulam, podicem aliasque pudendas lumbi & natium partes poëta notat. Hæc adeo sunt obscœna ut ea lubens præterirem, ne forte detestandos Romanorum mores aliquis legendo discat. sed meum est interpretem agere & poetam intelligendum reddere.

d Runcare, proprie significat herbas, frutices, vel dumos ex agris extirpare. Hic vero metaphoricè significat radicitus extirpare & stirpitus evellere pilos circa membrum virile nascentes. quod faciunt pathici & cynœdi, homines turpissimi, ut amatoribus suis glabri, læves & effœminati pusiones esse videantur. e Cui se prostituat, ut meretricum more quæstum faciat corporis impurissimi.
f Veluti mulierum inguina.

d *Runcantem,* e *populo marcentes pandere* f *vulvas.*

a Vnguentum ex balano.
b Gausape, proprie significat stramentum militare, seu penulam villosam militarem, aliquando significat pannum quo mensa sternitur. Hic vero, per duram Metaphoram ponitur pro barba hirsuta & prolixa. Claverius (politioris literaturæ lumen) intelligit Gausape cæsariem esse vel veram vel emptam, qua nostris etiam temporibus, recalvastri vel lue venerea flagellati, caput obvellant.
c Inter inguina.
d Gurgulio est bestiola frumentum.

Tu cùm maxillis a *balanatum* b *gausape pectas,*
c *Inguinibus quare detonsus* d *gurgulio extat?*
Quinque e *palæstritæ licèt hæc* f *plantaria vellant,*
g *Elixasque nates labefactent* h *forcipe adunca,*
Non tamen i *ista filix ullo mansuescit aratro,*

Recriminator sermonem suum ad Vectidii Calumniatorem continuat.

Cùm tu pectus gausape balanatum maxillis,] i. cùm tu ô pathice, barbam tuam tanquam gausape in mento & maxillis oleo balanino imbutum pectas, cumque revera vir intuentibus appareas, [*quare extat detonsus gurgulio inguinibus*] i. cur proëminet mentula tua valdè depilata tanquam gurgulio in inguinibus tuis? sed frustra operam impendis in his pilis eradicandis. Nam, *licet quinque palæstritæ vellant hæc plantaria, labefactentque nates elixas forcipe adunca.*] i. quamvis quinque athletæ hæc pilorum seminaria evellant, & nates tuas aquâ tepidâ madefactas volsellisque depilatas destruant & reddant languidas, [*tamen ista filix non mansuescit ullo aratro*] i. tamen isti pili circa pectinem renascentes, tanquam filix in arvo, non explantantur ulla cultura.

corrodens, sic dictus, quod nihil in eo pene aliud quam guttur videtur. Hic pro Priapo sumitur, quia similitudinem gutturis refert. *e* Hominis robustissimi, quales in palæstra versantur. Tonsores intellige per hyperbolem non vulgarem. *f* *Plantaria* proprie dicuntur ea, quæ ex seminibus nata cum radicibus & terra proprie transferuntur. Virgil. *Sylvarumque aliæ pressos propaginis arcus Exspectant, & vivo sua plantaria terra.* Plantæ vero sunt raptæ ex arboribus. Virgil. *Hic plantas tenero abscindens de corpore matrum* Plantaria etiam sunt illa loca in quibus plantæ tenerrimæ seruntur, quæ postea in alium locum transferuntur. Hic autem significant loca pudendis vicina, seu potius pilos ex illis locis continuo renascentes. *g* Tonsorum more, cum alicujus barbam sunt rasuri. *h* Qua pilos evellunt. *i* Ista pilorum seges & fruticatio nulla forcipe penitus evellitur, sicut filix nullo aratro ex agro extirpatur.

Cædimus, [a] inque vicem præbemus crura
[b] sagittis.
Vivitur hoc pacto: sic novimus. ——

Persius suam interponit sententiam inter Calumniatorem & Recriminationem. Ita fit, inquit, ut qui alium carpit ab alio carpitur, qui alium ridet, mordet, lædit, ab alio ridetur, morditur, læditur.

a Tmesis figura est, *inque vicem* pro invicem, *vicissim, contra.*
b Est Allegoria militaris. sic Ovid. *Multaque dat misles vulnera, multa capit.*

[*Cædimus, & invicem præbemus crura sagittis.*] i. nos linguis nostris venenatis alios ferimus, & rursus aliorum calumniis & detractionibus mores nostros lacerandos præbemus. [*Vivitur hoc pacto:*] i. sic omnes vivunt ut carpant & carpantur. [*sic novimus.*] i. sic vivere didicimus, scilicet aliorum vitia revelare & nostra velare.

—— *[a] Ilia subter*
Cæcum [b] vulnus habes. sed lato baltheus
auro
Protegit, ut mavis, [c] da verba & [d] decipe
nervos,
Si potes. ——

a Ilia inter coxas & pubem imo ventre posita sunt. Cels. lib. IV cap. II. hoc loco per Metaphoram a gladiatoribus sumptam, significat abditos animi recessus. *b* Vitium quod animum vulnerat. *c* Qui verba dat, labra linit. i. fallere intendit. Terent. in Andria. *Cui verba dare difficile est.* *d* Quis nervos suos sic decipere potest, ut iisdem læsis, dolorem non sentiat? similime, licet flagitiosus se aliis optimum & san-

Insurgit Persius contra illos qui sua vitia frustra abscondunt, quique sibi gaudent attribui quæ sua non sunt.

Habes vulnus cæcum subter ilia.] i. tu, homuncio stolidissime, vulnus habes ab adversario acceptum quod videri non potest. [*sed baltheus protegit auro lato.*] i. sed cingulum militare late auro exornatum, hoc vulnus occultat ne à populo videatur. [*ut mavis,*] i. fac ut tibi lubitum est, [*da verba, & decipe nervos si potes.*] i. tuis fucis decipe alios ne tua videant vitia, & decipe ingenii tui vires. i. teipsum decipe si potes. sed non potes, quia *Nocte dieque tuum gestas in pectoro testem.* flagitia etenim tua Conscientiam propriam continuo flagellant.

——*Egregium cum me vicinia dicat,*
Non credam? viso si [a] *palles, improbe, nummo,*
Si facis, in penem quicquid tibi venit [b] *amarum,*
Si [c] *puteal multa cautus* [d] *vibice flagellas;*
Nequicquam populo [e] *bibulas donaveris aures.*

Objectio est illius turpis & gloriosi nebulonis, cum Persii responsione.

Cùm vicinia dicat me egregium, non credam?] i. cùm omnes vicini me virum esse eximium affirment, etiamsi non sum, non-ne illorum de me testimonio fidem adhibebo? [Respondet Persius, *improbe, si palles nummo viso,*] i. ô homo flagitiose, si adeò avarus es, ut postquam vidisti nummum tu ejus desiderio afficiaris, [*si facis, quicquid amarum venit tibi in penem,*] i. si adeo libidinosus es, ut facias quicquid amaræ titillationis tibi incidit in penem, [*si cautus flagellas puteal*

& sanctissimum vendidit, conscientiam suam fallere aut effugere non potest, quin eam habeat ultricem, quæ semper punit nocentes.

a Nimio alicujus rei amore homines solent pallescere. Ovid. *Palleat omnis amans.*

b Quicquid moleste vel amare tibi prurit in pene. nam illa libidinis urtica est amara & molesta, donec expleantur voluptates, quæ tristitiam statim pariunt & amaritudinem Æsop. ἡδονῆς λύπη ἐστι ἀδελφή. *Soror voluptatis est tristitia.*

c *Puteal,* locus erat Romæ, in

puteal multa vibice;] i. si tu es fœnerator adeò callidus, ut debitores multa & immani usura flagelles & premas, [*nequicquam donaveris aures bibulas populo*] i. si Conscientia tua te talem esse restetur: frustra tu aures laudis tuæ avidas accommodaveris populo, virtutes quas non habes, prædicanti; siquidem te ipse decipies, si aliis de te plus credas quàm propriæ Conscientiæ.

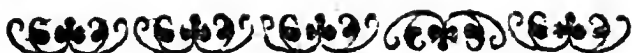
quo fæneratores versari consueverant, qui gravissimis usuris obæratos debitores flagellabant. *d Vibex*, est signum verberis in humano corpore remanens, quod scutica relinquit. *e* Quæ ut spongia, laudes sitiunt & imbibunt.

Respue, quod non es; tollat sua munera
a cerdo;
Tecum habita; & noris, quàm sit tibi curta
b supellex.

Satyram claudit Persius cum egregio & salutari præcepto.

Respue, quod non es;] i. illud repudia; nec pro tuo assume quod in te non habes, [*tollat cerdo sua munera,*] i. auferat & ad se recipiat plebecula vanas laudes & falsa elogia quibus te immerentem donavit, [*habita tecum; & nôris: quam curta supellex sit tibi.*] i. teipsum consule qui sis & ingredere Conscientiæ tuæ domunculam, noli in aliorum de te opinione habitare, & tunc demum deprehendes, quàm augusta res familiaris tibi sit. i. quàm multa tibi desint ad hoc, ut sis vir egregius.

a Cerdo, proprie, est artifex sordidus, qui artem illiberalem quæstus gratia exercet. Vulgus *Cerdonem* vocat veterum calceorum sutorem, ponitur hoc loco pro vili vulgo assentante. *b Supellex* dicitur domesticum patrisfamilias instrumentum rerum ad usum quotidianum paratarum, cujus nomine continentur mensæ, scamna, lecti, &c. Hic vero Metaphorice per *curtam supellectilem* Poeta intelligit prudentiæ, honestatis, virtutis & veræ laudis penuriam, quam in te facile invenies, si in tua te pellicula contineas, nec aures præbeas adulatoribus, qui virum egregium te esse prædicant.

SATYRA QVINTA AD ANNÆVM CORNVTVM.

ARGVMENTVM.

In hac Satyra Persius duo potissimum tractat, nempe laudes Cornuti praceptoris sui, cui ob laudabilem ejus institutionem, multum se debere agnoscit: deinde qua sit vera libertas ex Stoicorum sententia docet. Praterea ostendit stultos, esse servos omnium miserrimos, omnes verò sapientes esse liberos.

V*Atibus hic mos est,* a *centum sibi poscere voces,*
Centum ora, & linguas optare in carmina centum;
b *Fabula seu mœsto ponatur* c *hianda* d *Tragædo,*
e *Vulnera seu Parthi ducentis ab inguine* f *ferrum.*

Hic mos est vatibus,] i. hoc poëtis usitatum est, [*poscere sibi centum voces, centum ora, & optare centum linguas in carmina;*] i. ut à Musis exigant centum voces, centum ora, centum linguas sibi dari ad carmina condenda; [*seu fabula ponatur hianda Tragædo mœsto,*] i. sive Tragœdia componatur ab eis, magno hiatu pronuncianda ab histrione tristitiam præ se ferente, [*seu vulnera Parthi ducentis ferrum ab inguine*] i. sive ad sti-

a Poscunt Poëtæ ut centum voces simul emittant. Virgil. *Non mihi si centum linguæ sint oraque centum.*
b *Fabula,* hoc loco significat Tragœdiam, quo nomine Comœdiæ etiam appellantur.
c Tragœdia ore aperto & magno anhelitu pronuncianda, ob verba grandia & sublimia quæ Tragœdia requirit.

ad ſtilum carminis heroici deſcribantur cruenta Parthorum bella, ſagittas ferreas ex pudendis extrahentium & retorquentium in hoſtes.

e Poeta intelligit bellum Parthicum Auguſti Cæſaris auſpiciis geſtum, quod carmine heroico, prout Regum res aliæ geſtæ, deſcribendum erat.

f Sagittam ferream, vel ſpiculum hamatum, quod in ilia demiſſum, leonina Parthorum virtus animoſe extraheret & in hoſtes retorqueret..

Quorſum hæc? aut quantas robuſti carminis [a] *offas*
b *Ingeris, ut par ſit centeno gutture niti?*
c *Grande locuturi, nebulas* d *Helicone leg*unto,
Si quibus aut e Prognes, *aut ſi quibus* f *olla*
g *Thyeſtæ*
h *Fervebit, ſæpè inſulſo* i *cœnanda Glyconi.*

Cornutus miratur cur Perſius Satyram ſcripturus, tot voces, tot linguas ſibi contingere exoptet.

Quorſum hæc?] i. in quem finem ô Perſi, hæc tibi exoptas? inquit Cornutus. [*aut quantas offas carminis robuſti ingeris, ut par ſit niti gutture centeno?*] aut quantos verborum tumores ad carmen forte & heroicum canendum tibi petis, ut neceſſe ſit, te centum vocibus adjuvari? [*locuturi grande legunto nebulas Helicone,* i. Poëtæ Tragici, qui carmen tumidum & turgidum ſunt ſcripturi, colligant illi in monte Helicone poëtarum nugas fumis & nebulis ſimiles, [*ſi*] i. ſi qui ſunt [*quibus aut illa Prognes, aut quibus olla Thyeſtæ fervebit,*] i. quibus cum fervore deſcribenda ſit aut Tragœdia Prognes, cujus filius Itys in ollâ fuit coctus & patri appoſitus, aut quibus deſcribenda ſit Tragœdia Thyeſtæ, cujus filios in olla decoctos ipſique devorandos

d Tragœdus, Actor eſt Tragœdiæ, *Tragicus* eſt Tragœdiæ Scriptor.

a Quicquid in tumorem creſcit, *offa* dicitur. ponitur hic pro ampullis & verborum tumoribus, cujuſmodi utuntur Poetæ Tragici.

b Infers, immiſces, aggregas.

c Inflatum poema.

d Helicon eſt mons Bœotiæ juxta Thebas Apollini & Muſis ſacer, unde Muſæ dictæ ſunt *Heliconiades,* quas invocare, *Poetæ* Tragœdias & res magnas ſcripturi ſolebant. Has autem invocationes Perſius hic irridet, dum eas, *nebulas.* nugacia poetarum figmenta nuncupat.

e Fuit *Progne* Pan-

dos dedit Atreus, [*sæpe cœnanda Glyconi insulso.*] i. qualis Tragœdia sæpe fuit recitanda à Clycone, illius temporis Tragœdo fatuo certè & insipido.

Philomelæ foror, Terei uxor, quæ in ultionem sororis a marito ftupratæ filium suum Ityn interemit, coctumque patri comedendum apposuit. *f* *Olla* pro cibo in olla cocto. Subjectum pro adjuncto. *g* *Thyestes* fuit filius Pelopis, Atrei frater, cujus uxorem Europam cum adulterio polluisset, non solum è regno Atreus eum expulit, sed postea ficta reconciliatione Filios ei epulandos in mensa obtulit. *h* Describetur cum animi concitatione. *i* Olla in scænis repræsentanda, & per imitationem Thyestæ, in cœna a Glycone comedenda, qui temporibus Neronis Tragœdias scribebat satis inepte & insulse.

(Margin: *a* Metaph. ducta a fabris ferrariis, qui folles premunt dum ventos exprimunt. *b* Dum tecū multa coquis & consideras camino. i. pectore tuo & animo. *Caminus* Græce Καμῖνος vel Καμίνιον Latine dicitur *fornax* Virgi.—— *ruptis flammam expirare caminis.* Sedul. de tribus Pueris.—— *flammis ardentis fidei flamma est extincta camini.* Accipitur sæpius pro structura, quæ fumum excipit, M. Tul. Epist. ad Trebati-)

Tu neque [a] *anhelanti,* [b] *coquitur dum massa camino,*
Folle premis [c] *ventos : nec* [d] *clauso murmure raucus*
Nescio quid tecum grave [e] *cornicaris ineptè :*
Nec [f] *stloppo tumidas intendis rumpere buccas.*

Cornuti verba sunt ad Persium.

Tu neque premis ventos folle anhelanti, dum massa coquitur camino :] i. tu verò ô Persi, cum Satyram & res mediocres componere mediteris, tu (inquam) non exprimis verba ventosa carmenque turgidum pulmone sæpè respiranti, dum massa ferri in igne emollitur, quale faciunt Tragœdi dum secum aliquid sublime cogitant : [*nec raucus murmure clauso cornicaris ineptè nescio quid grave :*] i. nec submissa voce loquens, more carmina meditantium, tecum aliquid grande ut cornix garris & submurmuras ineptè : [*nec intendis rumpere buccas tumidas stloppo.*] i. nec in eo laboras, ut inter recitandum adeò buccas infles, ut verbis inanibus rumpantur buccæ, & stloppum edant.

Verba

um lib. VIII. *Valdè metuo ne frigeas in hybernis, quamobrem camino luculento utendum censeo.* Constat tamen inter doctiores, talibus fumi spiraculis veteres non usos fuisse, qualia sunt nobis hodie in usu, nimirum è tectorum fastigiis prolata, figura vel quadrata, vel rotunda.
c Ventosum & superbum carmen. *d* Confuso sono & absono hic supra. Satyr. III. *Murmura cum secum, & rabiosa silentia rodunt.* *e* Non solum non garris ut Cornix, quæ vocem impeditam & strangulatam emittit, sed more Cornicis deambulas, nescio quid ineptum cogitans.
f *Stloppus* sonus est fictitius, qui ex buccarum inflatione emittitur, ponitur hic pro tumida pronunciatione.

Verba a *togæ sequeris*, b *juncturâ callidus acri*
Ore c *teris modico*, d *pallentes radere mores*
Doctus, *&* e *ingenuo culpam defigere ludo.*

Tu. ô Persi, non spiras Tragicum, neque bella canis, sed,

Sequeris verba togæ,] i. Satyram scribis, & verba pacis tempori convenientia, [*callidus acri junctura, teris ore modico.*] i. & tu, cùm sis acutus & sapiens teris atque expolis illa verba satyrica concinna versuum compositione & stilo temperato, [*doctus radere mores pallentes.*] i. peritus insectari vitia, quorum conscientia & reatu homines stimulati, efficiuntur pallidi, [*& defigere culpam ludo ingenuo.*] i. & peritus es crimen notare & trensfodere per jocum liberalem.

a Quoniam in pace tantum usus erat togæ, inde factum est, ut *toga* pro *pace* usurpetur, sicut *arma* pro *bello*. Ovid. *Occidit exemplum juvenis memorabile morum, Maximus ille armis, maximus ille togâ.*
b Metaph. ducta a marmorariis, quorum commissuræ sicuti oculos & digitos pene fallunt: sic in Satyra Persiana, omnia bene composita & junctura vix visibili annexa comperies. *c* superflua amputas, ut fabri ferrarii, qui ferrum lima atterunt. *d* Est Metonymia effecti. Nam mores vitiosi faciunt hominem pallescere. Et veluti rubor est verecundiæ color, sic pallor malæ mentis, malique animi est indicium.
e Satyra libero homine digna, non rustico aut petulanti.

Hinc trahe quæ dicas; mensámque relinque a *Mycenis*

a Mycenæ, urbs fuit Peloponnesi a Perseo Danaes filio extructa, in qua regiuncula (a *Mycenâ* Nympha sic appellata) regnavit Agamemnon.

Cum

Cum capite, & pedibus; b *plebeiaque prandia nóris.*

b Res plebeias & ad vitam communem spectantes. i. Satyras noris.

Si scripturus aliquid es, ô Persi, inquit Cornutus.

Hinc trahe quæ dicas;] i. ex joco liberali & sermone populari deprome scribendi argumentum; [*& relinque Mycenis mensam cum capite, & pedibus*, i. & Tragœdias omitte, qualis fuit illa Mycenis gesta, ubi Atreus caput & pedes Plisthenis, patri suo Thyesti in cœnam apposuit, [*& nóris prandia plebeia*,] i. & fac noscas carpasque satyricè prandiorum plebeiorum luxus. i. materias humiles & plebeias tracta, non regales, non altiloquas.

Non equidem hoc studeo, a *bullatis ut mihi nugis*
b *Pagina turgescat*, c *dare pondus idonea fumo.*
d *Secreti loquimur : tibi nunc hortante* e *Camœna*
Excutienda damus præcordia, quantáque nostræ
Pars tua sit f *Cornute* g *animæ, tibi dulcis amice,*
Ostendisse juvat : h *pulsa, dignoscere cautus.*
i *Quid solidum crepet, & pictæ* k *tectoria* l *linguæ.*

a Bullata dicuntur verba ventósa, in quibus nihil est solidioris sententiæ. Metaphor. sumpta ab aquarum bullis, quæ repente apparent & repente evanescunt, cujusmodi sunt verba in modum vesicarum tumentia. b Carmen meum vel liber meus. c Rei levissime cujus pondus non fit majus quam fumi pondus, authoritatem aliquã addere. sic Horat.

Persius poeta noster respondet ad Cornuti objectionem.

Equidem non hoc studeo, ut pagina turgescat mihi nugis bullatis,] i. mi præceptor Cornute, non equidem hoc molior, nec mei est propositi, ut

liber

liber meus nugacibus poëtarum figmentis à me impleatur & intumescat, [*idonea dare pondus fumo.*] i. atque ut liber meus sit dignus poëtarum nugis dignitatem addere. [*secreti loquimur* :] i. ô Cornute, tu & ego loquimur inter nos & sine arbitris, non ad ostentationem & jactantiam: [*damus tibi nunc præcordia excutienda, Camœna hortante*;] i. ego tibi nunc exhibeo cordis mei latebras tibi inspiciendas, Musâ mea id exhortante; [*& ô Cornute dulcis amice, juvat ostendisse, quanta pars sit tua animæ nostræ:*] i. ô amicorum dulcissime, me certè delectat, tibi versibus demonstrare, quantam partem habeas animæ nostræ: [*pulsa.*] i. tu, ollas ementium more, experire me, quasi fideliam recens coctam percutiendo, [*cautus dignoscere, quid crepet solidum, & tectoria lingua picta.*] i. tu inquam, me explora, qui peritus es ad dignoscendum & distinguendum quid sonet solidè & qui satis doctus es ad discernendum linguæ adulatricis fucos & prætextus.

—*& nugis addere pondus.* Lactantius. *Qui autem docent tantum, nec faciunt, ipsi præceptis suis detrahunt pondus.* d A vulgi conspectu remoti. i. non scribo, ut fallaces populi favores aucuper. e Sacrum est hoc Musarum nomen, quæ dicuntur *Camenæ*, quasi canentes amœnè. f *Cornutus* fuit florentissimus sapientiæ professor, Persii magister, quem NERO misit in exilium anno quarto post mortem Persii. g Suaviter hoc dictum est, secundum illam amicitiæ definitionem. φιλία, ἐστὶ μία ψυχὴ ἐν δυοῖν σώμασιν. Horat. Ode III. lib. I. *Et serves animæ dimidium meæ.* h Est allegoria sumpta ab emptoribus fictilium, qui pulsando explorant, utrum vasa sint rimosa, an solida & integra. Id enim ex sono, quem emittunt, facile dignoscitur. i Quid emittat bonum an malum sonum. i. qui cautus es ac judicii exacti, ut scias, quid in me solidi aut minus apti existat. k *Tectorium*, proprie est quoddam illinimentum sive parietis incrustatio, quod fit, cum calce aut cum gypso, ad majorem spectantium gratiam & decorem. Hic autem *tectoria*, signant fucatos verborum colores, quando aliud corde tegitur, aliud lingua ostenditur. l Loquentiæ fallacis.

Hîc ego centenas ausim deposcere voces.

Ut quantum [a] *mihi te* [b] *sinuoso in pectore fixi.*

a In animo & memoria mea. b Quod multos habet recessus & largum sinum ad te capiendum.

[c] *Voce* [d] *traham pura : totumque hoc verba* [e] *resignent,*

Quod latet arcana non enarrabile [f] *fibra .*

Hic ut traham voce pura , quantum fixi te mihi in pectore sinuoso , atque ut verba resignent hoc totum quod latet fibra arcana non enarrabile , ego ausim deposcere voces centenas,] i, hanc ob causam,ut oratione sincera eloquar, quam firmiter te collocaverim in multiplicibus cordis mei latebris,atque ut verba mea aperiant omne illud quod reconditum est in pectore in imo, quod certè nullis verbis potest enarrari : hanc (inquam) ob causam ô Cornute , Ego Persius mille voces mihi exoptare audeam.

c Stili ubertate & eloquii facilitate.

d Expromam. educam Metaphor. a nentibus sumpta.

e Opertum amorem recludant. *Resignare,* propriè valet *aperire & revelare*, est enim contrarium suo simplici *signare,* quod est annulo signum imprimere.

Antiqui *resignare* pro *rescribere* dicebant,sicut *subsignare* pro *subscribere*. Significat etiam *restituere*. Horat. Ode xxix. lib. III. de Fortuna. *Laudo manentem, si celeres quatit Pennas, resigno , quæ dedit.*——————Aliter Virgil. lib. IV. Æneid. ——————*& lumina morte resignat.* i. claudit

f *Fibræ* (ut ante notavimus) significant cujuscunque visceris partes extremas, sed cordis sunt propriæ, Ovid. *Cor pro corde precor , pro fibris sumite fibras.*

Cùm primum pavido [a] *custos mihi* [b] *purpura* [c] *cessit,*

[d] *Bullaque succinctis* [e] *laribus donata pependit :*

Cùm blandi comites , totaque impunè [f] *Suburrá*

Permisit sparsisse oculos jam candidus [g] *umbo :*

Cumque [h] *iter ambiguum est, &* [i] *vitæ nescius error*

Diducit trepidas ramosa in [k] *compita mentes ,*

a Quod alii prætextati ludis & voluptatibus tribuebant, id Persius tanquam civilis adolescens virtutis custodiæ assignat.

b Prætexta toga, sic dicta, quod ei purpura prætexebatur. Hæc, una cum bulla in usum puerorum nobilium usurpaba-

Me-

Me tibi suppoſui : teneros tu ſuſcipis annos

l *Socratico, Cornute, ſinu. Tunc fallere* m *ſolers*

Appoſita n *intortos oſtendit regula mores,*

Et o *premitur ratione animus, vincique laborat,*

P *Artificemque tuo ducit ſub pollice vultum.*

Cauſas jam enumerat Perſius, cur tanto amore Cornutum præceptorem ſuum proſequatur. Imprimis verò ſe devinctum ei profitetur, propter diligentem ad virtutem & diſciplinam inſtitutionem.

Suppoſui me tibi, cùm primum purpura custos ceſſit mihi pavido,] i. Ego me tibi erudiendum tradidi, ubi circa ætatis annum decimum ſextum, prætexta veſtis purpurea, pudicitiæ meæ cuſtos depoſita eſt à me, qui timidus etiam ſub pædagogi imperio, [*& cum bulla donata laribus ſuccinctis pependit :*] i. quando bulla aurea à me ſuſpenſa eſt & donata Diis domeſticis veſtes ſuccinctas habentibus : [*cum comites blandi,*] i. cùm mihi eſſent blandi monitores, qui ne præcipere quidem auderent, [*& cum jam umbo candidus permiſit ſparſiſſe oculos impune Suburra tota :*] i. cum jam clypeus vel toga virilis candidus mihi permitteret impunè vagari, & oculos meos in meretricum diverſoria conjicere : [*& cum iter eſt ambiguum, & error neſcius vitæ diducit mentes trepidas in compita ramoſa;*] i. cùm illa ætate incertum eſſet, quale genus vitæ ingrederer, & cùm juvenilis error & viæ & vitæ humanæ ignarus, deduceret mentem meam teneram in varias & incertas

tur, donec XVI. annos prætererant, qua prætextatum depoſita, togam virilem induebant, quaſi vita viriliter, non pueriliter poſtea, eſſet peragenda.
c Locum dedit togæ virili.
d *Bulla aurea,* nobilium puerorum index, in cordis figuram erat formata, collo ad lævum pectus dependens, uteam inſpicientes, ſe homines eſſe cogitarent, ſi animo ſaperent. Hanc bullam, cum prætextam exuerent, Laribus familiaribus conſecratam ſuſpendebant, quemadmodum puellæ renunciantes virginitati, puppas Veneri donabant. Perſ. Satyr. II. *Nempe hoc quod Veneri donata à virgine puppa.* Hinc liqui-

tas deliberationes : [*tu Cornute, suscipis annos teneros sinu Socratico.*] i. ibi tu ô Cornute, tanquam mater in sinu, me in teneris annis sanctissima educatione suscipis, & morali philosophia erudis. [*tunc regula solers apposita ostendit fallere mores intortos,*] i. tum cum me suscepisti, regula tua solers & accurata vivendi norma humanæ vitæ adhibita, demonstravit mihi, quod mores mali & intorti fallant homines & in perniciem pertrahant, [*& animus premitur ratione, laboratque vinci,*] i. & tunc appetitus meus rationis imperio subjugabatur, contendebatque ut à ratione superetur, [*& ducit vultum artificum sub pollice tuo.*] i. & animus meus tunc rudis, formam per te tanquam manu artificis laboratam adsumpsit.

do apparet Persium poetam nostrum claris parentibus ortum fuisse; quapropter hoc opus confecit non rerum penuria aut mendicitate coactus ut quidam conjectant ex Prologo.

e Lares, erant Dii domestici à matre Lara, Nympha, quam Mercurius compressit. Isti in Larario, sacrario domestico adorabantur. Scribit Lampridius Alexandrum Severum in Larario rem divinam horis matutinis factitasse ad effigies Deorum, in quibus habebat *Apollonium, Orpheum, Abrahamum, & Christum.* Lares *succinctos* Persius dixit. quia pellibus caninis induti erant & succincti, tum ut more canum meminerint fures arcere, tum etiam ut sint conformes *succinctis.* i. viris militaribus, qui quo essent expeditiores, se cingebant. Cingebantur enim in militiam ituri, ex quo *cingulum militari & cingi* pro eo, quod est ad pugnam ornari. *f* *Suburra*, vicus fuit Romę celebratissimus, viæ sacræ proximus, sic dictus quod fuerit sub antiqua urbe. Ibi erant meretricum diversoria, quo licebat tyrones descendere, potius quam alienas permolere uxores. Hinc meretrices à Poetis dicuntur *Suburranæ.* *g* *Umbo*, est media pars clypei, hic autem ponitur pro toto clypeo, quem tyrones viri illi novelli gerebant non amplius sub pædagogis victuri, quia militare poterant. *Albus* vero clypeus novis militibus dabatur, eo nimirum, ut postea res gestæ & egregia eorum facinora in scuto albo depingerentur. Per *candidum* igitur *umbonem*, Persius se veluti Tyronem ostendit, qui nuper excesserat ex ephoebis. Sunt qui exponunt *Umbonem* Togam virilem, sive album amictum. *h* Ineunti adolescentię nihil est difficilius, quam, quos & quales esse velimus deliberare. quod consilii imbecillitate accidere docet Cicero 1. Offic.

i Vitæ optandæ & eligendæ. *k* Appellantur *Compita*, vel ab eo quod multæ viæ in unum confluebant : vel à compotando, quod rustici in Compitis sacrificare solebant. quod *Ramosa* appellat, fortasse alludit ad literam Pythagoræ Y. Bivium enim anceps est & dubium.

l Contubernio, & philosophia morali, quam Socrates primus omnium invenit. *m* Regula tua recta & in omni re prudens abs te mihi tradita & apposita *solers fallere*. i. callens artem fallendi, non dolo malo sed bona fraude, sic, ut Cornuti solertia, tanquam aliud agendo, Persium pellexerit ut recta via incederet. *n* Mores valde curvos & pravos. Præpositio (*in*) hoc loco auget, cum alibi sæpius minuit, ex quo Præpositio privativa nuncupatur, *o* Coercetur & regitur à ratione.

p For-

p Formam vivendi artificiosam & philosophicè institutam ducit & adsumit sub tua disciplina. Metaphor. ducta ab iis qui ex cera formant imagines.

Tecum etenim longos memini consumere a *soles,*
Et tecum b *primas epulis decerpere noctes.*
c *Unum opus, & requiem pariter disponimus ambo*
Atque d *verecunda laxamus seria mensâ.*

a *Soles pro diebus.* Causa pro effectis. Sic Virgil. in Buccol. *Cantando longos memini me condere soles.*
b Epulas in prima parte noctis.
c Simul laboravimus, simul requievimus.
d *Verecundis* sermonibus in mensa ubi quemvis se modeste gerere oportet, ne inter convivas Deum & castas aures alicujus offendat, aut plus justo adbibisse credatur.

Persius dia Cornuti in se beneficia commemorat.

Etenim memini consumere tecum soles longos, & decerpere tecum primas noctes epulis,] i. Quin etiam memini, quòd tecum integros dies colloquiis consumpserim, quodque primas noctis horas cœna & epulis tecum carpserim. [*disponimus ambo pariter unum opus & requiem,*] i. unum opus studiorum & unam laborum relaxationem ordinavimus. [*atque laxamus seria mensa verecunda.*] i. atque in mensa res graves honestis jocis temperamus.

Non equidem hoc dubites, amborum fœdere a *certo*
Consentire dies, b *& ab uno sydere duci:*
Nostra vel æquali suspendit tempora c *libra*
d *Parca tenax veri: seu nata fidelibus hora,*
Dividit in e *Geminos concordia fata duorum;*

a *Certo* stellarum fœdere & conjunctione gubernari.
b Sive sub Libra, sive sub Geminis, sive sub alio quovis sydere horoscopum nostræ nativitatis habuerimus
c *Libra,* propriè est

Satur-

f *Saturnumque gravem nostro Iove frangimus una.*
Nescio, quod certe est quod me tibi temperat, astrum.

Affirmat Persius tam mutuam animorum conjunctionem non potuisse inter eos provenire, nisi ex fatali quondam syderum influxu & dispositione.

Equidem non dubites hic, dies amborum consentire certo sydere, & duci ab uno sydere,] i. non ego equidem hoc dubitem, neque tu, QVI ES ALTER EGO, hoc possis dubitare, natales dies utriusque nostrum concordare certa lege naturæ, & ab una constellatione deduci : [*vel Parca tenax veri suspendit tempora nostra libra æquali* :] i. vel fatum immutabile, quod mentiri non potest, dispensat & æqua libratione trutinat nostræ nativitatis tempora : [*seu hora nata fidelibus dividit fata duorum in Geminos*;] i. sive hora nativitatis, quæ mihi ac tibi fidelibus amicis est exorta, æqualiter distribuit in Geminos, tua & mea fata inter se congruentia; [*& frangimus una Saturnum gravem Iove nostro.*] i. sive nos Saturni malignitatem Iovis benignitate pariter mitigamus: [*nescio, quod astrum temperat me tibi, quod certè est.*] i. nescio, quod astrum me tibi conjungit, sed tamen hoc scio, quod ex fatali astrorum influentia, hæc nostra animorum fit conjunctio.

instrumentum, quo res ponderantur cum lancibus. Est & *Libra* signum coeleste, per quod octavo Kalendas Octobris, seu, ut quidam existimant, decimo tertio, Sol transiens, facit Æquinoctialem. Virgil. *Libra die somnique pares ubi fecerit horas*
d *Parca* pro *fato* ponitur. Tres Parcæ sunt numero, quas noctis filias facit Hesiodus in Theogon. Earum autem nomina sunt è re ficta. *Clotho*, quia res humanas orditur & connectit. *Lachesis*, cujus opera suam quisque sortitur fortunam. *Atropos*, propterea quod, necessitas illa fatalis nullo modò flecti aut immutari possit. Vnde illud Senecæ, *Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.*
e Sub quo benigno & salutari sydere, qui nati sunt, quamvis diversis id fiat temporibus, mira inter se degunt concordia & similia consectantur studia. Astrologorum est sententia *Geminos* pro *Gemellis* Horat. Epist. x. lib. I. ——— *id cætera penè gemelli.* f Fingunt poetæ *Saturnum* esse Deum, sic dictum (ut autumat Cicero) à *saturando*, quod annis saturetur, *vel*, ut alii volunt, quia in devorandis filiis se *saturavit.*

Scri-

Scribunt Astrologi astrum esse maleficum & perniciosum, unde poeta. *Et grave Saturni sidus in omne caput.* Si quid erat (inquit Persius) quod Saturni malignitate in nostra genitura possit animos nostros dividere, id totum Iovis clementia frangitur, quod benignum Astrum nos in Horoscopo positum habemus. Est *Saturnus* sydus grave & triste omnia deterens. Quibus vero præest, sunt stupidi, melancholici & infidi. unde poeta, ut supra: *Et grave Saturni, &c.*

MILLE HOMINUM SPECIES, & rerum [a] discolor usus;
VELLE suum cuique est, nec voto [b] vivitur uno.
Mercibus hic [c] Italis mutat [d] sub Sole recenti
[e] Rugosum piper, & [f] pallentis grana cumini:
Hic satur, [g] irriguo mavult [h] turgescere somno:
Hic [i] campo indulget; hunc alea [k] decoquit ille
In Venerem est [l] putris.

Persius, ut melius illustret ipsius Cornuti concordem & parem amicitiam, docet quàm varia sint aliorum studia & ingenia, undè aptè quidem descendit ad Satyræ materiam, quod alii aliis studiis detineantur; finem verò rectè vivendi sibi non proponunt cum Cornuto, qui veræ philosophiæ studio totus incumbit, & juventutem præceptis institutisque philosophiæ diligenter informat.

MILLE *hominum species, & discolor usus rerum:*] i. ut infinitæ sunt hominum figuræ, sic actiones rerum humanarum sunt variæ & diversæ; [VELLE *suum est cuique,*] i. propria voluntas unicuique hominum inest, [*nec vivitur voto uno.*] i. nec omnes unum & idem optant. [*Hic mutat piper rugosum, & grana cymini pallen-*

a *Discolor & decolor* inter se differunt. Nam *discolor* significat quod colore est diverso & dissimili, *decolor*, quod colore est vitiato vel sine colore.
b Terent. Quot *capita, tot sententiæ. Suus cuiq; mos est.* De nostra voluntate sic scribit Paulinus vir sanctus & elegans ad Iovium, ut benè notat Claverius. —*Ne pergas suadere satis Arbitrium nostrum.* Hierocles sic, *Arbitrium nostrum securæ providentiam adducit, & providentia voluntatis libertatem* verbum *Velle*, ponitur pro

pallentis mercibus Italis sub Sole recenti:] i. aliquis pecuniam & opes congerere studens, Sole recens orto, merces mercibus commutat, scil. piper rugosum, & grana cymini pallentis mercibus Italicis: [*hic satur, mavult turgescere somno irriguo:*] i. alius negligens & desidiosus ubi vino & epulis satur est & plenus, pinguis fieri mavult somno cerebrum irrigante quàm divitias accumulare: [*hic indulget campo;*] i. alius vacat lusibus, quibus juvenes in Campo Martio trans Tyberim se exercebant; [*alia decoquit hunc:*] i. hunc aleæ lusus inopem reddit & consumit: [*ille est putris in Venerem.*] i. alius est rei venereæ ita deditus, ut enervetur & infami corporis libidine quasi putrescat.

nomine. Vt superius Satyr. 1. —— *nostrũ illud vivere rectè.* c Mercibus ex Italia advectis. d in India Orientali. e Matthiol. in Dioscoridem lib. II. cap. CLIII. scribit, Piper mense Octobri per maturitatem decerpi, & sub ferventi Sole tegetibus palmeis expansum torrere, quousque nigrescat, & rugosum evadat, quod tridui spatio plerunque fit. f Cyminum (Inquit Dioscorides lib. III. cap. LXVIII.) colorem bibentium aut perunctorum mutat in pallorem. Horat. Epist. lib. I. Cuminum *exangue* appellat, quia pallidum reddit. i. veluti exanguem. *Quod si pallerent, biberent exangue cyminum.* Vsque adeo hoc verum est, ut si qua mulier purpureum colorem faciei cerussa aut alio aliquo fuco appinxerit, granis cymini mansis, ruborem illum continuo amittat & nativum pallorem recipiat. g *Irriguus* dicitur somnus, quod cerebrum instar rivi campos præterlabentis, potus & vini exhalationibus irrigat. Virgil. —— *fessos sopor irrigat artus.* Alii accipiunt pro somno leviter obrepente. h Non solum homines, sed etiam animalia somno, otio & cibo pinguescunt. undè glis sic loquitur. —— *& pinguior illo Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.* Poeta fortasse respicit ad cutis ipsius torpedinem, quæ ex nimio sopore provenit. i Ludis in *Campo Martio* juxta Tyberim, in quo juvenes post exercitia natarent. k *Decoquere*, est *coquendo minuere*. unde per Metaphor. qui facultates suas vehementer minuunt ut fidem fallant, sive suo, sive fortunæ vitio contingat, *Decoctores* dicuntur, quod sæpe evenit aleatoribus. l Consumptus in libidines & coitum. Horat. Ode XXXVI. lib. I. *Omnes in Damalim putres Deponent oculos.* ——

—— *sed cum lapidosa* a *chiragra*
Fregerit articulos veteris b *ramalia fagi.*

a Chiragra, (qui morbus est in manuum carpo, digitorumve articulis) tum tophi lapidisve quasi naturam induit, cum humor illapsus crassescit tempore, & virtute caloris circumstantis, aut vi medicamentorum indurescit, *lapidosa* igitur, quia ut lapis, condensatur, & tumet veluti sardonix. Horat. Satyr. VII. lib II. —— *postquam illi justa chiragra Contudit articulos.* b Appositio. Articuli in calamitosa senectute contusi & inutiles facti, sunt quasi arboris vetustæ rami aridi, in quibus fronde nudatis apparent nodi.

c Dies

Tum [c] *crassos transisse dies lucemque* [d] *palustrem,*
Et sibi jam [e] *seri* [f] *vitam ingemuere relictam.*

Sed hos plerosque (inquit Persius) *qui vitam suam in juventute tam flagitiosè transegerunt, tum demum seriò sed serò pœnitet.*

Cùm chiragra lapidosa fregerit articulos, ramalia veteris fagi,] i. postquam chiragra nodosa senilis corporis juncturas & membra tanquam fagi annosæ ramalia contuderit, [*tum ingemuere dies crassos, lucemque palustrem transisse,*] i. tum deplorant dies vitæ suæ obscuros lucemque vitæ caliginosam præteriisse, [*& seri ingemuere vitam relictam sibi.*] i. & tardè nimisque sero, quod superest vitæ, defleverunt.

At te nocturnis juvat [a] *impallescere chartis:*
[b] *Cultor enim juvenum purgatas* [c] *inseris aures*
Fruge [d] *Cleanthea; petite hinc juvenesque senesque*
[e] *Finem animo certum, miserisque* [f] *viatica* [g] *canis.*

At tua studia ô Cornute, à vulgaribus plebecula curis longè sunt aliena, siquidem.

Iuvat te impallescere chartis nocturnis.] i. delectat te philosophorum libris dies noctesque insudare usque ad pallorem. [*cultor enim juventum inseris aures purgatas fruge Cleanthea.*] i. tu enim juvenum præceptor, inserendo imbuis &

c Dies in rerum ignorantia tanquam in tenebris actos. Poeta intelligit vitam ingloriam nocti obscuræ similem.
d Vitam lutulentam & cœnosam absque virtutibus & literis actam.
e In senectute.
f Senectam morbis & miseriis obnoxiam.

a Nocturnis studiis pallorem contrahere.
b Qui juvenilia ingenia literarum cultu expolis.
c Metaphora ducta ab arboribus sylvestribus, quibus meliorum arborum surculi inseruntur.
d Vide supra quid de *Cleanthe* scripsimus. Memoriæ proditum est, eum Zenonis fuisse auditorem, adeo pauperem

bnis & excolis aures, Stoicorum doctrina vitiis expurgatas. [*juvenesque senesque, petite hinc finem certum animo, & viatica miseris canis*] i. ô ju venes, atque ô senes ex hac philosophia, petite & parate animis vestris certum vitæ genus, hinc etiam ex philosophiæ studio vobis senio confectis, aliàs miseris futuris virtutem & sapientiam quasi viaticum comparate.

& laboriosum, ut noctu ex puteis aquam ad hortos Atheniensium irrigandos hauriret, cumque pecunia non suppeteret ad chartas emendas, boum ossibus aut testis fictilibus inscriberet, quæ a Zenone audierat.

e Ad quem finem omnia dicta & facta vestra spectare debent.

f *Viaticum* dicitur, quicquid ad iter conficiendum est necessarium, sive cibus sit, sive pecunia ad victum expendenda. Græci ἐφόδιον vocant. Hic signat virtutem qua nullum est senectuti firmius præsidium. Innuit etiam Poeta hanc vitam esse quasi peregrinationem. g *Cani*, Substantivum, capillos præ senectute albos, denotant. *Intempestivi funduntur vertice cani.* Boetius.

a *Cras hoc fiet. Idem cras fiet: quid? quasi*
magnum,
Nempe diem, donas? sed cùm lux altera
venit,
Iam b *cras hesternum consumpsimus: ecce*
aliud cras
c *Egerit hos annos, &* d *semper paulum*
erit ultra.

a Martialis *Sera nimis vita est crastina, vive hodie.*

b Nota. quod Nomen & Adverbium plerunque in se transeunt. Nomen in Adverbium ut ---*torvumque repente clamat.* i. torve. Item Adverbium in Nomen, ut hoc loco & supra Satyr. III. --*jam clarum mane fenestras Intrat.*

c *Egerit*, à Verbo *egere*, quod significat *emittere, evacuare,* [illegible]*ra perta*-

Verba sunt juvenis alicujus ignavi, qui rectè vivendi horam prorogat, ac dicit, ô Persi.

Cras hoc fiet.] i. die insequenti quod jubes exequar, i. incipiam benè vivere & virtutis studium sedulò capessere [*idem cras fiet!*] i. ubi illa crastina dies advenerit (inquit Persius) tu ignave, idem dices, sc. cras faciam, sed nunquam facies: [*quid? nempe donas diem, quasi magnum?*] Ignavus iste Persio succensens, quod verba ejus repeteret, dicit. Quid ais Persi? concedisne mihi ægrè unam dieculam ad voluptatibus indulgendum, quasi aliquod ma-

gnum temporis spatium concederes? [*sed cum lux altera venit.*] Respondet Persius, ô desidiose, Ego donarem tibi diem non tanquam rem magnam, ut otio indulgeas, sed cum illa præteriit, in qua te mores tuos emendaturum pollicebare, [*jam consumpsimus hesternum cras:*] i. quod heri dicebatur cras, hodie perdidimus & transactum est, nec tu tamen vitam tuam corrigis? [*ecce aliud cras egerit hos annos*, i. tunc ecce aliud cras, & rursus aliud cras (quod tu tibi donari postulas) omnes ætatis tuæ annos consumit, [*& semper paulum erit ultra.*] i. & per ejusmodi procrastinationem, semper vitæ tuæ aliquantulum erit ultra & præteritum, quod revocare non potes.

re seu potius, ut placet aliis. egerere hic est quasi pellere. Horat. *Truditur dies die.*

d Dies illa per desidiam tuam amissa nunquam poterit revocari, sed te semper præcedet & erit paulum ultra. i. paulum ante.

Nam, quamvis prope te, quamvis a *temone sub uno,*
Vertentem sese frustra sectabere b *canthum.*
Cùm rota c *posterior curras, & in axe secundo.*

Persius per similitudinem Currus, eleganter ostendit, diem amissam nunquam posse recuperari.

Nam, frustra sectabere canthum vertentem sese quamvis sit prope te, quamvis sit sub uno temone, cum curras rota posterior & in axe secundo.] i. quamvis enim, ô rota in curru posterior, rota prior prope te sit, ut jamiam te illam assequi posse existimas, quamvis etiam illa prior rota sit tecum sub uno temone: tamen cùm tu curras posterior in curru rota & in secundo axe circumvolvare: frustra tu quidem conaberis canthum assidue currentem insequi. Nam quanto posterior axis magis progreditur, tanto prior

a *Temo*, Græcè ῥυμός sic dictus a *tenendo*, est lignum currus inter equos intermedium, continens jugum in curru.

b *Canthus*, est ferreus rotæ circuitus. *canthus* hic pro *rota*, significat etiam oculi angulum.

c Rotam sequens antecedentem.

to prior

tò prior magis antecedit: simillimè illud cras hesternum quod semel effluxit & est præterlapsum, nunquam potest à procrastinatione restitui aut recuperari.

a Non corporis sed animi libertate, quæ nos à vitiis vindicat, Senec. *Philosophiæ inservias oportet, ut tibi contingat vera libertas.*
b *Velina* tribus a *Veliâ* colle urbis Romæ, fortasse a lacu *Velino* dicta est. Horat. Epist. vi. l. I. *hic multum in Fabia valet ille Velina.*
c Qui jam manumissus prænomen patroni adeptus est, ut *Publius* vocetur.

a *Libertate opus est; non hâc, quâ quisque* b *Velinâ*
c *Publius* d *emeruit,* e *scabrosum tesserulâ far*
Possidet.———

Finitis Cornuti laudibus, Poëta digreditur ad libertatis definitionem, quâ scilicet opus est ad benè vivendum secundum normam virtutis, cujus fundamentum vera libertas esse videtur.

Opus est libertate;] i. affectanti studium sapientiæ, atque volenti mores suos in melius commutare, opus est libertate; [*non hâc, quâ quisque Publius in Velinâ tribu possidet far scabrosum tesserulâ, ut emeruit.*] i. non opus est hâc libertate per quam unusquisque sive Publius sit, sive alius quispiam ex servo factus liber, & in Velinâ tribu constitutus, frumentum publicum accipit, simul ac servitutem exuit.

Servi enim non habebant prænomen antequam cives fierent, sed libertate donati prænomen sumebant, & uni tribuum adscribebantur, ut *Publius Licinius Velina.* d Servitute solutus est Metaphor. est a bello. Nam *emeriti* dicuntur milites, qui honesta causa a militiæ munere remittuntur domum. e Asperum & vetustate rugosum, quale civibus Romanis distribuebatur viritim per tribus. Tesserula namque exhibita. (i. signo frumentario, unusquisque frumentum pro portione accipiebat à Principe, ut scribit Sueton. in Augusto.

a Civem Romanum, sic dictum à *Quirino.* i. *Romulo* Romani generis authore, vide supra.

——*Heu steriles veri, quibus una* a *Quiritem*

b *Ver-*

b *Vertigo facit : hic* c *Dama est non* d *tressis* e *agaso,*
f *Vappa, & lippus, & in tenui* g *farragine mendax.*
Verterit hunc dominus ; h *momento turbinis exit*
Marcus Dama. —

Heu steriles viri,] i. heu cives Romani tam cæci & amentes, ut verum à falso distinguere nesciatis, [*quibus una vertigo facit Quiritem* :] i. quibus una in gyrum circumactio facit liberum, & civem Romanum : [*hic Dama est agaso non tressis, vappa & lippus, & mendax in tenui farragine.*] i. hic servus (Dama nimirum) est jumentornm curator, nullius pretii, insulsus nebulo, animo cæcus, & in rebus leviculis falsus. [*dominus verterit hunc, Marcus Dama exit momento turbinis.*] i. esto quod dominus hunc in gyrum circumducendo manumiserit, statim evadet liber & civis Romanus, cum prænomine *Marco.*

b *Vertigo,* hic signat servi circumagitationem, vel motum in orbem factum. Dominus enim volens servum manumittere, illum ad prætorem ducebat, manumque capiti ejus imponens servum circumagitabat, dicens, *Volo hunc esse liberum.* vel, *Esto liber.* Hæc autem circumactio significabat servum jam sui juris esse, & in quamcunque partem vellet, migrare potuisse.

c *Dama* nomen est servile, de quo Horat. —— *prodis ex judice Dama Turpis, odoratum caput obscurante lucerna. Non es quod simulas.* —— d Vilis, quasi trium assium. e *Agaso.*, propriè est equorum ductor vel jumentorum curator. Apud Horatium Satyr. VIII. lib. II. *Agaso* significat ineptum vel absurdum escarum ministrum. —— *si patinam pede lapsus frangat agaso.* f *Vappa*, proprie est vinum quod degenerat a bonitate & natura vini. per Metaph. significat hominem nequam, insipidum, & ad nullam rem utilem. g In jumentorum pabulo & cæteris rebus vilissimis fraudulentus. h Subito; quasi in ictu oculi fit liber, postquam est circumversus, instar turbinis a puero scutica circumacti. i Accipit nomen domini sui, qui *Marcus* vocabatur, & sic utpote civis Romanus prænomen est adeptus. Cuivis enim manumisso (ut ante diximus) prænomen dabatur a Domino, simul & alapa coram Prætore ut genæ in civem ruberent. *Dama* igitur vile mancipium, vocatur *Marcus Dama.* i. libertinus & civis, quatenus a *Marco* est manumissus.

——papæ! Marco spondente, recusas
Credere tu nummos? Marco sub judice palles?
Marcus dixit: ita est, assigna Marce [a] *tabellas.*
b *Hæc mera libertas, hanc nobis* c *pilea donant.*

Ironica admiratio, quod Marcus nuper manumissus tot libertatis jura subito est adeptus, nempe ut possit pro alio stipulari & fidem interponere, deinde ut Iudex esse possit, & testis, atque tabellas testamentorum obsignare, quæ omnia servis sunt negata.

Marco spondente,] i. si Marcus spondeat pro alio, [*recusas tu credere nummos?*] i. num dubitas tu pecunias alicujus fidei committere? [*palles sub Marco judice?*] i. an trepidas, litem per injustam sententiam amittere, ubi Marcus (vir integerrimus) est judex? [*Marcus dixit: ita est*] i. si Marcus Dama dixerit rem ita se habere, da fidem ita esse, [*Marce assigna tabellas.*] i. i. ô Marce, cum tibi nuper servo tabellas obsignare non licebat, agè nunc, testamentum conde, atque aliorum testamentis signum tuum tanquam testis appone. [*hæc mera libertas,*] i. hæc est, si Diis placet, vera & sincera libertas, quæ tot privilegia secum adportat, [*pilea donant nobis hanc*] i. hanc falsam libertatem pileus (libertatis indicium) dat manumissis.

a *Tabella* sive tabulæ, sunt testamenta, vel publicæ scripturæ ex quacunque materia. Ad testamenta signanda septem numero signatores adhibebantur, ut nulla fraus perpetraretur.

b Si legas sine interrogatione, est Ironia amara, seu potius Sarcasmus.

c *Pileus* vel *pileum* libertatis fuit insigne. In templo enim Feroniæ, quæ libertorum Dea perhibebatur, servi cùm libertate donarentur raso capite pileum accipiebant. Credo equidem *pileum*, apud veteres virtutis spectatæ fuisse indicium, ex quo venit in consuetudinem, ut qui *Doctoris* titulo decorantur, pileum accipiant.

An quisquam est alius liber, nisi ducere vitam
Cui licet, ut voluit? [a] *licet, ut volo, vivere: non sum*
Liberior [b] *Bruto?* ——

Ad refellendum illam Poetæ Ironiam, pileatus quidam libertus ex definitione libertatis objicit & probat se esse liberum, dicens.

An quisquam alius est liber, nisi cui licet ducere vitam ut voluit? licet vivere, ut volo, non sum liberior Bruto?] Syllogismus est integer.

Major. Liber est qui potest suo arbitratu vivere.

Assumptio. At ego jam manumissus, meo possum arbitratu vivere.

Conclusio. Ergò ego sum liber.

a Hic libertatem animi a libertate corporis distinguere oportet. Liber enim non est, qui pravis inservit cupiditatibus. b *Marcus Junius Brutus* adeo libertatis studiosus fuit, ut expulso Tarquinio Superbo propter Lucretiæ stuprum, propriis etiam filiis non pepercerit, sed eos virgis cæsos securi percussit, propterea quòd tum Aquiliis & Vitelliis, de reducendo Rege, conjurassent.

——*mendosè colligis, inquit*
Stoicus hic, aurem mordaci lotus [a] *aceto.*
Hæc reliqua accipio: licet, ut volo, vivere, *tolle.*
b *Vindictâ postquam* [c] *meus à Prætore recessi,*
Cur mihi non liceat, jussit quodcunque voluntas,
d *Excepto, si quid* [e] *Masuri* [f] *rubrica vetabit?*

a *Acetum* pro acuta disciplina. Nam acetū acrimoniam habet vehementem.
b *Vindicta* erat ea virgula, quâ Prætor servum in libertatem vindicabat.
c Mei juris, meæ potestatis. Terent. in Phorm. *Ego me…*

Respondet Persius. *Hic Stoicus locus aurem aceto mordaci, inquit colligis mendosè.*] i. aliquis philosophus ex sectâ Stoicorum habens aurem

rem acri disciplina purgatam, quæ facilè tuam crassam deprehendit ratiocinationem, inquit, ô Marce Dama, falsè tu quidem argumentaris. Nam, [*accipio hæc reliqua:*] i. Admitto tuam majorem propositionem esse veram: [*sed tolle, licet: ut volo, vivere,*] i. tolle hoc igitur quod assumis. i. nego Assumptionem. Nam tibi manumisso non licet tuo arbitratu vivere. Dama assumptionem negatam sic conatur probare. [*postquam recessi meus à Prætore vindictâ,*] i. postquam ego vindictâ Prætoris pronunciatus sum liber. [*cur non liceat mihi quodcunque voluntas jussit?*] i. quid-ni mihi liceat facere, quodcunque voluntati meæ placuerit? [*excepto, si quid rubrica Masuri vetabit.*] i. eo tantum excepto, quod jus publicum prohibebit.

meus. d Hæc dictio pro Nomine vel Verbo indifferenter accipi potest, & sensus erit idem. e De *Masurio* crebra fit mentio apud Aulũ Gellium. Fuit enim magnus Iurisconsultus & tandem in Equitum ordinem receptus, sed adeo pauper & egenus (quod bonis & honestis Iuridicis aliquando accidit) ut ipsum senio confectum sui aluerint discipuli. f *Rubrica* hoc loco ponitur pro Lege, cujus titulus vel initium minio notabatur, Iuvenal. ——— *perlege rubras Majorum leges.* ———

Disce: sed ira cadat a *naso, rugosáque* b *sanna,*
Dum veteres c *avias tibi* d *de pulmone revello.*
Non Prætoris erat stultis dare tenuia rerum
Officia, atque usum f *rapidæ permittere vitæ.*
g *Sambucam citius* h *caloni aptaveris* i *alto.*

a Metaph. a canibus, qui naribus in rugam contractis iram demonstrant: sic in homine, habitus nasi iram indicat. b *Sanna* est irrisio, quæ ab occipitio distorto ore, & labris contractis fit, anteriorum dentium ostentatione, quo gestu, quia os & nares corrugantur, sanna hic dicitur *rugosa*.

Heus Dama inepte (inquit Persius) *cum nihil intelligas de vera libertate, quam per manumissionem putas te consequi posse.*

Disce:] i. disce ex me, quæ sit vera libertas: [*sed ira cadat ex naso, rugosáque sanna,*] i. sed

i. sed ut melius possis dicere, abjiciatur ira à naribus tuis caninis, & removeatur salutarium præceptionum irrisio, [*cùm revello avias veteres tibi de pulmone.*] i. dum ego de scrinio cordis tui anilia deliramenta extirpo & revello. [*Non erat Prætoris dare stultis tenuia officia rerum,*] i. non ad Prætorem, sed ad virum sapientem & philosophum pertinebat, hominibus stultis acuta rerum officia, & sapientiam, quæ vera est libertas, concedere, [*atque permittere usum vitæ rapidæ.*] i. nec in Prætoris erat potestate, indoctis & focordibus hominibus vitæ rectè agendæ scientiam exhibere. [*citius aptaveris sambucam caloni alto.*] i. longè enim faciliùs sambucam vasto accommodabis caloni, sc. ut fiat Musicus, quàm ut Prætor suâ vindictâ stultis tribuat sapientiam.

c Veteres fabulas, quas ab aviis tuis didicisti. d Decor de pectore, vel animo. e Res subtiles & magni momenti. Trisyllabũ est, ut alibi. f Quæ velox est & celeriter transit tanquam undarum fluctus. g *Sambuca* est quoddã instrumenti Musici genus triangulare, primum a Sambuco inventum. significat etiam machinam militarem, quâ urbium muri expugnantur. h *Calones*, servi militum, qui dominos ad prælium sequentes portabant ligna. i Rudi, inepto & ἀμούσῳ. Homines enim longi, prægrandes & staturâ abnormi, ferè minus sunt ingeniosi in quibus anima in longitudinem distenta resolvitur; contra verò in hominibus staturæ brevis, constipata & compacta est anima in universo corpore.

Stat contrà ratio, & secretam a *gannit in aurem,*
Ne liceat facere id, quod quis vitiabit agendo.
Publica lex hominum, naturáque continet b *hoc fas.*
c *Vt teneat vetitos inscitia* d *debilis actus.*
Diluis e *helleborum, certo compescere* f *puncto*
Nescius g *examen? vetat hoc natura medendi.*
Navem si poscat sibi h *peronatus arator*

a Inclamat ad aurem conscientiæ. Meta; hora vulpibus ducta vel, ut alii volunt a canibus. qui conqueri videntur quasi plorando. b Hanc æquitatem. c Vt contineat se a prohibitis. Vel, ut inhibeat & remoretur actus ob inscitiam

i *Luciferi rudis, exclamet* k *Melicerta periisse*

l *Frontem de rebus.* ——

Vt stultus Prætor [inquit Persius) *possit stultis sapientiam conferre, est contra sensum communem.*

Ratio stat contrà, & gannit in aurem secretam.] i. humana ratio contradicit & tacitè quasi immurmurat. [*ne liceat facere id, quod quis vitiabit agendo.*] i. ne quis id agere tentet, quod dum agit contaminare & vitiare poterit. [*publica lex naturáque hominum continet hoc fas, ut debilis inscitia teneat actus vetitos.*] i. Lex non scripta, sed Lex nobiscum nata hanc justitiam in se complectitur, ut infirma ignorantia abstineat ab iis quæ supra se sunt, neque artem exerceat quam non novit. [*diluis helleborum, nescius compescere examen puncto certo :*] i. tu, qui Medicus non es, si ægrotanti, helleborum cum aliis pharmacis temperes, neque scias debito pondere examen ejus coërcere : [*natura medendi vetat hoc.*] i. ars Medica hoc ipsum prohibet. [*si arator peronatus rudis Luciferi poscat sibi navem, Melicerta exclamet frontem periisse de rebus.*] i. si rusticus ocreatus astrorum imperitus suscipiat navis gubernationem : Melicerta, Deus marinus, præ indignatione exclamet, omnem pudorem de actionibus humanis esse ablatum.

prohibitos. d Ignorantia homines reddit *debiles*. quo minus ardua negotia sustineant. e *Helleborus* qui atram bilem purgandi maximam vim habet, hic pro quovis medicamento ponitur. f Vnciarum puncto. Metaphor. a trutinæ specie, quæ certis unciis & punctis est distincta. Libra est sine lancibus. g *Examen*, stilus est in statera, qui, quo pondus se vergit, exit. h Perone calceatus. *Pero* autem est calceus rusticus, factus ex corio crudo contra nives, imbres & frigora. Virgil. VII. Æneid. ——— *vestigia nuda sinistri instituere pedis, crudus tegit altera pero.* i. *Lucifer*, est stella Veneris quùm antegreditur Solem quùm subsequitur, est *Hesperus*. ponitur hic pro omnium astrorum cognitione. Veteres enim ad astra nocte navigabant, sicut nostro tempore ad acum lapide magnete tactam & temperatam.

k *Melicerta* fuit filius Athamantis ex Ino Cadmi filia, qui Veneris marinæ precibus in numen marinum transmutatus. *Palæmon* est vocatus, & fluctibus excubias agens, notat omnes navigandi imperitos. l Pudorem sive verecundiam cujus sedes est frons.

Tibi

—Tibi recto vivere a *talo*
Ars dedit? & veri speciem dignoscere
calles,
Ne qua b *subærato* c *mendosum tinniat*
auro:
Quæque sequenda forent, & quæ vitanda
vicissim,
Illa priùs d *cretâ, mox hæc carbone no-*
tasti.
Es e *modicus voti,* f *presso lare, dulcis a-*
micis,
Iam nunc adstringas, jam nunc g *granaria*
laxes,
h *Inque luto fixum possis transcendere num-*
mum.
Nec i *gluto sorbere salivam* k *Mercuria-*
lem.
Hæc mea sunt, l *teneo, cum verè dixeris:*
esto
Liberque, ac sapiens, m *Prætoribus ac Iove*
dextro.

Persius jam docet, quis sit verè liber, & quibus sig-
nis possit dignosci.

Ars dedit tibi vivere talo recto.] i. si philosophia tibi concessit in recta honestatis viâ incedere, [*& calles dignoscere speciem veri,*] i. & si callidè scis discernere similitudinem veri ab ipso vero, [*ne quasi tinniat mendosum auro subærato:*] i. nequa species auri veri te fallat tinnitu, cùm sit aurum subæratum: [*si qua forent sequenda notasti prius illa creta, vicissim si qua evitanda forent, mox notasti carbone,*] i. si quæcunque

a Ire rectâ via, secundum virtutem vivere, per Metaphor. ab illis sumptam, qui non incedunt pedibus obtortis in hanc vel illam partem vacillantibus. Terent. *Ita vita est hominum, quasi cum ludas tesseris.*
b Intelligit monetam in superficie auream, quæ æs habet interius loco auri latens, aut mixtum cum auro.
c Absurdum edat sonum, quo mendā & falsitatem indicet. Est epitheton falsæ monetæ aptissimum
d Nota alba vel albo lapillo, quo bona & felicia veteres signabant, mala autem & infelicia carbone nigro. Horat. Sat. III lib. II. *--cretâ an carbone notandi?*
e Cujus vota &

que in vitâ appetenda, & rursum quæcunque fugienda pernoscere studuisti. [*& modicus voti, lare presso, dulcis amicis, jam nunc adstringas, jam nunc laxes granaria.*] i. si moderata cupis, contentus tugurio & modicis facultatibus, si erga amicos benignus es, ita ut aliquando granaria tua occludas; aliquando aperias, [*& possis transcendere nummum fixum in luto.*] i. si ab avaritia adeo es remotus, ut vultu erecto nummum à pueris in luto fixum, possis transire & contemnere, [*nec gluto sorbere salivam Mercurialem.*] i. si denique non ut avidus helluo salivam Mercurialem sorbeas. [*cùm verè dixeris, hæc mea sunt teneo;*] i. cùm de te verè pronunciaris, Hæ virtutes, hæc omnia officia superius enumerata, sunt mea, atque hæc ego possideo: [*esto liber, ac sapiens Prætoribus ac Iove dextro.*] i. tunc concedo tibi ut sis verè liber, ac verè sapiens Prætoribus faventibus, ac Iove propitio.

desideria modum noverint. f Domo exigua, *Vel*, tugurio. *Lar* pro familia apud Hor. Epist. 1. lib. 1. *Ac, ut fortè reges, quo me duce. quo lare tutor?* i. quâ familiâ. g *Granarium*, est locus in quo grana frugum reponuntur: h Est allusio ad pueros, qui numisma aliquod in via publica vel clavo figunt. vel funiculo adstrictum habent. est nimirum, ut avari prætereuntes eâ specie elusi, id tollere conentur, quam ob causam à totâ vicinia irrideantur. i *Gluto*, homo vorax a *gluciendo*. ponitur hic pro opum avido. *Sic amat Diabolus filios suos ut perdat, sicut amat gluto porcellum, ut comedat.* k Lucrum, cui præest *Mercurius*. Est Allegoria tracta a gulosis, qui visis cibis jucundis, salivam in ore versant & degluciunt. l Hæc verè ac justo titulo possideo, m Prætoribus tibi dextris quoad corporis libertatem & Iove tibi favente, quoad animi libertatem.

Sin tu, cùm fueris nostræ paulò antè a *farinæ,*
b *Pelliculam veterem retines, &* c *fronte politus*
Astutam d *vapido servas sub pectore* e *vulpem:*
Quæ dederam suprà, repeto, f *funemque reduco.*

a Per omnia similis. Metaphor. a panibus, qui facti ex eadem farina eundem habent saporem. b Antiqua mentis vitia. Allegoria sumpta ab illis qui

Quod si (inquit Persius) post veram philosophiam acquisitam, tu fallacias fraudésque retinens eam deseras ad vomitum redeas, tum verò libertatem animi & corporis quam concesseram, tibi adimo.

Sin cùm fueris nostræ farinæ paulò antè, tu retines pelliculam veterem, & politus fronte servas astutam vulpem sub pectore vapido:] i. verùm enimverò cùm tu ô Dama paulò antequàm manumittereris, servus fueris, & ejusdem pravitatis nobiscum: si tu post manumissionem, pristinos mores tanquam veterem pelliculam retines, & aliquid politi extrinsecùs tantùm præferens, serviles dolos sub corde tuo caliginoso servas: [*repeto quæ supra dederam, & reduco funem.*] i. quæ supra tibi attribueram, sc. veram libertatem & sapientiam. illa jam rursus à te aufero.

aliis coloribus sesē pingunt, veterem verò pellē retinent. Cujus farinæ non pauci sunt hac nostra ætate. *Qui Curios simulant & Bacchanalia vivūt*, qui se viros sanctissimos ostentant, & interea vitam flagitiosam degunt, qui pacem atq; alias virtutes populo prædicant, lites tamen, jurgia & capitales inimicitias, inter vicinos secretò sua dent, excitant, commovent, ἀλλὰ μὲν λέγουσι ἄλλα δὲ πράττουσι, ut est in Æsopi fabula. *Nulli* (inquit Seneca) *pejus merentur de omnibus mortalibus, quàm qui aliter vivunt, quàm vivendum esse præcipiunt.* c Boni viri speciem præ se ferens. d Sub pectore turbido & vitiorum pleno. e Vulpinos mores.

f Te fune retractum & vinctum, servum adhuc judico. Metaphor. a bestiariis, qui equos vel alias bestias lascivire permittentes, eas postea retrahunt & frænis funibusve coërcent.

Nil tibi concessit ratio: [a] *digitum exere, peccas.*
Et quid tam parvum est? sed nullo thure b *litabis,*
Hæreat in stultis brevis ut semuncia c *recti.*
Hæc miscere d *nefas, nec, cùm sis,* e *cætera fossor,*
Treis tantùm f *ad numeros Satyri moveare* g *Bathylli.*

a Est Stoicorum dogma nihil posse a quoquam rectè administrari, nisi a sapiente, stulti igitur ne digitum quidem, quod minimum est corporis membrum, sine culpa movere aut ostendere possunt. b *Litare* significat,

sacrificio facto Deos placare, votumque impetrare.
c Rationis. nam rectè fiunt, quæ cum ratione fiunt.
d Ἀδύνατον non pote. impossibile. Horat Od. xxiv lib. 1. *Quicquid corrigere est nefas.*
e In cæteris rebus Rusticus agros exercens.
f Saltatio, quemadmodum & Musica, numeris certisque pedum dimensionibus constat.
g *Bathyllus* adolescens formosus, Neronis sæculo saltator fuit egregius, quem a pedum agilitate Persius appellat *Satyrum*.

Cùm malus sis ô Dama, ac proindè servus, *quippe qui cupiditatibus habenas effusè laxas, eisque* servis: *certè.*

Ratio concessit tibi nihil :] i. sapientia nihil sui permisit tibi habere : [*exere digitum, & peccas.*] i. rem minimam aggredere, sc. ut digitum tuum possis exerere, mox in culpam incurris, [*& quid est tàm parvum?*] i. quid verò est minoris momenti, quàm digitum posse decenter ut oportet exerere, [*sed litabis nullo thure ut brevis semuncia recti hæreat in stultis.*] i. sed nullo sacrificio impetrabis à Deo, ut in te stulto & vitiorum servo, minima rectæ rationis semuncia aut virtutis scintillula hæreat [*nefas miscere hæc,*] i. sapientiam cum stultitia commiscere est impossibile, [*nec moveare tantum ad tres numeros Bathylli Satyri, cum sis fossor cætera*] i. nec, cum sis rusticus rudis & agrestis quo ad cætera, possis tu quidem saltare ad tres tantum rythmos Bathylli saltatoris.

a Tot vitiis, quæ tanquam domini tibi imperant.
b De *Vindictâ* vide suprâ.

Liber ego. Vndè datum hoc sumis, tot subdite [a] *rebus?*
An dominum ignoras, nisi quem [b] *vindicta relaxat?*

Sunt verba Damæ manumissi sc. ô Persi,

Ego liber.] i. ego sum mei juris, nullius imperio subditus. [Respondet Persius, *subdite tot rebus undè sumis hoc datum?*] i. ô mancipium miserrimum, undè hoc tibi assumis, ut dicas te esse liberum, cùm tot dominis sis subjectus? [*an ignoras dominum, nisi quem vindicta relaxat?*] i. nón-ne agnoscis alium esse dominum,

num, nisi illum à quo Prætoris virgula te liberavit.

I puer, & [a] strigiles [b] Crispini ad balnea defer,
Sic increpuit, [c] cessas nugator? servitium acre
Te nihil impellit: nec quicquam extrinsecus intrat,
Quod nervos agitet. sed si intus, & in jecore ægro
Nascuntur [d] domini, [e] qui tu impunitior exis,
Atque hic, quem ad strigiles scutica, & metus egit [f] herilis?

Poëta docet animi quàm corporis servitutem esse multò graviorem, quod variis ostendit exemplis. Dama igitur manumissus, cùm sitvitiis obnoxius, duram servit servitutem.

[*Si increpuit, I puer, & defer strigiles ad balnea Crispini, cessas nugator?*] i. si dominus aliquis cum increpatione dixerit, Vade serve, & porta strigiles ad balnea Crispini, quibus inter lavandum radar, cessas adhuc desidiose? [*servitium acre te nihil impellit:*] i. tale corporis tui servitium quamvis acre, te manumissum nihil urget, nihil territat: [*nec quicquam intrat extrinsecus quod agitet nervos.*] i. nec ulla res à domino exteriori (corporis nimirum) te intrat quod mentis tuæ nervos excruciet. [*sed si domini nascuntur intùs & in jecore ægro, qui tu exis impunitior atque hic, quem scutica & metus herilis egit ad strigiles?*] sed si vitia, quæ tibi dominantur, nascantur in corde & in jecore tuo ægrotante: dic quæso, quomodo evadis minùs puni-

a Strigil vel Strigilis significat propriè instrumentum ex ferro dentatum, a *strigendo*, i. radendo, quo equi & id genus jumenta expoliri solent. Eo facto ex auro vel argento utebantur veteres ad detergendū sordes & corporis sudorem, præcipue in Balneis.
b Crispinus homo fuit opulentissimus, qui domi suæ (ut alii Romani potentiores) Thermas habuit & Balnea sibi & amicis.
c Sunt verba domini voce imperiosa servū increpantis.
d Desidia, avaritia, luxuria, ambitio & alia vitia hujusmodi.
e Quomodo
f Metus, quo dominus a servo timetur.

punitus, quam hic servus, quem flagellum & domini sui metus impellit ad strigiles in balnea deferendas?

Manè piger stertis: Surge, inquit Avaritia; Eia.
Surge. Negas. instat, Surge, inquit, Non queo. Surge.
En quid agam? rogitas: en, a saperdam advehe Ponto,
b *Castoreum,* c *Stupas,* d *ebenum, thus,* e *lubrica Coa.*
Tolle recens f *primus piper è* g *sitiente camelo:*
Verte aliquid, jura. h *Sed Iupiter audiet; eheu!*
i *Baro, regustatum digito* k *terebrare salinum*
Contentus perages, si vivere l *cum Iove tendis.*

Est Dialogismus inter Damam & Avaritiam, quo docet Poeta Damam à Pratore manumissum, servum, tamen esse miserrimum, quatenus pigritia, avaritia, lididini atque aliis animi affectibus servit.

Tu piger stertis manè:] ubi tu ignavus dormis in multam diem: [*Avaritia inquit, Surge, eja surge: negas instat, surge inquit, non queo, surge.*] Avaritia ter quaterve te inclamat voce imperiosâ compellans, surge piger, agè surge. quod si surgere recuses, Avaritia instantius te urget, & inquit, surge, si dicas: Non possum surgere, illa illud semper ingeminabit, surge. [*en rogitas quid agam?*] i. en (inquit Avaritia) interro-

a *Saperda* est genus piscis Pontici. *Pontus* autem propriè illud mare appellatur, quod a palude Mœotidis usque in Tenedum protenditur per quem (*Pontum*) mare ipsum per excellentiam, sicuti per poëtam, Homerum intelligimus.
b Testiculos Castoris pharmaci genus, *Vel* Castoris pellem, ex cujus villis Galeri fiunt magni pretii.
c. *Stupa.* linum vile, quod lini cortici est proximum.
d *Ebenum* est arbor folius Indiæ, ut voluit Virgil. - *sola India*

terrogas me, quid negotii tractabis, ubi surrexeris? [Respondeo, *en adveho Ponto saperdam, castoreum, stupas; ebenum, thus, Coa lubrica.*] i. advehe Romam ad nos ex mari saperdam & alias merces peregrinas [*primus tolle piper recens è camelo sitiente*:] i. festina tu, & primus omnium alios mercatores præcurre, atque excipe piper novum, recenter è camelo advectum, quàm primum in urbem venerit: [*verte aliquid,*] i. merces mercibus commuta, [*jura*] i. pejera ut divitias acquiras, quod plerique faciunt mercatores. [*sed Iupiter audiet,*] sed Iupiter (inquit Dáma) me pejerantem audiet & puniet; [*eheu! baro, si tendis vivere cum Iove, perages contentus terebrare digito salinum regustatum.*] i. si vis vivere justè & sanctè ut Dii præcipiunt (inquit Avaritia) nunquam ditesces, sed vitam inopem vives, contentus propter salis inopiam, digito tuo perforare salinum sæpiùs appositum, atque iterum iterumque gustatum.

nigrum fert ebenum. --- Ebenus ex omni materia est spississima, ideo & gravissima judicatur, sicut Buxus, quarum neutra in aquis fluitat. Quidam Cuajacum, nonnulli Guajacanum, plerique verò lignum sanctum Ebenigenus esse crediderunt, quod quidem nec asserere, nec negare ausim, inquit Matthiolus in lib. 1. Dioscorid. *e* Vina dulcia ex insula Co, quo alvum lavant. Claverius intelligit vestes Coas, bombicinas, leves & politas, quæ instar vitri translucent. *f* Ne te alii præveniant. *g* Camelus (teste Plinio) quatriduo sitim tolerat, qui potu non gaudet nisi aqua prius conculcatione turbetur. *h* Observa, quod in hominibus flagitiosis vis conscientiæ, non ratio honestatis, plerumque a peccando deterreat. *i* Alii legunt *Vare.* o stulte, & a via recta distorte, Metaphor. à *varis* sumpta, qui pedes habent introrsum verso tos. Alii legunt *Varo* vel *Baro* qui stupidum vel ineptum significat. erant autem *Barones* servi militum stultissimi. *k* Terendo perforare salis vasculum, nam cum parum salis est in fundo salini, & digito illud contrahimus, videmur salinum quasi digito terebrare. Poeta significat summam inopiam & victum parcum, cujusmodi est hominum tenuis fortunæ. *l* Sanctè & secundum præcepta Religionis vivere, quæ pejerare & jurare prohibet.

Iam pueris [a] *pellem succinctus, & ænophorum aptas:*
Ociùs ad navem, nihil obstat, quin trabe vastâ
b *Aegeum rapias, nisi* c *solers luxuria ante*

a Vestem nauticam ex pellibus factam, frigori arcendo idoneam. *Vel*, mantricam hirsutam, qua vestes & alia ad iter

Sedu-

Seductum moneat. Quò deinde insane, ruis? quò?

Quid tibi vis? d *calido sub pectore* e *mascula bilis*

Intumuit, quam non extinxerit f *urna cicutæ.*

O Dame serve infelicissime, tu ubi Avaritia ex lecto te excusserit.

Iam succinctus aptas pueris pellem & œnophorum:] i. jam expeditus & paratus ad navigandum, servis tuis accommodas pellem hirsutam, & vini lagenam aliaque ad navigandum apta: [*ocius ad navem*] i. celeriter ad navim properas. [*nihil obstat, quin rapias Ægeum trabe vastâ.*] i. nihil te moratur, quin statim intres & raptim percurras Ægeum mare, nave magnâ ex trabibus factâ, [*nisi solers luxuria moneat ante seductum.*] i. nisi luxuria blanda & acuta te antequam naviges, suis seductum illecebris, moneat & à proposito removeat, dicens [*insane, quo ruis? quò?*] i. ô stulte & parum sane, quo præceps proficisceris? [*quid tibi vis?*] i. quid quæris tibi? [*mascula bilis intumuit sub pectore calido, quam non urna cicutæ extinxerit*] i. te, ô Dama, Avaritiæ sollicitatione paratum navigare, & meâ objurgatione jam incertum cui pareas, tanta & tam fortis invasit ira, ut integra cicutæ urna iræ tuæ fervorem extinguere nequeat.

necessaria includebantur. *b* Mare Ægeum incipit ex orientali parte, ab initio Hellesponti, & usque ad Peloponesum, versus occidentem terminatur. ponitur hic pro omni mari per Synecdochen. *c* Solertia cauta, artificiosa & diligens ad opportunitatem capiendam. *d* Ergo *calidum* est pectus, quia ira est ebullitio sanguinis circa cor. *e* Bilis viro digna, & fortis. Ira enim eos est fortitudinis, ut placet Stoicis. *f* Locutio hyperbolica. *Cicuta* lethale venenum inest, suaque vi refrigeratoria necat. Dioscorid. lib. IV. cap. LXXIV. Eam in Hetruria si Asini depascuntur, profundissimo somno & torpore capiuntur, ita ut non tantum stupidi sed planè mortui videantur. Id quod aliquando rusticos hujus rei ignaros fefellit: nam dum asinis, quos mortuos credebant, pellem ad usum detraherent, accidit mirum, quod in medio fere operis, asini experrecti sunt, non sine magno excoriantium terrore atque ingenti spectantium risu. Dioscorid. ibidem.

Tun'

Tun' mare transilias? tibi tortâ [a] *cannabe fulto,*
Cœna sit in [b] *transtro?* [c] *Vejetanumque rubellum*
Exhalat [d] *vapidâ læsum pice sessilis* [e] *obba?*
Quid petis, ut nummi, quos hic [f] *quincunce modesto*
Nutrieras, pergant avidos sudare [g] *deunces?*
[h] *Indulge Genio,* [i] *carpamus dulcia:* [k] *nostrum est*
Quod vivis; cinis, & [l] *Manes, & fabula fies.*
Vive memor lethi, [m] *fugit hora. hoc, quod loquor, indè est.*

Verba sunt luxuriæ ad Damam servum suum.

Tun' transilias mare?] i. tu-ne tam dives mare naviges, ubi tam multa sunt pericula & incommoda? [*tibi tortâ cannabe fulto cœna sit in transtro?*] i. nunquid tibi homini tanto cœna sit sordida sedenti in transtro vice mensæ, tibi (inquam) funibus cannabinis sustentato? [*& exhalat sessilis obba rubellum Vejetanum læsum pice vapidâ?*] i. nunquid sessilis obba tibi vinum pessimum & fœtidâ pice corruptum, exhalando emittat, quod in navi bibas? *quid petis, ut nummi pergant sudare avidos deunces, quos hic nutrieras quincunce modesto?*] i. cur desideras ut pecuniæ tuæ quas incremento honesto Romæ auxeras, immoderatum lucrum cum labore & periculo acquirant? [*Indulge Genio,*] i. da operam voluptati, [*carpamus dulcia*] i. delitiis fruamur: [*nostrum est quod vivis:*] i. mihi debes

a *Per Cannabem tortam*, intelligit rudentem vel funem nauticum ex cannabe factum, quo fune anchorario tota navis sustentatur.
b *Transtra*, sedilia sunt nautarum in navibus. Virg. ---*considite transtris.*
c Vinum tenuissimum, vilissimum, pessimum denique. Velis in oppido Hetruriæ natum. Horat. Sat. III. lib. II. de avaro. *Qui Vejetanum festis potare diebus Campanâ solitus trullâ, vappamque profestis.*
d Pice vas vinarium obturante, quæ vaporem & fœtorem vino indat.
e Vas potorium largius in fundo atque ob id dicitur *sessile*, quasi sedere potens.
f *Quincunces* usuræ sunt, quoties ex

centum nummis quinque nummos *usura* nomine percipimus. quam *usuram* Poeta appellat *modestam* quasi Iure civili concessam.

bes vitam (inquit Luxuria) Nam citra voluptatem vita non est vita : [*fies cinis*, *& Manes*, *& fabula*.] i. brevi in cineres abibis , umbra fies,&de te sermo tantum supererit.*Vive memor lethi*,] i. In memoria igitur mortem habe, quæ omnium voluptatum tibi finem adferet. [*hora fugit*.] i. tempus celeriter præterit. [*hoc inde est*,*quod loquor*.] i. hæc temporis portiuncula,quam tecum loquendo transigo , jam præteriit,nec potest revocari.

g *Decunx usura* est, si undecim nummi pro duodecim reddantur , sicut usura paulo minus sortem adæquet. quod genus fœnoris Poeta appellat *avidum* ab effectis. h Quid sit *Genio indulgere* , vide principium Satyræ II. i Arripiamus voluptates. Dogma est Epicuri. k Nostri muneris est. quod vivis. Nam ut inquiunt Græci βίος βίω δεόμενος, οὐκ ἔστιν βίος. *Vita vita indigens*, *non est vita*. Cicer. *Vivit enim ille*, *qui animo pacifico & relaxato incumbit voluptati*. l Per *Manes*, intelligit animam corpore exutam,de quibus tam multa & Philosophi fabulantur & Poetæ, Horat. Ode IV. lib. I. *Iam te premet nox*, *fabulæque Manes*. m Horat. *Dum loquimur fugit invida ætas*.

a Est Metaphor. ducta à pisce, quem finge vel a duobus piscatoribus, vel duplici hamo inescari

b Nam dubii & incerti errant.

c Cum fune luctata.

En quid agis ? duplici in diversum scinderis a *hamo :*

Hunccine , an hunc sequeris ? subeas alternus oportet

Ancipiti obsequio dominos ; alternus b *oberres.*

Nec tu, cùm obstiteris semel , instantique negaris

Parere imperio , Rupi jam vincula , dicas ,

Nam c *luctata canis nodum arripit : attamen illi*

Cùm fugit , à collo trahitur pars longa catenæ.

Persius jam sciscitatur Damam , qui se liberum jactitabat.

En quid agis ?] i. ô Dama , quid ad hæc respondes?

spondes? [*scinderis in diversum hamo duplici*:] i. tu quidem in diversas distraheris sententias, tanquam piscis hamo duplici: [*hunccine, an hunc sequeris?*] i. an-ne hunc dominum Avaritiam sc. sequendum eligis, an hunc, Luxuriam nimirum? [*oportet alternus subeas*] i. necesse est, ut alternatim, modo huic, modò illi subjiciaris [*alternus oberres dominos ancipiti obsequio.*] i. & necesse est, ut duplici & dubio servitio per vices, circa tuos dominos (Avaritiam & Luxuriam) verseris & quasi oberres. [*nec cum tu semel obstiteris & negaris parere instanti imperio, dicas, jam rupi vincula.*] i. nec cùm tu uni eorum (Avaritiæ sc. aut Luxuriæ) restiteris, & violento eorum imperio obsequi recusaveris, haud tamen possis dicere, rupi jam vincula, & liber sum. [*nam canis luctata arripit nodum, attamen dum fugit, pars longa catenæ trahitur illi à collo*] i. nam quamvis canis diu luctando dentibus lorum dissolvit, longa tamen catenæ pars, quâ erat ligata, pendet à collo illius canis quando fugit, undè facilius à sequentibus rursus capiatur: sic natura semper ad damnatos mores revertitur.

Dave, citò, hoc credas jubeo, finire dolores
Præteritos meditor: (crudum a *Chærestratus unguem*
b *Abrodens ait hæc) an siccis dedecus obstem*
Cognatis? an rem patriam c *rumore sinistro*
d *Limen ad obscœnum frangam dum* e *Chrysidis udas*
Ebrius ante fores f *extinctâ cum face canto?*

a Persona Comica, Chrysidis superbæ meretricis amator.
b *Ungues abrodunt* meditabundi, quasi aliquid agentes, vel ut aliquo supplicio se afficiant, memores contemptus, quo

Euge

Euge puer, sapias: g *Diis depellentibus agnam*

Percute. Sed censen' plorabit, Dave, relicta?

Nugaris: solea, puer h *objurgabere* i *rubrâ,*

Nec trepidare velis, atque arctos k *rodere casses.*

Nunc ferus & violens: at si vocet, haud mora, dicas,

l *Quidnam igitur faciam? ne nunc, cum accersor, & ultrò*

Supplicet, accedam? si totus & integer illinc

Exieris, nunc nunc, hic hic, quem quærimus, hic est;

Non in m *festucâ, lictor quam* n *jactat ineptus.*

Persius Charestrati exemplo docet libidinem & alias cupiditates (dominas imperiosas) haud facilè servitium alicui remittere, Dialogismus est inter Charestratum & Davum servum suum.

ORDO. *Charestratus abrodens unguem crudum ait hac, Dave, jubeo credas hoc, meditor citò finire dolores præteritos:*] i. Chæreſtratus inter meditandum, unguem ad vivum abrodens, ait hæc verba, Dave, volo ut omninò credas quæ dicturus sum; Ego serio cogito dolores cito finire quos ex amore meretricio percepi: [*An dedecus obstem siccis cognatis?*] i. Nunquid ego tanquam dedecus semper obnitar sobriis meis amicis? [*an frangam rem patriam ad limen obscænum rumore sinistro, dum ebrius canto ante udas*

fores

meretrix usa est.
c Cum fama minus bona.
d In domo meretricia.
e Nomen Comicum meretricis servilis & obscenæ, quam Chærestratus amabat, cujus fores Poëta appellat *udas*, fortasse a lachrymis miseri illius amantis, vel *udas* ab unguento, quo fores ab amatoribus erant perfusæ, vel *udas*. i. madidas meretricis sordibus.
f Ne a transeuntibus agnosceretur.
g Castor & Pollux dicuntur Dii *depellentes*, quod nocentia depellant, sed unicuique Numini convenit (ut benè notat Autumnus) illa mali depulsio.
h Non verbis solum sed verberibus objurgabere. Mulieres enim ita percitæ,

fores Chrysidis cùm face extinctâ?] i. an patrimonium meum minuam cum infamiâ ad limen obscœnæ meretricis, dum ego ebrius ante humidas fores Chrysidis sine aliquo lumine cantillo & fidibus ludo? (Respondet Davus, herum suum Chærestratum laudans. [*Euge puer, sapias: Diis depellentibus agnam percute*] i. ô præclare puer Chærestrate Euge, tu quidem sapiens sis si Chrysida non amplius amaveris, quapropter ut gratum te exhibeas, agnam mactа in sacrificium Diis, qui amoris furorem à te depulerunt. [Loquitur Chærestratus. *Sed Dave, censen' plorabit relicta?*] i. sed heus Dave, putásne quòd ipsa à me relicta plorabit? [Respondet Davus. *Nugaris: puer objurgabere soleâ rubrâ, ne velis trepidare, atque rodere casses arctos.*] i. ô stulte puer, tu denuò nugas agis & vacillas, quapropter punieris, atque à petulanti meretrice cum sandalio sic castigaberis, ut, ne trepidare ausus fueris, neque laqueos rodere quibus irretiris. [*nunc ferus, & violens: at si vocet, haud mora, dicas,*] i. ô Chærestrate, tu nunc indomitus es, & violens ad meretricem deserendam, verùm si illa te ad se vocet, statim dices, [*Quidnam igitur faciam? ne nunc accedam, cùm accersar & ultrò supplicet?*] i. nonne ad eam nunc accedam, cùm ab illa tam amicè accersor & non rogata à me mihi supplicet? [ô Chærestrate, *si totus & integer illinc exieris: nunc, nunc, hic, hic, hic est quem quærimus, non in festucâ quem lictor ineptus jactat.*] i. si ex domo meretriciâ totus exieris, nullâ tui parte apud illam relictâ, nunc, nunc etiam in hoc temporis articulo verè pronunciare possim, Hic, hic, de quo disputamus, verè liber est & sui juris, non iste quem vanus Prætoris minister festucâ injectâ liberum pronunciat.

utrumque mira celeritate peragunt. Terent. *Illa tibi sandalio commitigabit caput. Vtinam tibi commitigari caput sandalio videam.*

i Sunt, qui dicunt mulieres amare calceos rubri coloris. Ego vero id asserere non audeo.

k Metaphor. sumpta à feris, quæ laqueis irretitæ, eos mordendo incidunt, ut se liberent.

l Imitatio Horatiana ex Terentii Eunucho desumpta Horat. Satyr. III. lib. II. *... nec nunc cùm me vocet ultrò, Accedam?* &c.

m Vindicta vel virga, quâ Prætor in confirmanda libertate utitur, de qua supra dictum est.

n Quem lictor ostendit populo in manumissione, virgæ tactus Prætore ita jubente.

Ius habet ille sui , a palpo quem ducit
biantem
b *Cretata ambitio? vigila,&* c *cicer ingere*
largè,
Rixanti populo, nostra ut d *Floralia pos-*
sint
e *Aprici meminisse senes* f *quid pul-*
chrius? ——

Pergit Persius in descriptione veræ libertatis , quæ in ambitiosum non cadit.

Habet ille jus sui , quem biantem cretata ambitio ducit palpo ?] i. ille-ne sui potestatem habet,quem aperto ore honorum ventos captantem candidata Ambitio vana spe ludit? [*Vigila, & largè ingere cicer populo rixanti,*] i. Heus tu (inquit Ambitio) vigila , & ad vulgi favorem captandum,copiose effunde cicer populo in legendis leguminibus contendenti , [*ut senes aprici possint meminisse nostra Floralia,*] i. ut qui nunc sunt juvenes , olîm futuri apricantes senes , nostra recolant festa Floralia. [*quid pulchrius ?*] i. quid possit esse honestius, quàm ejusmodi largitionibus populo placere?

a Illicio, vel illecebris Metaphor.ducta ab accipitre, qui palpo ducitur ac revocatur, ipsique inhiat tanquam prædæ. *Palpus à palpando* Unde *palpator*, Metaphoricè Adulator. *b* Honorum competitores albis vestibus amicti circumibant tribus in Campo Martio, rogabantque ut sui rationem haberent, candorem animi præ se ferentes. *c Cicer* pro quovis legumine. Ambitiosi enim ad plebis gratiam & suffragia promerendum, solebant fabam , cicer , atque alia munuscula in vulgus spargere, *d* Ludi seu festa ad quartum Calend. Maji celebrata, in honorem FLORÆ meretricis nefandæ, quæ cum magnas ex arte meretricia opes quæsivisset, populum Romanum scripsit hæredem, certamque pecuniam reliquit , cujus ex annuo foenore suus natalis dies celebraretur . Eam postea Romani finxerunt Deam esse quæ floribus præsit. *e* Senes Sole gaudentes. Nam. senes ubi vigor nativus deficit, ignem Sole foveri lætantur. *f* Est Ironia subtilis, quasi diceret, Quid miserius aut magis servile?

—— at cùm
a *Herodis venére dies ,* b *unctáque fene-*
strâ

a Herodes Antipatris Idumæi filius. Anno decimo Augusti Rex Judæorum a Roma decla-

Dispo-

Dispositæ pinguem nebulam vomuêre lucernæ
Portantes c *violas* , d *rubrúmque amplexa catinum*
e *Cauda natat thynni , tumet alba* f *fidelia vino :*
g *Labra moves tacitus,* h *recutitáque sabbata* i *palles.*

Probat Poëta Damam à Prætore manumissum non esse liberum,quippe cui SUPERSTITIO,*domina imperiosa dominatur.*

At cùm dies Herodis venêre,] i. cùm adve-nêre Iudæorum Sabbata & natalitius dies Herodis, [*& lucerna portantes violas disposita unctâ fenestra vomuere pinguem nebulam* ,] i. & cùm lucernæ accensæ , violis coronatæ & in fenestris collocatæ , fuliginem crassam inter ardenidum exhalarunt. [*& cauda thynni amplexa rubrum catinum natat , alba fidelia tumet vino :*] i. & , cùm cauda thynni (piscis vilissimi) vas fictile amplexa natat in jure conditorio , & fidelia coloris albi est vino plena: [*tacitus moves labra,& palles sabbata recutita.*] i. tunc tu , Romanus cùm sis,instar Iudæi superstitiosi,preces tecum demurmuras , & ob jejunium Iudaicis sabbatis servatum , tu quidem famelicus pallorem præ te fers.

ratus est, regnavitq; annis XXXVII. Fuit alius *Herodes Antipas* hujus filius, qui Ioannem Baptistam occidit.& DOMINUM NOSTRUM illusum Pilato remisit. Tertius *Herodes* dictus *Agrippa*, Aristobuli filius, Iacobum Apostolum occidit. *b* Oleo peruncta, quod ex lucernis exudabat. *c* Coronas ex violis. *d* Rubro colore tinctum. *e Cauda thynni*, quia pingui caret, insipidior est, & res vilissima. Iudæorum cibus est etiam tempestate nostra peculiaris. *Natare* hic dicitur , quia in magna patina ponebatur. *f* Vas fictile albi coloris. vide supra Satyr. III. *g* Precaris cum alto silentio. sic Horat. *Labra moves metuens audiri.* *h* Festa Iudæorum recutitorum,quibus ea cutis, quæ glandem colis regere debet,circumcisa est. Horat. Satyr. v. lib I. ——— *credat Iudæus apella* i. verpus, curtus, recutitus, circumcisus , sine pelle . sine præputio. *i* Iudæi toto die Sabbati usque ad vesperam jejunabant, ex quo facti sunt *pallidi*. In Sabbato autem observando adeo fuerunt superstitiosi, ut pridiè Sabbati Sabbato comedenda pararent,

Tunc nigri [a] *Lemures*, [b] *ovóque pericula rupto;*
Tunc grandes [c] *Galli, & cum sistro* [d] *lusca sacerdos,*
[e] *Incussère Deos inflantes corpora, si non*
Prædictum ter mane caput gustaveris [f] *alli.*
Dixeris hæc inter [g] *varicosos Centuriones,*
Continuò [h] *crassum ridet* [i] *Vulfenius ingens.*
Et centum [k] *Græcos* [l] *curto centusse* [m] *licetur.*

Persius alias Romanorum superstitiones ostendit, quibus detenti non possunt esse liberi.

Tunc nigri Lemures & pericula rupta ovo, tunc grandes Galli, & lusca sacerdos cum sistro, incussere Deos inflantes corpora, si non gustaveris ter manè caput alli prædictum] i. prætereà mortuorum animæ, & pericula, quæ ovum ruptum portendit, & pingues sacerdotes Cybeles Deũ matris & lusca sacerdos Isidis cum sistro, metum superstitiosum commoverunt Deorum, qui corpora hydrope variisque morbis inflarent, si non gustaveris ter manè caput allii à sacerdotibus tibi propositum. [*dixeris hac inter varicosos Centuriones, continuo Vulfenius ingens ridet crassum, & licetur centum Græcos curto centusse.*] i. si inter laboriosos milites dixeris hæc aut similia (quæ hactenus de verâ libertate sunt dicta) statim te tanquam falsa narrantem, ingens Centurio Vulfenius crasso modo irridet, & centum Græcos philosophos, vix centum assibus æstimat & licetur.

a *Lemures* sunt νυκτιφοιτοὶ δαίμονες larvæ nocturnæ, vel umbræ defunctorum, quos tempore nocturno apparere & domos infestare veteres crediderunt.
b Credidit stulta & superstitiosa antiquitas, si rumperetur ovum in cineribus calidis conditum, non sine periculo id futurum ei, pro quo factum fuerat, vel familiæ ejus.
c Cybeles sacerdotes castrati, atque ob id pingues.
d Isidis sacrificula deformis, altero oculo capta, *cum sistro* i. cum crepitaculo æneo, cujusmodi Isis in dextra portare dicitur.
e Ad pœnas lacessere Deos corpora inflaturos, si, &c.
f *Allii caput* à jejunis comestum, contra incantationes valere credebatur.
g Ob laborem varicibus plenos. Sunt autem *Varices* venæ plus æquo intumescentes, cum in aliis corporis partibus, tum præcipue in cruribus. Indè *varicosus*, qui ejusmodi venas habet, qualis

Iis fuit Caius Marius, M. Cicero & alii complures. Author est Avicenna, varices accidere, cursoribus, & onera bajulantibus, & diu stantibus. *h* Crasse ridet stultorum more. *i* Nomen proprium a poeta fictum. *k* Omnes fere philosophi fuerunt Græci. *l* Centum assibus mutilatis, non integris. *m* *Liceri*, est pretium deferre in auctione facienda, hoc est, in venditione, quæ publice fit, cum debitores solvendo non sunt creditoribus.

SATYRA SEXTA

AD

CÆSIVM BASSVM

ARGVMENTVM

Poeta invehitur in avaros, sordidè viventes, eò nimirum ut multas divitias ingratis suis hæredibus accumulent, quas illi malè partas, malè dilapident & luxuriosè consumant, Primùm verò Bassum *eximium Poëtam Lyricum interrogat, ubi locorum degat.*

ADmovit jam bruma a *foco te*, b *Basse*, c *Sabino?*
Iám-ne lyræ & d *tetrico vivunt tibi pectine chordæ?*
Mire opifex e *numeris veterum* f *primordia vocum,*
Atque g *marem strepitum fidis intendisse* h *Latinæ,*
Mox juvenes agitare i *jocos &* k *pollice honesto*
Egregios l *lusisse senes?* ———

a Fetus pro igne. At focus a flammis & quod fovet omnia dictus. Ovid. vi. Fast.
b Vno & eodem tempore quatuor fuerunt Bassi. Cælius Bassus Poeta fuit Lyricus, de quo scribit Fabius, *solum eum esse ex Lyricis, qui eum*

Horatio legi debeat.

c Sabini, populi sunt in quarta Italiæ regione, non procul a Roma, a religione & Deorum cultu quasi *Sevini* cognominati, ἀπὸ τοῦ σέβειν: i. *colere vel sacrificare.*

d Severo & gravi instrumento, quo chordæ pulsantur.

e Versibus, qui numeris constant Pers. Satyr. 1. *Scribimus inclusi, numeros ille, hic pede liber.*

Basse, admovit te jam bruma foco Sabino?] i. ô Basse, jam-ne frigus brumale ad focum Sabinum te compulit? [*Mire artifex intendisse numeris primordia veterum vocum, atque marem strepitum fidis Latinæ, & agitare mox juvenes jocos, & lusisse egregios senes pollice honesto. Iámne lyra & chorda tibi vivunt pectine tetrico?*] i. ô Basse, qui mirus es artifex ad intentis chordis canendum veterum vocum primordia, atque etiam mirus ad exprimendum nervorum intentione fortem Latinæ lyræ sonitum: deindè, qui mirus es artifex ad versibus agitandum juveniles amores, & ad depingendum decoro pollice egregia senum facta, ecquid jam lyra tibi vivit? ecquid in hoc tuo secessu hyemali chordæ jam penè intermortuæ tibi reviviscunt tetrico plectro percussæ?

f Antiquas voces, quæ priscis Italiæ gentibus in usu fuerunt. g Masculum & heroicum cantum. Substantivum pro Adjectivo. Sic Horat. in Arte poëtica. *Tyrtæusque mares animos in Martia bella Versibus exacuit*——— h In carmine Lyrico multi primum claruerunt Græci, tandem vero Horatius & Bassus ad Latinos idem transtulerunt. i *Et juvenum curas, & libera vina referre.* Horat. in Arte poetica. k Quovis digito. l Iucundè scripsisse. *Ludere* pro *scribere.* Sic Virgil. *Ludere quæ vellem calamo permisit agresti.*

a Hic, hæc & hoc Ligus, uris.

b *Lunai* pro *Lunæ*, sic Virg. *aulai* pro *aula*. *Luna* portus est in Liguria, cum civitas ejusdem nominis alto monte separata sit in Hetruria, sic dicta a portu, qui in *Lunæ* speciem est deflexus. est autem hic versus

——*Mihi nunc* a *Ligus ora*
Intepet, hybernátque meum mare, qua latus ingens
Dant scopuli, & multâ littus se valle receptat.
b Lunai portum est operæ cognoscere, cives,
c *Cor jubet hoc Enni, postquam destertuit esse*
d *Mæonides* e *Quintus, pavone ex* f *Pythagoræo.*

Persius

Persius de se loquitur. [*Nunc Ligus ora intepet mihi,*] i. hoc frigido hyemis tempore, Liguriæ extremitas mari vicina aërem temperatum mihi reddit, [*meumque mare hybernat,*] i. & mare Ligusticum, propè quod natus sum, hyemem agit, [*qua scopuli dant ingens latus & littus receptat se multa valle*] i. ubi scopuli excelsi in mare procumbentes latus valdè magnum efficiunt, & ubi littus multis vallibus se colligit in recessum. i. in portum à ventis tutum. [*O cives, opera est cognoscere portum Lunai,*] i. O cives Romani, est operæ precium & valdè jucundum portum Lunensem cognoscere, [*Cor Enni jubet hoc, postquam destertuit esse Mæonides Quintus, ex pavone Pythagoreo*] i. cordatus & sapiens poëta Quintus Ennius jubet portum Lunensem cognoscere, & illo quidem tempore quo non deliravit, sed à somno excitatus, desiit somniare se esse Homerum.

Ennii enim & ipse hujus portus amœnitatem in Annalibus suis collaudavit. c Divina mens Ennii vel. tricor Ennius, sic dictus a tribus linguis, Græca, Osca & Latina, quas callebat. d Homerus Mæonis filius, qui Ennio in somnis dicebat, ex Pythagoræ sententia, se factum aliquando esse pavonem, seu animam suam commigrasse in pavonem, deinde ex pavone in corpus Ennii transisse. e Est Ennii prænomen. f Secundum Pythagoricam μετεμψύχωσιν, vide Ovid. Metamorphosin.

Heic ego securus vulgi, & quid præparet
Auster
a *Infelix pecori: securus, & angulus ille*
Vicini, nostro quia pinguior, etsi adeo omnes
Ditescant orti b *pejoribus, usque recusem*
c *Curvus ob id minui senio, aut cœnare* d *sine uncto,*
Et e *signum in vapidâ naso tetigisse lagenâ.*

a Auster noxius & pestilens. Virgil. *Arboribusque satisque Notus pecorique sinister.* b Parentibus flagitiosis, vel sortis inferioris. c Laboribus incurvatus. d Sine cibo pingui & delicato. e Tetigisse

Heic ego securus vulgi, & quid infelix Auster præparet pecori ;] i. in hoc tractu Lunensi, ego vivo, haud curans vulgi de me opinionem, & parum sollicitus quid mali ventus Meridionalis pecori

pecori infestus inferre portendat; [*& securus, quia angulus ille vicini pinguior nostro:*] i. & parum invidens, quòd fundi vicini angulus sit meo uberior; [*etsi adeò omnes orti pejoribus ditescant, usque recusem curvus minui senio ob id, aut cœnare sine uncto, & tetigisse naso signum in lagena vapida.*] i. & [illegible]

sigillum, vel annuli signatorii impressionem in ea parte lagenæ, qua vinum infunditur & effunditur. Solebant autem veteres, lagenas plenas obsignare, ne a servis furtim exhaurirentur. Quapropter ut cognoscerent utrum lagena a servis esset reserata oculos suos sigillo propius admovebant, sic, ut lagenam naso tangerent. Fideliam fortasse olfaciebant avari, priusquam limum deraderent, eo nimirum, ut sic intelligentes vinum vappescens in ea contineri, idipsum biberent.

Discrepet his alius: geminos a *horoscope varo*
Producis genio: solis b *natalibus, est qui*
c *Tingat olus siccum* d *muriâ* e *vafer in calice* f *emptâ.*
Ipse g *sacrum irrorans patinæ piper. hic bona* h *dente*
i *Grandia* k *magnanimus* l *peragit puer.* m *utar ego, utar,*
Nec n *rhombos ideò libertis ponere lautus,*
Nec tenuem solers o *turdorum nosse* p *salivam.*

Ego quidem (inquit Persius) sic vivo; [*Alius discrepet his;*] i. concedo ut alius hisce meis moribus & studiis dissentiat. Nam, [*horoscope producis geminos genio varo.*] i. O horoscope, tu in lucem producis fratres eâdem horâ natos dissimili inter se ingenio & variâ naturâ. [*Est qui vafer tingat solis natalibus siccum olus muria in calice empta.*] i. Est ex ipsis geminis unus, qui providus & cautus ad parsimoniam, solis

a *Horoscopus* est horæ inspectio, qua quisque nascitur. Astrologi appellant *Adscendens.*
b Dies natalis apud Romanos celebris erat & festus cuique, quo tamen die avari sordide & parcè viverent, cum alii voluptati maxime indulgere solerent.
c Leviter tangat.
d Salsugine vilissima
e Frugalis, futuri non incautus.
f Quam emerat unciatim a salaris, cum debuisset habere domi amphoras muria plenas.

ſolis ſuis nativitatis diebus, olus ſuum aliàs ſiccum tingat mùriâ in parvo vaſe emptâ : [*ipſe irrorans ſacrum piper patinæ :*] i. ipſe adeò ſordidus, ut piper tanquam rem ſacram in morem roris patinæ inſpergat : [*hic puer magnanimus peragit bona grandia dente,*] i. alter verò ex geminis adhuc puer & ætatis lubricæ, immenſum patrimonium tanquam magnanimus gulâ abſumit. [*Ego utar, utar, nec ideò lautus ponere rhombos libertis, nec ſolers noſſe ſalivam tenuem turdorum.*] i. Ego quidem meis bonis utar, utar (inquam) ſine abuſu, nec tamen ob eam rem, quia avarus nolim eſſe, ero nimium prodigus ad apponendum libertis meis in cœnam piſces pretioſos, nec ero ingenioſus ad dignoſcendum ſubtilem turdorum ſaporem, quem libentiùs ignoro.

g Quaſi rem ſacram, aliis è familia non attingendam, ſed convivis tantum admotam. Horat. ---*Et tanquam parcere ſacris Cogeris.*--- h Vorando, potando. i A parentibus relicta. k Revera malè ſanus. Sic Ovidius. *Dumque ea magnanimus Phaeton miratur.* l Feſtinat bona deperdere. m Liberè ſine abuſu fruar. n Rhombus a figura ſic appellatus fuit piſcis apud Romanos magni pretii. Horat. Satyr. II. lib. II. ——— *quid? tum rhombos minus æquora alebant? Tutus erat rhombus.* ——— o Turdus inter volatilia habetur delicatiſſimus. Horat. lib. I. Epiſt. XV. ——— *Cum ſit obeſo Nil melius turdo.* ——— p *Saliva* ponitur pro *ſapore*, qui in deglutienda ſaliva ſentitur.

Meſſe tenus propriâ vive, & [a] *granaria (fas eſt)*
Emole, quid metuas? [b] *occa, en ſeges* [c] *altera in herba eſt.*
[d] *Aſt vocat officium: trabe ruptâ,* [e] *Brutia ſaxa*
Prendit amicus inops, rémque omnem, [f] *ſurdáque vota*
Condidit [g] *Ionio; jacet ipſe in littore, & unà*
Ingentes de puppe [h] *Dei; jámque obvia* [i] *mergis*
Caſta ratis laceræ [k] *Nunc &* [l] *de ceſpite vivo*

a *Granarium* locus eſt in quo grana frugum reponuntur. Eſt Metonym. ſubjecti. b *Occare* proprie eſt, quum ruſtici ſatione facta bobus dimiſſis, grandes glebas occidunt ac ligonibus frangunt. Hic per Metaphor. ſignificat *opibus acquiſitis uti.* c Quaſi dicat, ſi fru-

Frange aliquid; largire inopi, ne pictus oberret

m *Caruleâ in tabulâ.*——

Sumptus facito (inquit Persius) pro modo facultatum tuarum. [*Vive messe propriâ tenus*:] i. tantum insume, quantum tua messis tibi annuatim confert) [*& emole granaria* (*fas est.*] i. & molendo, honeste consume triticum in granariis tuis repositum, id sanè facere æquum est. [*quid metuas*:] i. cur times adeò liberalis esse? [*occa, en altera seges est in herbâ.*] i. glebas ligonibus comminue, ecce altera messis tibi herbescit & in agro resurgit. [*Ast officium vocat:*] i. sed officii ratio exigit (inquit Avarus) ut amicis egentibus opituler: [*trabe ruptâ amicus inops prendit Brutia saxa*;] i. navi enim fractâ, calamitosus meus amicus Brutia saxa apprehendit ne submergatur, [*condidit remque omnem, surdáque vota Ionio.*] i. & in Ionio mari perdidit non solùm omnes suas facultates, sed amisit etiam vota à diis marinis non exaudita. [*ipse jacet in littore, & unà ingentes Dei de puppe; jàmque costa ratis lacera obvia mergis.*] i. ipse amicus meus jacet in littore, & simul cum eo potentissimorum deorum simulachra de puppe ablata, jàmque pars navis disruptæ avibus marinis fertur obvia. [*& nunc de cespite vivo frange aliquid; largire inopi, ne pictus oberret in tabulá carulea.*] i. & nunc in tantâ calamitate ipsum juva, aliquid ei largiendo, etiam de messe tuâ immaturà; ne, ut mendicus ab uno ad alium erret, tabulam cæruleam circumferens in quâ & ille & illius naufragium depingatur.

ges tuas honeste distribuas, ea st Dei bonitas, ut prioris anni segete consumptâ, aliam tibi messem Ager cum fœnore reddat continuo.

d Verba sunt avari vitium suum virtutis colore palliantis.

e Scopulos Brutii maris, sunt enim Brutii populi in Italia Lucanis contermini.

f Vota, quæ dii non exaudiunt, eleganter *surda* appellantur. *surdus* ponitur passive. Dicimus enim *surdum* qui non audit & qui non auditur. Iuvenal. ---*& surdo verbere cadit* i. verbere, quod non audit.

g *Mare Ionium*, partim Siculum, partim Creticum, expanditur supra fauces maris Adriatici, sic dictum ab Ionio Dirrachii filio, quem imprudenter a se occisum Hercules in mare præcipitavit, ut defuncti memoriam propagaret. *h* Solebant nautæ deorum statuas in nave gestare, sub quorum tutela navis illa fuit. Virgil. *Arma Deosque parant comites.*—— *i* *Mergus* est avis aquatica, sic dicta, quod se in aquam cibum captans assiduè immergat. *k* Sunt hæc etiam verba Avari seipsum ad munificentiam incitantis. *l* Per

cestitem

effi item bibum, alii intelligunt virentis agelli five patrimonii portiunculam: alii vero poetam fic intelligunt, ut messis etiam in herba amici causa consumatur. Nam, *Extra fortunam est, quicquid donatur amicis, Quas dederis solas semper habebis opes.* m Qui maris periculum evaserunt, naufragium suum in tabella depictum humeris circumgerebant, ut inspectores misericordia commoti, eos stipe donarent. Iuvenal. ——— *mersâ rate naufragus assem Dum rogat & picta se tempestate tuetur.* *Cærulea* dicitur tabula, ob colorem maris cæruleum.

——— *Sed, cœnam funeris hæres*
Negliget iratus, quòd rem [a] *curtaveris,* [b] *urnæ*
Ossa inodora dabit, seu spirent cinnama [c] *surdum,*
Seu [d] *cerasó peccent* [e] *casiæ nescire paratus.*
Tu-ne bona [f] *incolumis minuas?* ———

Aliud est avari argumentum sive objectio ad parsimoniam suam tuendam.

Sed hæres iratus, negliget cœnam funeris, quòd curtaveris rem.] i. Sed hæres tuus iratus quòd patrimonium imminueris, epulum funebre omittet, [*dabit ossa inodora urnæ.*] i. urnæ imponet ossa sine odoribus, [*paratus nescire seu cinnama spirent surdum, seu casia peccent ceraso.*] i. scire nihil curans, utrùm unguenta ex cinnamo facta odorem emittant surdum, sive casiæ ceraso admixto, sint adulteratæ. [*tu-ne incolumis minuas bona?*] i. tu-ne (inquit hæres) cùm adhuc salvus sis & incolumis facultates tuas jure hæreditario mihi debitas sic atterere debeas?

a Curtare est *immenuere*, vel *mutilare*.
b Veteribus in more positum fuit post cadaveris cremationem, cineres multis aromatibus perfusos in urna condere.
c Odorem obtusum, qui vix sentiatur.
d Gummi ex ceraso.
e Casia lignea (non Casia solutiva) frutex est odorem rosarum repræsentans, Nascitur (ut Theophrastus & Plinius inquiunt) juxta Cinnamomi campos.
f Bona fruens valetudine & nulla pressus angustia.

Sed

—*sed Bestius* [a] *urget*
[b] *Doctores Graios. Ita fit, postquam sapere* [c] *urbi*
Cum pipere, & [d] palmis, venit nostrum hoc [e] *maris expers,*
[f] *Fœnisecæ crasso* [g] *vitiarunt unguine* [h] *pultes.*

*Tertium est avari argumentum ad suam frugalitatem palliandam, desumptum à testimonio Bestii, hominis bestialis & extremè avari, de quo Horat. Ep.xv.l.*1. Diceret utendos correptus Bestius idem.

Sed Bestius urget doctores Graios.] i. quin & Bestius philosophos Græcos increpat, tanquam juventutis Romanæ corruptores, quòd beneficentiam laudarent, dicens, [*Ita fit, postquam hoc nostrum sapere expers maris venit urbi cum pipere & palmis.*] i. Ita sunt mores, postquam hæc nostra sapientia Romana, olim navigii ignara, nobis advecta est è Græcia in urbem cum peregrinis mercibus, [*fœnisecæ vitiarunt pultes unguine crasso.*] i. viles rustici cibaria suo uncto condimento infecerunt. i. lautè vixerunt.

a Reprehendit & accusat. b Philosophos avaritiam & sordes extirpare studentes. c In urbem Romanam. d Cum Dactylis & aliis mercibus, quæ ad hos sunt advecta in eadem navi, in qua venerunt etiā Græci philosophi, Stoici nimirum. Iuvenal. *Advectus Romam quo pruna & cottona vento.* e Sapientia domestica & cismarina. f Rustici qui fœnariis falcibus fœnum in pratis secant. g Simplices & naturales cibi dicuntur vitiari & corrumpi, cum aliquid illis additur. h *Pultes* pro cibariis quibuslibet. Species pro genere. *Puls*, victus antiquissimus ex farina, melle seu caseo, ovo decocto factus, quo pro pane veteres Romani utebantur.

Hæc cinere [a] *ulterior metuas? at tu, meus hæres*
Quisquis eris, paulùm à turbâ seductior audi.
O bone num ignoras? missa est à Cæsare [b] *laurus*
Insignem ob cladem Germanæ pubis, & aris
Frigidus excutitur cinis; ac jam [c] *postibus arma*

a Vltra mortem & post cineres Cadavera enim illo tempore comburi solebant. b Imperatores post victoriam partam, tabellas laureatas i. literas lauro coronatas Ro-

Iam d *chlamydes Regum, jam lutea* e *gausapa captis.*

f *Essedáque ingentesque locat* g *Cæsonia* h *Rhenos.*

i *Diis igitur, Genioque ducis centum paria, ob res Egregie gestas, induco.*——

Verba sunt Persii reprehendentis avarum, qui metuit ne ab hærede haud fiant sibi mortuo, quæ aliis mortuis fieri solebant.

Metuas hæc ulterior cinere?] i. ô sordide avare, tú ne post obitum metuas, sc. ut honorificè sepeliaris? &c. [*at audi tu, quisquis eris meus hæres, paulum seductior à turbâ.*] i. heus tu, quicunque meorum bonorum futurus es possessor, audi quæ dicturus sum, paulùm remotus à populo, ut liberè tecum agam. [*O bone num ignoras?*] i. O amice, num te hic nuntius latet, quidve ego facturus sum ignoras? [*laurus est missa à Cæsare ob insignem cladem Germanæ pubis, & frigidus cinis excutitur aris:*] i. Laurús (victoriæ Index) missa est ab Imperatore Caligula ad Senatum, ob insignem Germaniæ juventutis stragem, & cinis vetus ex priori sacrificio illic relictus ab aris removetur, ut novæ parentur victimæ; [*ac jam Cæsonia locat arma postibus, jam locat chlamydes Regum, jam locat lutea gausapa captis & locat eseda, & ingentes Rhenos:*] i. Et nunc Cæsonia, uxor impudica Cæsaris, affigit templi postibus captivorum hostium arma & Regum devictorum vestes militares, Nunc captivis in triumphum ducendis gausapa coloris crocei accommodat atque esseda & proceros Rheni accolas ad futurum triumphum collocat & disponit: [*Induco, igitur diis Genioque Ducis centum paria ob res egregie gestas.*] i. Quapropter diis hujus victoriæ authoribus & Imperatoris nostri Genio, Ego Persius ob res tam feliciter gestas centum gladiatorum paria in theatrum inducere constitui.

quis

mam mittere consueverant. c Postibus templi affigebantur hostium spolia, quæ vetustate consumpta nec resarcire nec reficere licebat Virgil. *Captivus pendent currus curvaeque secures,* d *Chlamys* propriè vestis erat militaris pallio brevior & multo strictior. e *Gausapum* vel *Gausape* militare fuit stramentum, utrinq; villos habens, vel una saltem parte. Nunc ponitur pro panno, quo mensa sternitur. f *Esseda* vehicula sunt Gallica apud Belgas primo reperta Cic. ad Trebat. *Essedum aliquid sua deo rapias, & ad nos quam primum recurras.* Virgil, Georg. II. *Belgica vel molli melius*

ferrt essedа tollo. Britanni in bello utebantur eo peculiariter, vide Cæs. lib. IV. de bello Gallico. g Augusta, uxor Caligulæ, mulier lasciviæ perditæ & effrænatæ libidinis. h Germanos staturæ ingentis, prope Rhenum fluvium habitantes. i In honorem deorum, ut hanc victoriam Senatui populoque Romano bene vertant, simul & in honorem Caligulæ Imperatoris, qui multos per Genium suum pejerare detrectantes mulctavit interdum capite. Veteres enim per Genium principis jurabant, per quem si quis pejerasset, puniebatur, Tertullian. *Citius per omnes deos, quàm per unum Genium Cæsaris pejeratur.*

——quis vetat? aude.
Va, nisi a *connives: oleum,* b *artocreásque popello*
Largior; an prohibes? dic clarè. Non adeò, inquis.
c *Exossatus ager juxta est. Agè, si mihi nulla*
Iam reliqua ex amitis, patruelis nulla, proneptis
Nulla manet patrui, sterilis d *matertera vixit,*
Déque aviâ nihilum superest; accedo e *Bovillas,*
f *Clivûmq; ad Virbi; præsto est mihi* g *Mannius hæres*
h *Progenies terræ. quære ex me, quis mihi quartus*
Sit pater, haud promptè, dicam tamen, adde etiam unum, (i *ritu*
Vnum etiam, terræ est jam filius, & mihi Mannius hic generis propè major avunculus exit.

a Connivere, est oculos genis integere. Hinc *connivere*, quasi pro *transire*, & non *videre* ponitur quandoque. Cicer. pro Cælio. *Dii immortales, cur interdum connivetis in hominum sceleribus maximis?* i. cur scelera oculis veluti clausis præteritis & tanquam dissimulanter contuemini? b Cibos ex pane & carne confectos. Hujusmodi enim res conciliandi amoris gratia populo donabantur. c Terræ offibus, i. lapidibus expurgatus. Ovid. 1. Metamorph. *lapides in corpore terræ Ossa reor dici*. Exossare propriè significat *ossa detrahere*. Terent.

Sunt verba Persii ad haredem.

Quis vetat?] i. Quis me prohibet ejusmodi munera gladiatoria instituere? [*aude*] i. tu autem hæres, audeto vetare me, quò minus hoc faciam. [*Va, Nisi connives,*] i. Væ tibi nisi dissimules, hæc quæ facturus sum, tibi molesta non esse. [*Largior oleum artocreásque popello;*] i. quin etiam plebi epulum largiri volo. [*an prohibes? dic clarè*] i. quæso, tean illud fieri vetas? cur mussi-

mussitas? loquere aperte. [*inquis, Ager juxta non est adeo exossatus*] i. tu ô hæres sic respondes, Ager tuus propè urbem ô Persi, quem mihi post mortem es relicturus, non est adeò fertilis, ut profusionem hanc tuam possit sustinere, imò vix tibi est unde hæc fiat largitio, quapropter non magnopere cupio tuus esse hæres. [Age] i. Agè (inquit Persius) fac quod lubet, [*Si jam nulla manet reliqua mihi ex amitis, si nulla patruelis, nulla proneptu patrui, si matertera vixit sterilis & si nihilum superest de avia;*] i. Si nullum haberem consanguineum qui mihi hæres velit esse, sc. si nulla ex sororibus patris mei jam superstes est, si nulla filia patrui, nulla filia neptis patrui supervivit, si mea matertera sine prole mortua est, & de avia mea si nihil reliquum est: non tamen idcirco de hærede sum anxius, [quippe, *accedo ad Bovillas, clivumque Virbii: Mannius progenies terræ, præsto est hæres mihi.*] i. ego viam Appiam peto, & ad Virbii clivum accedo; Ibi Mannius aliquis homo obscurus ultro mihi hæres erit, & à me hæres scribetur. [*quare ex me, quis sit mihi pater quartus, haud promptè, dicam tamen,*] i. & quid-ni illum, quamvis obscurum scribere hæredem? Nam, si ex me quæras quis abavus mihi sit, illud sanè haud promptè tibi dicere possum dicam tamen, sed difficulter, [*adde etiam unum, unum etiam, filius terræ jam est,*] i. si vero quæras amplius & unum adhuc addas, & unum insuper. i. si ulterior fiat inquisitio & me interroges de meo atavo & tritavo, quinam illi fuerint: ille vero jam mihi ignobilis & obscurus est, æque ac Mannius [*& hic Mannius propè exit avunculus mihi ritu generis*] i. & sic, ipse hic Mannius (quem dixi terræ filium) cognationis ordine, avi vel aviæ meæ frater ferè evadit.

in Adelphis, *Congrum istum maximum in aqua finito ludere paulisper, ubi ego venero exossabitur.* d Soror matris, quasi materaltera. *e Bovillæ*, quasi *boum villa*, oppidum fuit in via Appia Romæ proximum, Clodii cæde nobilitatum sic dictum quod eo bos vulneratum sua trahens interstina devenerit. *f* Clivus sive collis ille Virbi quatuor millibus à Roma distans mendicis undique refertus erat, sic dictus ab Hyppolito, quod Virbius fuisset. Nota est fabula. Ad clivum illum non licebat equum perducere, quia Hippolytus juvenis castissimus, quem equi furibundi discerpserant, illic in templo Triviæ colebatur. *g* Hic Mannius vel lucum Aricinum Dianæ consecrarat, vel templum ei illic condiderat. Hic vero ponitur pro quovis paupere ibidem habitante.

h Cujus ignorabantur parentes. Iuvenal. *gigantum fraterculus.* *i* Habita ratione generis mei, & sic non deerit mihi hæres etiam ex cognatione mea.

a Metaphor. desumpta a palæstris, qui in sacris Promethei lampada quærentes, sic currebant, ut primus defatigatus secundo, secundus tertio, tertius quarto, & ita deinceps facem traderet,

Qui prior es, cur me in [a] *decursu lampada poscis?*

Persius jam perstringit eos, qui cùm majores sint natu & longa ætate superiores, ab illo tamen juniore hæreditatem sperant, atque illius mortem impudentissimè expectant.

Qui prior es, cur poscis me lampada in decursu?] i. tu, ô hæres meus, qui me senior es & annosior, cur à me adhuc vivo postulas, ut tibi patrimonium meum tanquam lampada tradam? cum tu potius illam posteriori & juniori porrigere debeas?

posterior autem non porrigebat facem priori. Quæ decursio significabat mortalium successionem & vicem esse perpetuam, Hujus consuetudinis meminit Cicero IV. ad Herennium. *Non enim quemadmodum in palæstrâ qui tedas ardentes accipit, celerior est in cursu continuo, quàm ille qui tradit, propterea quòd defatigatur cursu, integro facem tradit: ita melior Imperator novus qui accipit exercitum, quàm ille qui decedit, propterea quod defatigatus Cursor dat integro facem.*

a Mercurius præest mercaturis & lucra adjuvat. Horat. Sat. III. lib. II. -- *magis excors Rejecta præda quam præsens Mercurius fert?* undè Ἑρμαῖον apud Græcos pro *lucro insperato. Mercurius* autem sic dictus est, quasi medius inter homines currens, præcipuè inter vendentes & ementes.
b Sacculum in manu tenens nummis gravidum.
c Ia meos

Sum tibi [a] *Mercurius; venio Deus huc ego, ut ille*

b *Pingitur. an renuis? vin tu gaudere relictis?*

Deest aliquid summæ. c *minui mihi; sed tibi totum est,*

Quicquid id est. Vbi sit, fuge quærere, quod mihi quondam

Legârat d *Tadius, neu* e *dicta repone paterna:*

f *Fœnoris accedat merces; hinc exime sumptus.*

Persius, in personâ cujuslibet divitis, hæredem patrimonium expectantem, sic alloquitur.

Sum Mercurius tibi:] i. Ego cujus hæreditatem tu captas, sum tibi tanquam lucri Deus: [*ego venio Deus huc ut ille pingitur.*] i. ego in hunc locum ubi sumus, ad te venio talis, qualis ille Mercurius pingitur, & bona mea sine tuo merito tibi gratis offerens. [*an renuis?*] i. num

illa

illa recusas? [*vin' tu gaudere relictis*?] i. vis-ne tu bonis à me in testamento tibi relictis, gaudere, atq; illa in bonam partem tanquam lucrum adventitium accipere? Respondet hæres conquerens hæreditatem esse imminutam. [*Aliquid deest summæ.*] i. aliquid ex summâ bonorum tuorum, quæ à patre accepisti diminuitur [*minui mihi, sed totum est tibi,*] i. ego hæreditatem meam (inquit Persius) in detrimentum meum minui, sed tibi idcircò nullam facio injuriam, quādoquidem, quod tibi relinquo quicquid id est, tibi totum est & integrum. Nam tibi nihil erat debitum, [*fuge quærere ubi sit, quod Tadius legārat mihi quondam.*] i. noli ex me rationem exigere, ubi sit illud legatum, quod Tadius olim mihi in testamento reliquerat, [*neu repone dicta paterna:*] i. neve mihi dicta imperiosa retribue pro hæreditate quam tibi in testamento relinquo, more pātris morituri dicentis ad filium luxuriosum? [*Merces fœnoris accedat*;] i. pecuniæ usus sorti & summæ capitali accrescat. [*hinc exime sumptus.*] i. ex hac mercede usuraria fac impensas quotidiè, & summam principalem noli imminuere.

usus consumpti. *d* O impudicam hæredis impudentiam & immoderatā habendi cupiditatē qui de alienis legatis sibi rationem reddi exigit. *e* Dictata, quæ patres avari suis filiis dicere solent. *f* *Fœnus* à *fœtu*. Nihil enim aliud est *fœnus* quam *fœtus* hoc est, partus pecuniæ Græce τόκος.

Quid reliquum est? reliquum? nunc nunc a *impensius unge,*
Unge b *puer caules. Mihi festâ luce coquatur*
c *Urtica, & fissâ* d *fumosum sinciput aure?*
Ut tuus iste e *nepos olim satur* f *anseris extis,*
Cùm g *morosa* h *vago* i *singultiet inguine vena,*
k *Patriciæ immejat vulvæ* (——,

a Majore impensa & sumptu. *b* *Puer*, hoc loco significat famulum vel servum obsonatorem, interdum denotat marem contrario nomine puellæ. Aliquando nomine *pueri* intelligimus ætatem puerilem. ponitur etiam pro *filio*.. Virgilius.

Sunt verba Mannii hæreditatem imminutam ægrè ferentis. [*Quid reliquum est?*] i. Quid mihi hæ-

mihi hæredi tuo futuro de facultatibus tuis remanet? [*reliquum*?] Persius cum indignatione ultimum Mannii verbum repetit. Negas tu aliquid esse reliquum? faciam profecto, ut dicis, sc. ut nihil sit reliquum. [*puer unge nunc, nunc impensius unge caules.*] i. ô famule, sine dilatione perfunde caules & olera sumptuosius, perfunde (inquam) & obsonia lautiora mihi compara. [*Urtica coqtatur mihi luce festa & sinciput fumosum aure fissa*?] i. An mihi sordide victitanti die festo apponatur in cibum urtica & capitis porcini pars anterior in fumo suspensa per aurem clavo perforatam? [*ut tuus iste nepos olim satur extis anseris, immejat vulva patritia, cum vena morosa singultiet inguine vago.*] i. ut iste ex posteris tuis luxuriosus & ganeo jecoribus anserinis aliquando pastus, in vulvam matronæ nobilissimæ semen genitale quasi urinam ejaculetur, quando virga virilis sua tentigine submolesta turgescet & libidine quatietur.

Asceminusq; puer. ----

c *Urticam* depingere opus non est, quæ non modo interdiu sed etiam noctu in tenebris solo tactu ab omnibus facillime cognoscitur Ab *urendo* nomen traxit. Hic vero ponitur pro quavis herba vilissima. per Synecd. speciei.

a Horat. Satyr II. l. II. --- *fumosa cum pede perna.*

e *Nepos*, præter vulgatam significationem, profusum & perditum hominem signat, quem Græci ἄσωτες nominant. Horatius Sat. VIII. lib. I. *Pontolabro scurra, Nomentanoque nepoti.* f Athen. l. IX scribit tanto in pretio fuisse veteribus anseris iecur, ut essent apud eos χηνοβοσκοὶ, i. anserum pastores, qui anseres ita alerent, ut eorum jecur mirifice augeretur, ad quam rem dulcia multum conferunt. Martial. lib. XIII. *Aspice quàm tumeat magno jecur ansere majus: Miratus dices: hoc rogo, crevit ubi?* g *Morosa* dicitur mentula, ob ejus petulantiam & amaritudinem, vel, *morosa* dicitur, quasi curiosa, nolens rem habere cum plebeià, sed patritia foemina. h Inguine errante. quod unum locum præ tentigine tenere nequit. i Obscœna est Metaphor. ducta a singultu, qui ex intervallis sæpe repetitur, dum ex ventriculo quæ in proprium corpus impacta sunt, excutere conatur.
k Rem habere cum foemina nobili.

—mihi a *trama figuræ* (*venter*)
Sit reliqua ? *ast illi tremat omento* b *popa*

An ego (inquit Persius) parsimonia macrescam ut hæres meus luxuriosis sumptibus pinguescat [*trama mihi figuræ sit reliqua*?] i. Egó-ne sic vivã, ut mihi tanquam hominis figuræ & umbræ, corpus fame enectum instar tramæ, sit reliquum? [*ast venter popa tremat illi omento?*] i. sc. ut illi, meo hæredi venter obesus palpitet pinguedine?

d *Trama* proprie significat *Stamen panni*, non *subtegmen* ut quidam volunt quod verba Senecæ ad Lucilium perspicue probant. *Deinde quemadmodum subtegmen insertum*, *quod* [illegible]

Vende

am utrinque comprimentis trama remolliat. Hic autem ponitur Metaphorice pro monogrammo, homine macro, pertenui & decolori, *cujus ossa, vena ac nervi appareant tanquam trama in veste attrita.* b Venter in popinis pinguefactus. *Popa* proprie significat *victimarium.* i. ministrum qui victimas ad altare ligat & ferit. Hostiarum igitur visceribus se probe curabat, & abdomen tremulum sibi comparabat.

Vende animam lucro, mercare, atque excute
a solers
Omne latus mundi, ne sit præstantior alter
b *Cappadocas rigidâ* c *pingues* d *pavisse*
e *catastâ.*
Rem duplica. Feci; jam triplex, jam mihi
quartò,
Iam decies redit f in rugam, depinge, ubi
sistam,
Inventus, g *Chrysippe, tui finitor* h *acervi.*

Verba sunt Mannii Persium ad lucra immodica stimulantis. [*Vende animam lucro.*] i. ut opes mihi hæredi tuo futuro accumules, vende animã & periculis expone vitam famâmq; tuam, [*mercare, atq; solers excute omne latus mundi,*] i. per fas & nefas mercaturam exerce, atque ad lucrum prudens, omnes mundi regiones perlustra, [*ne alter sit præstantior pavisse Cappadocas pingues catasta rigida.*] i. ne quis mangonum fiat mancipii s te locupletior. [*Rem duplica.*] i. Divitias tuas gemina negotiando. Respondet Persius in persona avari, atque ostendit non solum quàm inexplebilis sit avaritiæ sitis, ut neque duplici, triplici, quadruplci, imo ne decuplo divitiarum augmento sit contenta: verùm etiam Satyram concludens, ad Chrysippum facit Apostrophen, illum rogans, ut quemadmodum ille Argumentationi acervali finem invenit: sic etiam quærendarum opum modum præscriberet, priusquam in immensum crescat.

a *Solers,* quasi *solers* in arte, quique in omnibus rebus prudens est.
b Servos ex Cappadocia unde multi venales Romam adducebantur. *Cappadoces enim* barbari servique sunt, natura, vel lege, serviunt que suo Regi, ut servi domino. Cicero. in Orat. ad Senatum, post reditum *Cappadocem modo abreptum de grege venalium diceres.*
c Quos, veluti caballos alebant mangones, ut essent pinguiores & magis succulenti.
d Ad pascendum.
e *Catasta* locus erat

Fecis

Feci; jam triplex; jam mihi quartò, jam decies redit in rugam.] i. ego (inquit Persius) pecunias meas & patrimonium duplicavi, triplicavi, quartò & decies multiplicavi. [*Chrysippe, inventus finitor tui acervi, depinge ubi sistam.*] i. ô Chrysippe qui inventus es finitor tui Soritis, perscribe quæso, ubi vel in quo divitiarum loco pedem figam & acquiescam.

rigidus & robustus, ubi venales servi pedibus gypsatis exponebantur, simul & nudabantur, ut emptores eos conspicerent, ne quid morbi aut vitii lateret. Tibullus. *Nota loquor, regnum ipse tenet, quem sæpè coegit Barbara gypsatos ferre catasta pedes.* f Quasi in plicam i. decies multiplicatur. g *Chrysippus* Cleanthis discipulus, ita claruit in Dialecticis, ut plerique existimarint si apud deos locus esset Dialecticæ, non aliam Dialecticam futuram quàm Chrysippeam. Extat & de eo hic Senarius apud Laertium, *εἰ μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἂν ἦν στοά.* *nisi enim esset Chrysippus non esset porticus.* h Hic acervus est Sorites i. acervalis Argumentatio à Chrysippo inventa, valde captiosa & fallax, ex Amphibologia, Compositione, Divisione aliisque Elenchis, ut si quis dicat. *Dico me mentiri & mentior. Verum igitur dico & non mentior.* *Sorites* autem captiosum est & multiplex argumentandi genus, cum aliquid minutatim & gradatim additur ei, quod ab adversario concessum est, vel detrahitur, in quo ex uno concesso ad multas conclusiones connexas adsurgitur; quale est illud Horatii Epist. I. lib. II. *Dum cadit elusus ratione ruentis acervi*, &c. Hujus Syllogismi infinitis quæstionibus quomodo sit respondendum, & in qua quæstione acquiescendum, docuit Chrysippus.

Laus tibi Christe.

INDEX
RERVM ET VERBORVM QVÆ IN HOC LIBRO
continentur.

Numerus paginam, & litera marginalem explicationem ostendit.

Cutem

Lynx

Saper-

FINIS.